

Kinderen in Tel Databoek 2009

Kinderrechten als basis voor lokaal jeugdbeleid

Verwey-Jonker Instituut

Redactie:

Majone Steketee

Jodi Mak

Bas Tierolf

Maart 2009

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord		5
Deel 1:	Kinderen in Tel	7
	A. De resultaten van Kinderen in Tel	7
	B. Wijkscore	12
	C. Gehandicapte Kinderen in Tel	15
	D. Methodische verantwoording van de indicatorenkeuze	19
	E. Definiëring en afbakening indicatoren	24
	F. Betrokken organisaties en fondsen bij Kinderen In Tel	29
Deel 2:	Het landelijk beeld	32
	THEMA: Gezondheid	34
	THEMA: Jeugdcriminaliteit	41
	THEMA: Jeugdwerkloosheid	45
	THEMA: Kinderen in de jeugdzorg	49
	THEMA: Kinderen in achterstandswijken	54
	THEMA: Kinderen in armoede	59
	THEMA: Kindermishandeling	64
	THEMA: Onderwijs	69
	THEMA: Openbare speelruimte	78
	THEMA: Tienermoeders	83

	THEMA: Vrijtijdsbesteding	87
	THEMA: Jeugdparticipatie	89
Deel 3:	De resultaten per provincie en gemeente	92
	Groningen (2)	94
	Friesland (5)	108
	Drenthe (6)	126
	Overijssel (10)	134
	Flevoland (3)	148
	Gelderland (12)	152
	Utrecht (11)	182
	Noord-Holland (5)	198
	Zuid-Holland (1)	230
	Zeeland (9)	270
	Noord-Brabant (8)	278
	Limburg (7)	314
Bijlage 1:	Overzichtstabel scores indicatoren per provincies 2007	335
Bijlage 2:	Overzichtstabel scores indicatoren per gemeente	337
Bijlage 3:	Overzichtstabel rankings gemeenten	349
	Index Gemeenten	361

Voorwoord

Voor u ligt het vierde Databoek Kinderen in Tel. Net als de voorgaande jaren biedt het Databoek een systematische presentatie van kerngetallen over het welzijn van kinderen en jongeren in alle gemeenten en provincies in Nederland. De kracht van Kinderen in Tel is dat er een concreet en vergelijkend beeld ontstaat van de leef-situatie van jongeren. Dat gebeurt op basis van twaalf indicatoren over thema's als gezondheid, armoede of schoolverzuim. Kinderen in Tel baseert zich daarbij op het VN-verdrag inzake de Rechten van het Kind. Dit keer beslaan de data het jaar 2007. De gegevens in het Databoek vormen de basis waarop een dialoog tot stand kan komen over het lokale, provinciale en landelijke jeugdbeleid. Want niet het verzamelen van data staat voorop, maar het behartigen van belan-gen van kinderen op grond van cijfermatige gegevens.

Bij deze vierde editie van het Databoek Kinderen in Tel is een voorzichtige constatering gerechtvaardigd. Het lijkt erop dat steeds meer gemeenten het Databoek aangrijpen om zich in te zetten voor betere leefomstandigheden voor kinderen en jongeren, en

om een op kinderrechten gebaseerd jeugdbeleid te voeren. Dat de resultaten gemeenten aansporen tot een nauwkeurig zelfonderzoek aangaande het eigen jeugdbeleid, blijkt uit de stijgende stroom van reacties van beleidsambtenaren, lokale en landelijke bestuurders. Wij laten iets van die inspanningen zien door in deze editie bij elke indicator steeds een andere gemeente aan het woord te laten: welke beleidsplannen en projecten heeft de gemeente op die indicator geformuleerd en welke ambities spreken daaruit? Door het periodiek uitbrengen van het Databoek maakt Kinderen in Tel positieve en negatieve veranderingen zichtbaar in de situatie van kinderen en jongeren in gemeenten. Sinds 2008 gebeurt dat ook tot op het niveau van de wijk. Deze uitkomsten op wijkniveau verdienen aparte aandacht. Het levert een indrukwekkende rangorde op van 4028 wijken. Ook is uit de vele reacties gebleken dat veel gemeen-ten de cijfers voor hun wijken aandachtig bestuderen, om tot een nog verfijndere aanpak van minder gunstige leefomstandigheden te komen.

Nieuw in deze editie is een overzicht van het aantal gehandicapte kinderen over alle 443 gemeenten in Nederland. Met deze informatie leveren we een belangrijke aanzet voor gemeenten om binnen hun Wmo-taken beleid te formuleren voor deze kwetsbare groep. Tegelijkertijd is de informatie van belang voor de nationale overheid bij het gerichter verdelen van de beschikbare middelen. En ook helpt het belangenorganisaties om hun positie ten opzichte van overheden, verzekeraars, zorgaanbieders en de eigen achterban beter te bepalen. Over gehandicapte jongeren in Nederland verschijnt ook een aparte uitgave.

De bij Kinderen in Tel betrokken fondsen en organisaties zien het als hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om bestuurders, beleidsmakers en belangenorganisaties via Kinderen in Tel cijfers te tonen over de situatie van kinderen. De ervaring van de afgelopen jaren heeft duidelijk gemaakt dat er een prikkel uitgaat van deze vergelijkende informatie op een beperkt aantal indicatoren. Dat stimuleert de discussie om een goed lokaal jeugdbeleid te voeren. We zijn verheugd dat belangenbehartigende organisaties opnieuw hun krachten gebundeld hebben. Met Kinderen in Tel geven ze een sterke impuls aan de dialoog tussen belangenbehartigingsorganisaties en beleidsmakers. De stimulans die hiervan uitgaat, dient het doel van Kinderen in Tel: het verbeteren van het welzijn en de ontwikkelingskansen van kinderen en jongeren, in het bijzonder die van de meest kwetsbare groepen.

De financiers van Kinderen in Tel

Stichting Kinderpostzegels Nederland, Ineke van Winden, directielid
Unicef Nederland, Jan Bouke Wijbrandi, directeur
Nationaal Fonds Kinderhulp, Jan Wezendonk, directeur/bestuurder
Jantje Beton, Rob van Gaal, directeur

Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind, Ingrid Tuinenberg, directeur
Johanna Kinderfonds, Karin van der AA, directeur

De betrokken organisatie bij Kinderen in Tel

'Kinderen in Tel' is een gezamenlijk project van verschillende belangenbehartigingsorganisaties. Zonder de bevolgen inzet van deze belangenbehartigers is de totstandkoming en vooral de lobby op basis van de gegevens niet mogelijk. We willen dan ook alle personen die bij de totstandkoming van Kinderen in Tel betrokken waren, bedanken voor hun inzet.

Defence for Children International Nederland, Jan Pieter Kleijburg, Beata Stappers
Jantje Beton, Froukje Hajer
Jeugdwelzijnsberaad Collegio, Isabel Alarcon
Jongerenorganisatie Beroepsonderwijs, Rinske Zevering
Landelijk Cliëntenforum Jeugdzorg, Peter Lankhorst
Platform Ruimte voor de Jeugd/Nationale Speelraad, Josine van den Boogaard
NUSO, Marcel Plemp
Scouting Nederland, Rachel van der Ruyt
Stichting Alexander, Ivet Pieper
Stichting Kinderpostzegels Nederland, Marjon Donkers
Unicef Nederland, Simone Bommeljé, Eveline Meltzer

Deel 1: Kinderen in Tel

A. De resultaten van Kinderen in Tel

Intussen ligt het vierde Databoek Kinderen in Tel voor u. Ten opzichte van de vorige jaren kunnen we enige verbetering waarnemen in de leefomstandigheden waarin kinderen opgroeien. Er zijn minder jongeren werkeloos, minder kinderen lopen risico op een leerachterstand, het aantal tienermoeders is gedaald en kinder- en zuigelingensterfte komen minder voor. Toch zijn er ook enkele zorgwekkende ontwikkelingen die om verbetering vragen. Zo worden meer kinderen verwezen naar de geïndiceerde jeugdzorg, is het schoolverzuim gestegen en is het aantal kinderen dat vanwege een delict voor de rechter verschijnt, iets toegenomen.

Onderwijs

We beginnen met de indicatoren rond *onderwijs*: een thema waar Kinderen in Tel dit keer speciaal de aandacht op vestigt. Met reden, want het aantal leerlingen dat verzuimt is ook dit jaar weer toegenomen en ook op het punt van registratie blijven sommige gemeen-

ten in gebreke. De indicator relatief verzuim van leerlingen is in twee richtingen te interpreteren. Hogere verzuimregistraties van gemeenten zijn aan de ene kant een goede zaak, omdat gemeenten daarmee oog houden voor een belangrijke risicofactor bij de opgroeiende jeugd. Kortom, een hoog geregistreerd verzuim geeft aan dat een gemeente werk maakt van de verzuimregistratie. Aan de andere kant betekent een hoog verzuimpercentage dat veel jongeren schoolverzuim plegen, en dat is natuurlijk een slechte zaak. Zo kan andersom een laag percentage betekenen dat een gemeente geen prioriteit geeft aan de verzuimregistratie (terwijl verzuim wel veel voorkomt). Het kan ook betekenen dat een gemeente juist wel veel maatregelen heeft getroffen tegen schoolverzuim, en dat daardoor het verzuimpercentage laag is.

Daarom willen we graag iets dieper ingaan op de acties die gemeenten kunnen ondernemen tegen het verzuim. Als voorbeeld nemen we een specifieke vorm van (ongewenst) verzuim, te weten het zogenaamde 'luxeverzuim'. Dit wordt veroorzaakt wanneer ouders hun

kinderen buiten de reguliere schoolvakanties om van school houden, bijvoorbeeld om mee te nemen op vakantie. Dit is verboden, maar toch zien we deze vorm van verzuim bij veel gemeenten terug. Voorbeelden zijn gemeenten waar veel werk in de toeristische sector is, zoals op de Waddeneilanden en in Zeeland. Hiertegen is wel actie te ondernemen, namelijk een proces-verbaal luxeverzuim. De vraag is in hoeverre gemeenten deze mogelijkheid benutten om het verzuim terug te dringen. Dit willen we nagaan aan de hand van enkele voorbeelden. Als eerste de gemeente Vlieland. We zien hier dat het luxeverzuim 98% van het totale verzuim betreft (het totale verzuim daar is het hoogste van Nederland, namelijk bijna 24%). Dit betekent dat deze gemeente waarschijnlijk goed oog heeft op het luxeverzuim, in tegenstelling tot bijvoorbeeld gemeenten als Terschelling, Texel, Ameland en Schiermonnikoog, waar we op basis van de ligging een gelijk percentage (luxe)verzuim verwachten. Hier vinden we echter nauwelijks of helemaal geen gemeld verzuim (respectievelijk 0%, 0,25%, 0,17% en, niet aangeleverd, in Schiermonnikoog). Aan de andere kant is er op Vlieland geen één proces-verbaal luxeverzuim opgemaakt. Wanneer we kijken naar andere gemeenten treffen we daar heel ander beleid aan. Een goed voorbeeld is de gemeente Maarsse. Hier vinden we een hoog relatief verzuim (bijna 6%) waarvan 7% luxeverzuim betrof. Voor alle gevallen luxeverzuim is echter proces-verbaal opgemaakt, een goede zaak! Opmerkelijk is het verschil tussen de gemeenten Amsterdam en Rotterdam. In beide gemeenten is het verzuimpercentage vrijwel gelijk (bijna 5%), maar in Amsterdam is het gedeelte luxeverzuim 15% en in Rotterdam 10%. Toch is er in Amsterdam geen één proces-verbaal opgemaakt en is in Rotterdam bij 30% van het aantal geregistreerde zaken luxeverzuim proces verbaal opgemaakt. Ook in Den Haag (verzuim 3%) en Utrecht (verzuim 2,5%) zien we een goede registratie van het luxeverzuim (achtereenvolgens 12% en 22%). Gekoppeld aan

een aanpak van dit verzuim, is in 30% van de gevallen een proces-verbaal opgemaakt.

We hebben bij zeven van de acht regionale bureaus leerplicht (RBL) een goede aanpak van luxe verzuim geconstateerd. In de RBL's werken verschillende gemeenten samen bij de uitvoer van de leerplicht. Bij de RBL's staat 11% van het totale verzuim als luxeverzuim genoteerd en is bij 68% van het luxeverzuim een proces-verbaal opgemaakt!

De andere indicator bij het thema onderwijs is het percentage leerlingen met een leerlinggewicht. Dit aantal is verder gedaald. Het leerlinggewicht van een leerling wordt vastgesteld op basis van indicatoren die een mogelijk risico zijn voor leerachterstand bij kinderen, het opleidingsniveau van de ouders. De scholen ontvangen op basis van het gewicht extra personele of materiële faciliteiten. We kunnen dus concluderen dat er minder leerlingen zijn die een risico hebben op leerachterstand.

Jeugdcriminaliteit

Ook het afgelopen jaar was jeugdcriminaliteit een veelbesproken onderwerp in de media en in de politiek. In de Tweede Kamer is regelmatig gedebatteerd over de aanpak van jeugdcriminaliteit. In de discussie wordt bijna als vanzelfsprekend aangenomen dat het aantal jongeren dat een delict pleegt, voortdurend zou stijgen. De cijfers die we voor Kinderen in Tel gebruiken zijn gebaseerd op het aantal jeugdige verdachten dat daadwerkelijk voor de rechter is verschenen. Daaruit valt te concluderen dat er een geringe toename is. Sinds 2004 steeg het landelijk gemiddelde van 3,25% naar 3,32% in 2005 en naar 3,39% in 2006. Het percentage is in 2007 opnieuw gestegen, en wel naar 3,49%. Hoewel het om een geringe stijging gaat, is deze wel opvallend. Met de opkomst van herstelrecht en Haltafdoeningen zouden we kunnen verwachten dat het aantal zaken juist zou afnemen. Er is steeds vaker een pleidooi hoorbaar voor het

terugdringen van het aantal jongeren in gevangenissen, voor meer preventie en het inzetten van alternatieven zoals herstelrechtelijke interventies. Ido Weijers (bijzonder hoogleraar Jeugdrechtspiegeling) stelt dat de misplaatste beeldvorming over een falende opvoeding en toenemende jeugdcriminaliteit sterk bijdraagt aan een verharding van het strafrecht (Volkskrant, 29 november 2008). Volgens hem zouden we terughoudender moeten zijn met strafrechtelijke reacties. De hulpverlening aan ouders en kind zou voorop moeten staan. Alternatieve straffen en herstelbemiddeling zijn ook zaken waar Annemiek Wolthuis (onderzoeker Open Universiteit) voor pleit: 'De criminaliteitscijfers laten zien dat een consistent landelijk beleid en het doen van investeringen nodig is. En dat betekent inzetten op preventie, op goede jeugdzorg, op maatwerk en op pedagogisch en humaan straffen. Door met jongeren te praten over wat ze hebben gedaan, ze inzicht te geven in het ontstane leed en ze zelf verantwoordelijkheid te geven in het herstel van schade of een excuus, bereik je veel meer dan met alleen opsluiten.' (Databoek 2008). Het VN Comité inzake de Rechten van het Kind heeft er in januari 2009 bij de Nederlandse regering op aangedrongen te zorgen voor de volledige uitvoering van internationale richtlijnen over jeugdstrafrecht (c.o. 78 a). Daarbij past een veel grotere nadruk op preventie en het zorgen voor alternatieven voor jeugddetentie. Maar het betekent ook dat de wet moet veranderen die het nu nog mogelijk maakt om minderjarigen onder het volwassenenstrafrecht te berechten. In een kinderrechtenbenadering past dat kinderen alleen in het uiterste geval - en voor de kortst mogelijke, passende duur - van hun vrijheid worden beroofd.

Jeugdzorg

Het aantal jongeren dat een nieuwe indicatie tot *jeugdzorg* heeft gekregen is opnieuw gestegen. Er lijkt hier sprake van een trend: ging het in 2005 nog om 1,31% van de jongeren, in 2006 was dit

gestegen naar 1,57% om in 2007 op 1,89% uit te komen. In absolute aantallen gaat het in 2007 om 62.268 0- t/m 17-jarigen. Er zijn verschillende verklaringen voorhanden voor deze toename. Zo zijn gezinsproblemen complexer geworden, weten ouders en jongeren Bureau Jeugdzorg beter te vinden en verwijzen professionals uit het preventieve veld vaker of sneller naar Bureau Jeugdzorg. Duidelijk is in ieder geval dat de druk op de Bureaus Jeugdzorg toeneemt. Ook is bij kinderrechters een extra belasting geconstateerd, omdat het aantal verzoeken tot jeugdbeschermingsmaatregelen de laatste jaren sterk is toegenomen. In 2003 kregen de rechtbanken 31.561 verzoeken tot uithuisplaatsing of ondertoezichtstelling. In 2006 waren dat er 41.113; in 2008 werden 50.742 verzoeken gedaan (Volkskrant, 14 februari 2009). Opmerkelijk aan de cijfers in Kinderen in Tel is in ieder geval dat juist de provincies en steden buiten de Randstad hoog scoren waar het gaat om indicaties voor jeugdzorg. Vooral de cijfers in Zeeland, Flevoland en Noord-Brabant zijn opvallend. Tegelijkertijd is er aan de behandelings- en opvangkant nog altijd sprake van lange wachtlijsten in de jeugdzorg. Het Comité voor de Rechten van het Kind heeft zich sterk gemaakt voor een beleid dat gezinnen betreft bij het voorkomen en oplossen van hun problemen, en vindt dat in de begeleiding van ouders meer met de culturele achtergronden rekening gehouden moet worden. Het Comité verwondert zich erover dat er zoveel jongeren op wachtlijsten voor residentiële hulpverlening worden geplaatst. Samen met het gegeven dat die wachtlijsten zo lang zijn, is een strategie om deze problemen te lijf te gaan extra nodig.

Achterstandswijken

Wat ook dit jaar weer opvalt, is dat de ongelijkheid tussen kinderen in Nederland groter wordt. Die scherpere tweedeling in omstandigheden waarin kinderen opgroeien is te vinden tussen bepaalde wijken in grote steden, maar ook tussen plattelandsgemeenten dreigt

een groter verschil. Het Comité inzake de Rechten van het Kind wees Nederland op de verplichting maatregelen te nemen om kwetsbare kinderen extra te beschermen.

Voor de indicator *achterstandswijken* zijn dit jaar nieuwe gegevens beschikbaar. Het aantal achterstandswijken is toegenomen, maar het aantal kinderen dat in deze wijken woont, is afgenomen. In absolute getallen gaat het in heel Nederland om 515.815 kinderen die in een achterstandswijk wonen, 14,47% van alle kinderen. Meer nog dan in de voorgaande jaren zijn het vooral de noordelijke provincies waar meer jongeren in achterstandswijken wonen. In alle drie de noordelijke provincies vinden we een duidelijke toename, net als in Limburg en Flevoland.

Uitkeringsgezinnen

Eenzelfde trend zien we bij het aantal kinderen dat in een *uitkeringsgezin* leeft. Kinderen die in armoede opgroeien, wonen niet alleen in grote steden. Ook in de provincies Friesland en Groningen ligt het percentage boven het landelijk gemiddelde. In de periode 2000-2005 was er een geleidelijke daling te zien tot onder de 6% in 2005. In 2006 was er weer een lichte stijging zichtbaar tot hetzelfde niveau als in 2004. Deze is in 2007 weer omgebogen naar een lichte daling. In 2007 wonen in Nederland 217.310 van de in totaal 3.564.452 0- t/m 17-jarige kinderen (6,10%) in een bijstandsgezin. Om de dalende trend van het aantal kinderen dat in armoede leeft vast te houden, heeft de overheid zowel in 2008 als 2009 veertig miljoen euro extra beschikbaar gesteld aan gemeenten. Het is hun taak ervoor te zorgen dat kinderen maatschappelijk kunnen participeren. De resultaten van deze investering worden pas volgend jaar merkbaar. Van belang blijft dat gemeenten gezinnen blijven ondersteunen en activeren via een breed laagdrempelig aanbod van onderwijs en opvang, gezondheidszorg en recreatie.

Kindermishandeling

Een deels zorgwekkende ontwikkeling blijft het aantal meldingen *kindermishandeling*. Het aantal kinderen dat gemeld is bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) blijkt ook dit jaar weer fors gestegen. In 2007 zijn meer dan 25.000 kinderen aangemeld bij de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling. Dat is een duidelijke toename ten opzichte van 2004, 2005 en 2006: het betreft een verdriedubbeling van het percentage meldingen. Het is op zich een goede zaak dat duidelijk wordt dat er kinderen mishandeld worden. Toch hebben we nog steeds te maken met een beduidende 'ondermelding'. De schatting van het aantal kinderen dat jaarlijks mishandeld wordt, ligt veel hoger, namelijk tussen de 107.000 en 160.000 gevallen per jaar. Kindermishandeling is duidelijk een thema van minister Rouvoet van Jeugd en Gezin. De Andries van Dantzig Penning is dit jaar dan ook aan minister Rouvoet toegekend. Het is een blijk van waardering voor zijn persoonlijke inzet, en voor de vele initiatieven die hij heeft genomen om kindermishandeling daadwerkelijk aan te pakken (waaronder de landelijke invoering van de regionale RAAK-aanpak). Het komt nu aan op de uitvoering van deze beleidsvoornemens. Wat het Comité voor de Rechten van het Kind betreft, past daarbij dat iedereen die met kinderen werkt een training krijgt, zodat vermoedens van kindermishandeling vaker gemeld worden. Ook is het Comité bezorgd over de zorg, maar ook juridische ondersteuning, voor slachtoffers van geweld, misbruik of verwaarlozing.

Positieve trends

Dit jaar zijn er ook weer positieve trends te zien. Een van de onderwerpen in het Databoek is *gezondheid*. Binnen het Kinderrechtenverdrag ligt de nadruk onder andere op het verminderen van baby- en kindersterfte. Wat dat betreft lijkt Nederland het goed te doen. Zowel de cijfers voor zuigelingensterfte als het aantal kinderen dat overlijdt, dalen gestaag sinds 2002. Daarnaast is er een duidelijke

afname van het aantal jongeren dat werkloos is. Hierbij merken we wel op dat een echte vergelijking met andere jaren feitelijk niet mogelijk is omdat het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) zijn cijfers heeft opgeschoond. Daarnaast maakt Kinderen in Tel gebruik van een andere peildatum. Desondanks durven we te concluderen dat de aanpak Jeugdwerkloosheid gewerkt heeft. Met de huidige recessie is het zaak om te blijven investeren in jongeren en vooral om te zorgen dat jongeren met voldoende startkwalificaties de arbeidsmarkt betreden. Tot slot is het aantal *tienermoeders*, net als in de voorgaande jaren, gedaald.

Jeugdparticipatie

Jeugdparticipatie is al jarenlang een blanco pagina in het Databoek. Na lange voorbereidingen ontwikkelen onderzoekers van Stichting Alexander en het Verwey-Jonker Instituut nu - in opdracht van een aantal gemeenten - een indicator jeugdparticipatie. Het streven van de minister van Jeugd en Gezin is dat in 2011 elke gemeente een vorm van inspraak kent, gericht op een kindvriendelijke woon- en leefomgeving. Hopelijk zijn we volgend jaar in staat om het instrument in elke gemeente uit te zetten en de stand van zaken met de inspraak van jongeren op hun leefomgeving weer te geven. Zeker is dat er meer samengewerkt moet worden met jongerenorganisaties.

Speelruimte

Een indicator die meer aandacht zou behoeven is de openbare *speelruimte*. Periodiek wordt er informatie verzameld over de verdeling van ruimten binnen Nederland. Maar er is duidelijk behoefte aan meer informatie. Ruimte in Nederland is schaars. Ruimte om te sporten en spelen staat vooral in de stedelijke gebieden onder druk, door de concurrentie met ruimte voor wonen en werken. Kinderen hebben weinig ruimte om veilig buiten op straat te spelen en sportparken kunnen effectiever worden bespeeld. Uit het onderzoek van

Lia Karsten blijkt dat het verkeer een groot deel van de openbare ruimte in beslag neemt en de zelfstandige bewegingsvrijheid van kinderen aan banden legt (Lia Karsten, Databoek 2008) 'De auto is de belangrijkste concurrent van kinderen geworden in het claimen van ruimte op straat. In een stad zoals Amsterdam waren in de jaren vijftig ruim twaalf maal zoveel kinderen als auto's, terwijl er nu ruim twee keer zoveel auto's als kinderen zijn!' Een lokaal speelruimtebeleid zou een eerste goede stap zijn in het realiseren van voldoende en goede ruimte voor kinderen om te spelen, te sporten en elkaar te ontmoeten.

B. Wijkscore

Vorig jaar hebben we voor het eerst de gegevens van Kinderen in Tel ook op wijkniveau gepresenteerd. Er bleek zoveel belangstelling voor deze invalshoek, dat we ook dit jaar op wijkniveau een rangorde hebben gemaakt van alle indicatoren van Kinderen in Tel. Het wijkniveau wordt in eerste instantie gedefinieerd als het viercijferig postcode niveau. Vorig jaar hebben wij de veertig zogeheten 'Vogelaarwijken' samengevoegd omdat deze landelijke bekendheid genieten. Dit betekende een reductie van het aantal wijken: de Vogelaarwijken bestaan immers voor een groot deel uit meerdere viercijferige postcodegebieden. Nu is bekend geworden welke gegevens van de afzonderlijke viercijferige postcodegebieden de basis vormden voor de Vogelaarwijken. Daarom hebben wij eveneens gekozen voor een weergave op viercijferig postcodeniveau. Dit vormde ook vorig jaar al de basis van onze gegevensset. Het gaat voor 2007 uiteindelijk om 4028 wijken in 443 gemeenten. Van zeven van de twaalf indicatoren zijn gegevens tot op het viercijferig postcodeniveau bekend. Voor de overige vijf indicatoren is per wijk het gemeentelijk gemiddelde gebruikt bij de berekening van de totaalscore. Verder is rekening gehouden met de wijken waar geen mensen wonen en de wijken waar geen kinderen wonen (in totaal 34 wijken in Nederland, vooral industriegebieden, vliegvelden en havengebieden). Deze wijken zijn bij de berekening van de totaalscore op precies het landelijk gemiddelde gesteld.

In het jaar 2007 staat de wijk Moerwijk-Zuid in Den Haag bovenaan de lijst. Daarmee is het de wijk met de grootste risico's in leefomstandigheden voor kinderen, gevolgd door de wijk Pendrecht in Rotterdam, Wielenpolle in Leeuwarden en Stokhasselt in Arnhem. De wijk Schiemond in Rotterdam, de koploper van vorig jaar, komt dit jaar op de vijfde plaats.

Opvallend is de positie van de wijk de Kolenkit in Amsterdam. Deze wijk is momenteel in het nieuws vanwege de slechtste positie die zij inneemt ten opzichte van alle viercijferige postcodegebieden die behoren tot de Vogelaarwijken. Een belangrijk commentaar op deze gegevens betreft het feit dat bij de berekening van de Vogelaarwijken gebruik zou zijn gemaakt van verouderde gegevens (van 2002 tot 2006). Op grond van onze gegevens van vorig jaar (2006) scoorde de wijk de Kolenkit een vijfde plaats in onze ranglijst. (In tegenstelling tot de Vogelaarwijken, ligt bij ons de nadruk op de kansen en risico's voor de jeugd.) Op basis van de meer actuele gegevens van het jaar 2007 is de Kolenkit aanzienlijk gezakt, namelijk naar plaats 61. In de volgende twee kaarten is de verdeling van de totaalscore over alle wijken in Nederland weergegeven.

Net als vorig jaar springen de grote steden er weer uit wat betreft het aantal wijken in de top honderd. Zo staan dertig viercijferige postcode gebieden uit Rotterdam in de top honderd, negentien uit Den Haag en elf uit Amsterdam. Toch is de spreiding in de top honderd redelijk groot, in de top honderd van slechtste wijken komen wijken uit 25 verschillende gemeenten voor.

Zo zien we ook kleine steden met veel problematische wijken zoals Leeuwarden en Almelo (vier wijken in de top honderd), Enschede, Arnhem, Nijmegen en Tilburg (drie wijken in de top honderd).

Toch zien we ook enkele opvallende zones waar het vrij goed gaat: de 'groene' zones. In de noordelijke provincies die het op gemeentelijk en provinciaal niveau vrij slecht doen, zien we nog behoorlijk veel donkergroene wijken, vooral in Zuid-West Friesland, in het centrum van Drenthe en rondom de stad Groningen. In Noord-Holland in de streek rondom Haarlem, rondom Alkmaar en rondom Amsterdam richting het Gooi. Maar ook rondom Rotterdam en Den Haag zien we donkergroene zones, net als in Twente en het Noorden van Limburg en het Noordoosten van Noord-Brabant.

In de top honderd van beste wijken (wijken met de minste risico's voor kinderen) komen 39 gemeenten voor. De gemeenten met het grootste aantal wijken in de top honderd zijn Skarsterlân, Terschelling, Slochteren, Ubbergen en Graft-De Rijp (meer dan 5 wijken in de top 100) en verder nog onder andere Bloemendaal en Mook en Middelaar (4 wijken in de top 100). De grootste gemeenten met een wijk in de top honderd van beste wijken zijn Den Bosch en Emmen. De beste wijken vinden we dit jaar in de gemeente Mook en Middelaar in Limburg ('Middelaar') in de gemeente Ameland in Friesland ('Buren', net als vorig jaar bij de beste tien wijken), in de gemeente Scheemda in Groningen ('De Blauwe Stad', nieuwkomer in de lijst), in de gemeente Haarlemmerliede in Noord-Holland ('Spaarnwoude', vorig jaar een andere wijk uit deze gemeente op de beste plaats), in de gemeente Ubbergen in Gelderland ('Persingen-Wercheren', 'Berg

en Dal' en 'Ooij-Erlecom'), in de gemeente Rozendaal in Gelderland ('Rozendaal') in de gemeente Wervershoof in Noord-Holland ('Zwaagdijk') en in de gemeente Sevenum in Limburg ('Kronenberg').

Kortom, het wijkniveau geeft een zeer gedifferentieerd beeld van Nederland en kan voor gemeenten bruikbaar zijn om de aandacht gericht in te zetten op de bestrijding van achterstanden.

C. Gehandicapte kinderen

Verschillende belangenorganisaties zouden een genuanceerder beeld willen hebben van de omvang van de groep gehandicapte kinderen. Belangrijk daarbij is dat er een eenduidige definitie komt voor deze groep. Het Verwey-Jonker Instituut heeft op verzoek van het Johanna Kinderfonds en de NSGK, in samenwerking met de CG-raad, het aantal kinderen met een handicap per gemeente in beeld proberen te brengen.

Jarenlang werd het aantal gehandicapten in Nederland afgeleid van het voorzieningengebruik. De groep werd onderscheiden in personen met een lichamelijke, zintuiglijke en verstandelijke handicap. Mensen met andersoortige beperkingen (psychisch, ontwikkelingsstoornis) vielen daar buiten. Vanaf de jaren negentig heeft een andere benadering van het gehandicaptenbeleid de overhand gekregen. Niet het gebruik van voorzieningen, maar gelijke rechten werden het uitgangspunt. Helaas is het daarmee juist moeilijker geworden om betrouwbare gegevens over gehandicapte kinderen te verkrijgen. Bovendien zijn de gegevens die er zijn over gehandicapte kinderen, niet altijd herleidbaar tot op gemeentelijk niveau. De uitwerking van deze problematiek komt uitgebreid aan de orde in de publicatie 'Gehandicapte Kinderen in Tel' van het Verwey-Jonker Instituut en de

CG-Raad (te verschijnen in april 2009). Een samenvatting van deze analyse is opgenomen in dit Databoek, omdat het thema goed past bij de discussie die Kinderen in Tel wil losmaken.

Definitie

Het is niet eenvoudig om de definitie af te bakenen van de groep kinderen met een handicap. Voor dit onderzoek is eerst gekeken of de CFI-CY als richtsnoer kon dienen; daarna is dat als kader gebruikt om op gemeentelijk niveau gegevens te verzamelen.

Voor het vaststellen van de definitie zijn wij uitgegaan van de CFI-CY. Eind 2008 is The International Classification of Functioning, Disability and Health for Children and Youth (ICF-CY) in het Nederlands vertaald. Het ICF-CY is een afgeleide van de ICF (World Health Organization), en richt zich specifiek op kinderen, hun ontwikkeling en hun activiteiten. De aanleiding voor de ontwikkeling van de ICF-CY is het gegeven dat 'de implementatie van de rechten van kinderen in de vorm van toegang tot gezondheidszorg, onderwijs en sociale revalidatiediensten vraagt om een classificatiesysteem dat gevoelig is voor lichamelijke, sociale en psychologische kenmerken die uniek zijn voor kinderen en jongeren.' Daarnaast was er behoefte aan een ICF-CY die aansloot bij internationale overeenkomsten en verklaringen ten behoeve van de rechten van het kind. Nederland zal deze ICF-CY gebruiken om de gezondheid en de mogelijke gevolgen van een handicap van een kind te kunnen classificeren. De ICF-CY is nu al in gebruik in de kinderrevalidatie en wordt als waardevol en toepasbaar ervaren. De ICF-CY is in hoofdlijnen gebaseerd op dezelfde definities als de ICF. Die geniet intussen al een breed draagvlak bij professionals. Daarom menen we dat de ICF-CY als gemeenschappelijk uitgangspunt kan dienen. De ICF-CY hanteert een leeftijdsrange van 0 tot 18 jaar, daarmee aansluitend bij Internationale verdragen voor het kind. De vier centrale onderwerpen in de ICF-CY zijn:

- Het kind binnen het gezin.
- Vertraging in ontwikkeling.
- Participatie.
- Omgeving.

De volgende stap was om vanuit de ICF-CY informatie te verzamelen op gemeentelijk niveau. Daarvoor is gekeken naar regelingen voor kinderen met een handicap. Het gaat om kinderen die beperkingen ondervinden op de vier centrale onderwerpen in de ICF-CY, en die vanwege deze beperkingen een beroep doen op bepaalde regelingen. Voor dit onderzoek is gekeken naar twee relevante voorzieningen, te weten de AWBZ en de leerlinggebonden financiering (LGF). Vanuit de AWBZ hebben we de volgende selectie toegepast:

- Een gehandicapte jongere is een Nederlandse ingezetene - jonger dan 18 jaar - die een AWBZ-indicatie heeft gekregen op basis van de volgende grondslagen: verstandelijke handicap, en/of lichamelijke handicap, en/of zintuiglijke handicap.

Vanuit de LGF is gekeken naar:

- Kinderen met gedragsstoornissen, ontwikkelingsstoornissen en psychiatrische problematiek.

Dit is een eerste ruwe indeling om te komen tot een goed overzicht van het aantal gehandicapte kinderen die beperkingen ondervinden, per gemeente in Nederland. De beperking schuilt hem in het kenmerk van kinderen dat ze in ontwikkeling zijn. Dit betekent dat beperkingen ook op latere leeftijd tot uiting kunnen komen. Hier

hebben wij ons alleen gericht op die kinderen bij wie de beperking zich al heeft geuit. Feitelijk is dit dus een onderschatting van het totaal aantal gehandicapte kinderen. Wel geeft het een goed inzicht in de omvang van de groep die in elk geval problemen ondervindt in het dagelijks leven.

Omvang

In totaal telt Nederland in het jaar 2006 bijna 66.000 gehandicapte kinderen, dus 1,84% van het totaal aantal 0- tot en met 17-jarigen. Het hoogste percentage gehandicapte kinderen vinden we in de provincie Groningen, met 2,8%. De provincie Groningen steekt betrekkelijk ver boven de andere uit, namelijk een half procent hoger dan de eerstvolgende provincie, Zeeland. Hetzelfde geldt voor de provincie met de minste gehandicapte kinderen, Zuid-Holland. Het percentage is hier 1,36% en dit is bijna een half procent lager dan in Noord-Holland, de eerstvolgende provincie aan de onderkant. De gemeente met het hoogste percentage gehandicapte kinderen is Ermelo. Het is natuurlijk niet toevallig dat hier ook een zeer grote instelling is voor gehandicapten, maar voor de stad Groningen geldt dit niet en ook hier is het percentage verhoudingsgewijs hoog. In de gemeentekaart is goed te zien dat er veel spreiding is over heel Nederland. Er is maar één gemeente zonder geregistreerde gehandicapte kinderen en dat is tegelijk de kleinste gemeente van Nederland: Schiermonnikoog. De stad Den Haag bevindt zich ook helemaal onderin de lijst met een percentage van 0,58%, daar waar het percentage in de andere grote steden rond de 2% ligt.

Toekomst

Veel gemeenten weten niet hoeveel gehandicapte kinderen hun gemeente telt. De eerste stap is dan ook: goed inzicht krijgen in de verdeling van het aantal jongeren met een handicap over de gemeenten. Vervolgens kunnen gemeenten werken aan goede voorzie-

ningen voor spelen, sporten, de toegang tot vervoer, onderwijs en cultuur - kortom: werken aan een participatiebevorderend beleid. We hopen met deze gegevens een aanzet te bieden aan gemeenten om nog gericht een beleid te voeren dat bijdraagt aan de participatie van kinderen met een handicap.

D. Methodische verantwoording van de indicatorenkeuze

De keuze voor de indicatoren is tot stand gekomen na discussiebijeenkomsten met de leden van Kinderen in Tel, en in samenwerking met vertegenwoordigers van SCP, NIZW (Nu Nederlands Jeugdinstituut NJi), GGD Nederland en beleidsmakers. Over de voorwaarden waaraan de geselecteerde onderwerpen en daarbij behorende indicatoren moesten voldoen is veel nagedacht. Bij de uiteindelijke keuze voor de indicatoren speelden de volgende criteria een rol.

- *De data moeten iets zeggen over de brede groep jeugdigen van 0 tot en met 24 jaar:* De indicatoren zijn gelijkmatig verdeeld over de gehele doelpopulatie, waarbij de nadruk overigens ligt op de 0- tot 18-jarigen. Bij de oudste groep (21 tot en met 24 jaar) komt maar een indicator aan bod, de jeugdwerkloosheid. Alle andere groepen komen bij meerdere indicatoren aan de orde.
- *De data moeten afkomstig zijn van een betrouwbare bron:* Alle data zijn afkomstig van door de overheid gefinancierde organisaties die met deze data zelf statistische overzichten betreffende het werkveld genereren, met uitzondering van de gegevens over kindermishandeling. De bron (het AMK) is weliswaar door de overheid gefinancierd, maar met deze data worden standaard geen andere statistische bewerkingen uitgevoerd dan tellingen voor de jaarrapportage.
- *De indicator moet beschikbaar en consistent zijn gedurende langere tijd:* Sommige indicatoren veranderen in de loop der tijd omdat de berekeningswijze wordt aangepast aan de dan beschikbare meetmethoden. Werkloosheid is daarvan een goed voorbeeld. De wijze waarop we deze nu weergeven loopt vooruit op

de wijze waarop het CBS dit cijfer in de toekomst wil gaan gebruiken. Of dit precies zo gebeurt als hier gepresenteerd, is echter nog de vraag. De huidige weergave is echter wel longitudinaal beschikbaar.

- *De indicator moet beschikbaar en consistent zijn voor alle gemeenten in Nederland:* Een landelijke gegevensverzameling biedt zekerheid omtrent de betekenis van de data voor alle provincies en gemeenten. Wanneer verzameling van de data op provinciaal of zelfs gemeentelijk niveau moet plaatsvinden, komt de vergelijkbaarheid van de resultaten ernstig in het geding, vanwege ongetwijfeld optredende verschillen in reproductie en verzameling.
- *De indicator moet gerelateerd zijn aan het welzijn van kinderen:* We richten ons op uitkomstvariabelen in plaats van op programma- of dienstendata die lang niet altijd direct aan het welzijn van kinderen zijn gerelateerd (zoals geld en formatie gespendeerd aan jeugdbeleid, jeugdhulpverlening of onderwijs).
- *De indicator moet voor het publiek begrijpelijk zijn:* We proberen een 'lekenpubliek' te bereiken, geen academici of onderzoekers.
- *De indicator moet met hoge waarschijnlijkheid ook in de toekomst beschikbaar zijn:* We proberen een serie indicatoren vast te stellen die jaar na jaar gereproduceerd kunnen worden, om zo ook veranderingen in het welzijn van kinderen te kunnen monitoren. Eenmalige data voldoen niet aan deze eis.
- *De data moeten een veranderingspotentie in zich hebben:* Het is niet zinnig een indicator op te nemen waarvan je nu al weet dat die de komende jaren toch niet zal veranderen.

Met deze voorwaarden zijn de onderzoekers nagegaan over welke indicatoren er betrouwbare, meetbare en geschikte informatie voorhanden was. Gegevens van het CBS blijken doorgaans het betrouwbaarst, daar is dan ook het vaakst gebruik van gemaakt. Na afweziging bleven er uiteindelijk per onderwerp een of twee meetbare, betrouwbare indicatoren over. Soms is een thema aangepast aan voorhanden zijnde indicatoren door het onderwerp meer te specificeren en af te bakenen. Voor jeugdparticipatie bleek echter geen geschikte indicator aanwezig. Besloten is om hier een aandachtspunt over op te nemen in het Databoek. Ditzelfde geldt voor vrijetijdsbesteding. Gekozen is voor de volgende onderwerpen en de daarbij behorende indicatoren.

Tabel 1: Thema's, indicatoren en bronnen

Thema	Indicator	Bron
Gezondheid	Kindersterfte: aantal 1- t/m 14-jarigen dat sterft Zuigelingensterfte: promillage zuigelingen van 0 tot 1 jaar dat sterft	CBS*
Jeugdcriminaliteit	Percentage van 12- t/m 21-jarigen die een delict hebben gepleegd waardoor ze voor de rechter zijn verschenen	CBS OMDATA van het WODC*
Jeugdwerkloosheid	Percentage werkzoekende werkloze jongeren van 16 t/m 24 jaar	CBS, aangevuld met CWI, belastingdienst en UWV*
Jeugdzorg	Percentage 0-t/m 17-jarigen dat een indicatie tot hulp heeft ontvangen van het Bureau Jeugdzorg	CBS, Bureaus Jeugdzorg*
Kinderen in achterstandswijken	Percentage 0- t/m 17-jarigen dat in een achterstandswijk woont	SCP en CBS*
Kinderen in armoede	Percentage 0- t/m 17-jarigen dat in een uitkeringsgezin leeft	CBS*
Kindermishandeling	Percentage gemelde mishandelde 0- t/m 17-jarigen	CBS, AMK*
Onderwijs	Aantal leerlingen dat jaarlijks relatief verzuimt als percentage van het totale aantal 5- t/m 17-jarige leerplichtige scholieren Percentage 4- t/m 12-jarigen in het primair onderwijs met een leeringgewicht hoger dan 0	CBS , CFI*
Openbare speelruimte	Aantal 0- t/m 17-jarigen per hectare speelruimte	CBS*
Tienermoeders	Percentage tienermoeders (15 t/m 19 jaar)	CBS*

* Bewerking Verwey-Jonker Instituut

Koppeling aan het Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Conform de wens van de belangenbehartigingsorganisaties is gekeken of de gekozen thema's en indicatoren aansluiten bij het normatieve kader van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Kinderen in Tel is de Nederlandse versie van 'Kids Count'. In Amerika is Kids Count ontwikkeld door de Annie E. Casey Foundation. Onderzoekers vergelijken voor tien indicatoren alle staten van de Verenigde Staten met elkaar. De indicatoren in de Amerikaanse Kids Count zijn geordend naar leeftijdscategorieën, het VN-kinderrechtenverdrag hanteert een indeling naar probleemgebieden. Wij hebben deze laatste indeling overgenomen. Het VN-Comité inzake de Rechten van het Kind in Genève - dat toezicht houdt op de naleving van het Verdrag door landen - gaat voor diverse onderwerpen na hoeveel de overheid uit geeft aan deze terreinen, zoals voor onderwijs of gezondheidszorg. Voor alle indicatoren is nagegaan of een verbinding met een artikel van het Verdrag mogelijk is. We hebben een voorstel gedaan tot koppeling van de thema's met indicatoren aan de Rechten van het Kind. Dit voorstel hebben we voorgelegd aan het Kinderrechtencollectief. Na enige bijstelling is een koppeling zoals in schema A tot stand gekomen. Elke indicator blijkt te verbinden aan een Kinderrecht, behalve de indicator 'aantal werkzoekende werkloze jongeren'. De Kinderrechten richten zich op het gebied van arbeid namelijk vooral op het voorkomen van kinderarbeid. Bij ons gaat het bij deze indicator echter niet om kinderen, maar om jongeren. Het Kinderrechtencollectief onderschrijft dat de andere negen thema's met bijbehorende indicatoren goed aansluiten bij het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. De artikelen zijn in schema B in volgorde van leeftijd weergegeven met daarbij het passende thema waar een indicator onder valt.

Schema A KOPPELING INDICATOREN AAN VERDRAG RECHTEN VAN HET KIND

Gezondheid: Artikel 24

Ieder kind heeft recht op de best mogelijke gezondheid en gezondheidszorg. De nadruk ligt op vermindering van baby- en kindersterfte, op eerstelijnsgezondheidszorg, op voldoende voedsel en zuiver drinkwater, op pre- en postnatale zorg voor moeders, op voorlichting over gezondheid, over voeding, over de voordelen van borstvoeding en over hygiëne. Traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid moeten afgeschaft worden.

Jeugdcriminaliteit: Artikel 40

Kinderen die de strafwet hebben overtreden of daarvan verdacht worden hebben recht op een eerlijk proces en juridische bijstand. Er wordt naar gestreefd om kinderen zo mogelijk buiten de strafrechtelijke procedures te houden en met respect voor de mensenrechten van het kind naar mogelijkheden te zoeken.

Kinderen in de jeugdzorg: Artikel 5

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Kinderen in achterstandswijken: Artikel 6

De staat erkent het recht op leven en ontwikkeling.

Kinderen in Armoede: Artikel 27

Kinderen hebben recht op een passende levensstandaard. Ouders moeten daarvoor zorgen binnen hun mogelijkheden en de staat ondersteunt hen daarbij.

Kindermishandeling: Artikel 19

Kinderen moeten beschermd worden tegen alle vormen van mishandeling, lichamelijk, psychisch en seksueel, binnen en buiten gezinsverband. De staat draagt zorg voor preventie en behandeling.

Onderwijs: Artikel 28

Een kind heeft recht op verplicht en gratis basisonderwijs. De staat bevordert dat voortgezet onderwijs beschikbaar en toegankelijk is voor ieder kind, dat hoger onderwijs toegankelijk is naar gelang de capaciteiten, dat school- en beroepskeuzevoorlichting beschikbaar is en dat schooluitval aangepakt wordt. De handhaving van de schooldiscipline moet in overeenstemming zijn met de menselijke waardigheid en met dit Verdrag. Internationale samenwerking op onderwijsgebied is van groot belang.

Openbare speelruimte: Artikel 31

Een kind heeft recht op vrije tijd, spel, kunst en cultuur.

Tienermoeders: Artikel 24

Recht op voorlichting over gezondheidszorg en gezinsplanning, preventieve gezondheidszorg.

E: Definiëring en afbakening indicatoren

Gezondheid: aantal 1- t/m 14-jarigen dat sterft

Het gaat om het aantal kinderen in de leeftijd van 1 tot en met 14 jaar dat sterft ongeacht de oorzaak, per 100.000 kinderen in die leeftijd. Het absolute aantal kinderen in de leeftijd van 1 t/m 14 jaar dat sterft is in Nederland zeer gering. Vandaar dat dit cijfer per 100.000 kinderen in die leeftijd wordt weergegeven. Echter, er zijn maar weinig gemeenten in Nederland met meer dan 100.000 kinderen. Dit betekent dat elk sterfgeval zwaar aantelt in deze indicator. Daarom is er dit jaar voor gekozen om het gemeentelijke cijfer als vijfjaarsgemiddelde weer te geven. Hierbij is het gemiddeld aantal sterfgevallen in de afgelopen vijf jaar afgezet tegen het gemiddeld aantal jongeren in de leeftijd van 1 tot en met 14 jaar. Deze indicator is met deze handelwijze iets minder gevoelig geworden voor incidenten die in één jaar plaatsvinden. Daarmee is de indicator ook waardevoller geworden op het gemeentelijke niveau. Het beeld samengesteld op basis van de afgelopen vijf jaar. Het cijfer van 2007 is dus gemaakt op basis van het aantal sterfgevallen van 2003 tot en met 2007. De cijfers van de voorgaande jaren zijn op grond van deze definitie herberekend. Dit betekent dat ook het cijfer van 2006 is herberekend: volgens het aantal sterfgevallen in de periode 2002 tot en met 2006. Overigens zijn de landelijke en provinciale cijfers niet herberekend, omdat op dit niveau de jaarcijfers prima voldoen.

Gezondheid: promillage zuigelingen van 0 tot 1 jaar dat sterft

Het gaat om het aantal sterfgevallen onder zuigelingen onder 1 jaar dat in hetzelfde jaar is geboren, per 1000 levend geboren kinderen in dat jaar. Ook bij deze variabele geldt min of meer hetzelfde als bij de kindersterfte. Er zijn maar weinig gemeenten met 1000 geboortes per jaar, zodat ook hier de score door incidenten en toevaligheden sterk uiteen kan lopen over de jaren. En ook hier geldt dat

een provinciaal overzicht van groter belang is dan het gemeentelijke overzicht, dat toch meer illustratieve waarde heeft.

Jeugdcriminaliteit: percentage van 12- t/m 21-jarigen die een delict hebben gepleegd waardoor ze voor de rechter zijn verschenen

Dit betreft het percentage 12- tot en met 21-jarigen dat een delict gepleegd heeft waarmee de jeugdige voor de rechter is verschenen. Voor dit gegeven zijn feitelijk twee lopende registraties beschikbaar. De meest gebruikte is de ‘verdachtenregistratie’ van de politie. Een andere mogelijkheid betreft de ‘zakenregistratie’ van het Openbaar Ministerie (verzameld door het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum [WODC] van het ministerie van Justitie). Aan elke zaak is altijd een persoon of bedrijf gekoppeld die het delict heeft begaan (dit kunnen ook meerdere personen zijn, maar die worden elk als unieke zaak geregistreerd). Bij elke zaak worden achtergrondvariabelen van de gedaagde persoon geregistreerd, maar ook kenmerken van het delict en de afdoening van de zaak. Omdat de rechtsgang formeler en beter geregistreerd verloopt dan een politieonderzoek, is gekozen voor de OMDATA als bron voor de indicator over jeugdcriminaliteit.

Jeugdwerkloosheid: percentage werkzoekende werkloze jongeren (16 t/m 24 jaar)

Voor deze indicator maken we gebruik van het Basisbestand uitkering, re-integratie en werk van het CBS. Het Basisbestand is een gecombineerd bestand, samengesteld uit diverse bestanden op het gebied van banen, uitkeringen of re-integratie. Het doel van het Basisbestand is het creëren van een eenduidige samenhangende set van gegevens per persoon over uitkeringen, re-integratie en werk over de periode vanaf 2001. Per persoon zijn per maand indicatoren samengesteld die aangeven of er in die maand sprake was van een

uitkering, CWI-inschrijving, (start) re-integratie en/of werk. Het Basisbestand is gebruikt om te bepalen of iemand op het peilmoment ingeschreven staat bij het CWI als niet-werkend werkzoekend. Gegevens over inschrijving bij het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) als niet-werkend werkzoekend (NWW) zijn afkomstig uit de CWI-NWW registratie.

Vanaf 2006 maakt het CBS voor de vaststelling van het aantal banen van werknemers gebruik van een nieuwe gegevensbron: de zogenaamde Polisadministratie. De Polisadministratie wordt beheerd door het UWV en is gevuld met werknemersgegevens uit de loonaangiften die werkgevers bij de Belastingdienst indienen. De Polisadministratie bevat alle werknemers in dienst van bedrijven en instellingen die in Nederland loonbelasting- en premieplichtig zijn. De Polisadministratie is gebruikt om vast te stellen of iemand een baan heeft op het peilmoment.

In het bestand komen jongeren voor in de leeftijd van 16 tot en met 24 jaar die op het peilmoment ingeschreven staan bij het CWI als niet-werkend werkzoekend, en volgens de Polisadministratie op dat moment niet in dienst zijn van een bedrijf of instelling die in Nederland loonbelasting- en premieplichtig zijn. Zelfstandigen, freelancers en personen met een baan in het buitenland uitgezonderd.

De cijfers in dit bestand zijn niet zonder meer vergelijkbaar met cijfers die eerder zijn samengesteld over dit onderwerp. Het CWI is medio 2005 overgegaan op een nieuw registratiesysteem. In het oude systeem (PGI) zaten vrij veel 'vervuilde data' die niet zijn meegegaan naar het nieuwe systeem (Sonar). Hierdoor zijn nu aanzienlijk minder personen ingeschreven bij het CWI als niet-werkend werkzoekend. De informatie over de banen bij de samenstelling van tabellen was in de voorgaande jaren gebaseerd op het Sociaal Statistisch Bestand (SSB). De gegevens in het SSB zijn onder andere afkomstig uit de Enquête Werkgelegenheid en lonen (EWL), de Verzekerdenadministratie-werknemers (VZA) en de fiscale database

met loonbelastinggegevens (Fibase). De overgang van EWL (t/m 2005) naar Polisadministratie (vanaf 2006) leidt tot een breuk in de uitkomsten. Dit komt hoofdzakelijk doordat de banen in de Polisadministratie op een andere wijze worden afgebakend dan in de EWL. De overgang van steekproef (EWL) naar integrale waarneming van alle werkgevers (Polisadministratie) leidt tot verschillen in aantallen banen.

Kinderen in de jeugdzorg: percentage 0- t/m 17-jarigen met een indicatie voor jeugdzorg

Dit cijfer is gebaseerd op het aantal nieuwe indicaties voor jeugdzorg dat het Bureau Jeugdzorg in een jaar registreert, voor kinderen van 0 tot en met 17 jaar ten opzichte van het totale aantal 0- t/m 17-jarigen in een gemeente. Aanvullend is het aantal nieuwe jeugdbeschermingsmaatregelen meegenomen. Echter, omdat een jongere met een jeugdbeschermingsmaatregel in vrijwel alle gevallen op een eerder moment al een indicatie voor jeugdzorg heeft gekregen, zijn deze niet meegenomen in de berekening van de indicator (dit zou leiden tot dubbeltellingen). Ze zijn alleen illustratief beschreven.

Kinderen in achterstandswijken: percentage 0- t/m 17-jarigen dat in een achterstandswijk woont

Hierbij gaat het om het aantal kinderen dat woont in een gebied met een lage sociale status. Daarbij is sociale status een uitdrukking van het opleidingsniveau van de bewoners van een wijk (postcodegebied), van het inkomensniveau en van de mate van werkloosheid in het gebied. De variabele 'sociale status' is vastgesteld via een principale-componentenanalyse, waarbij de factor 'sociale status' 54% van de variantie verklaart. De samenhang van de afzonderlijke variabelen met deze factor bedraagt -0,88 (gemiddeld inkomen), 0,82 (laag inkomen), 0,67 (zonder baan) en 0,46 (lage opleiding). De (woon)gebieden met de laagste status worden achterstandswijken

genoemd. Achterstandsgebieden hebben een achterstandsscore van meer dan eenmaal de standaarddeviatie boven het gemiddelde (SCP, 2005). Dit suggereert dat de afwijking van het landelijke gemiddelde bepaalt of een gebied wordt betiteld als achterstandswijk, en niet de feitelijke constatering. Zou de situatie in heel Nederland zeer sterk verbeteren in de loop van vier jaar, dan zou met deze benadering toch nog ongeveer hetzelfde aantal gebieden als achterstandswijk te betitelen zijn. Het percentage kinderen in een achterstandswijk bepaalt uiteindelijk hoe goed of slecht een gemeente scoort. Op grond van de indeling zijn er ook veel gemeenten die geen achterstandswijken hebben. Het percentage kinderen dat woont in een achterstandswijk is in die gemeenten dan ook 0; dit cijfer is als zodanig meegenomen in de berekening van de totale standaard-score.

Kinderen in armoede: percentage 0- t/m 17-jarigen dat in een uitkeringsgezin leeft

Deze gegevens zijn afkomstig van de sociale diensten van alle gemeenten in Nederland. Het gaat hier dus om personen met een bijstandsuitkering, eventueel aangevuld met bijzondere bijstand. Deze gegevens worden landelijk verzameld en gecorrigeerd door het CBS. Het betreft bijstandsuitkeringen inclusief uitkeringen in het kader van het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen (Bbz). Het gaat hierbij om minderjarige kinderen waarvan de ouder(s)/verzorger(s) een bijstandsuitkering ontvangen en kinderen die zelf een bijstandsuitkering ontvangen. Minderjarigen worden alleen als kind in de tabel opgenomen als zij volgens de huishoudenstatistiek de positie van kind (thuiswonend, ook adoptief en stiefkinderen, geen pleegkinderen) in een huishouden innemen. Deze tabel is ontstaan op basis van transactiecijfers van de BUS. Omdat daarnaast ook een aantal koppelingen zijn uitgevoerd met andere statistieken, zijn de cijfers niet gelijk aan

de cijfers over aantallen bijstandsuitkeringen op Statline. De peildatum voor deze gegevens was dit jaar 1 januari van het jaar 2007. Aangezien we vorig jaar een andere peildatum hanteerden, zijn alle gegevens van de voorgaande jaren herberekend. In deze indicator is het totale aantal kinderen dat ten laste komt van uitkeringsgezinnen per gemeente meegenomen, als percentage van het totale aantal kinderen van 0 tot 18 jaar. Uitgangspunt hierbij is dat de huishoudens met een bijstandsuitkering, volledig of aanvullend, doorgaans de onderkant vormen van het inkomensniveau in Nederland.

Kindermishandeling: percentage gemelde mishandelde 0- t/m 17-jarige kinderen

De meldingen van kindermishandeling zijn afkomstig van de bureaus AMK (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling). Elke provincie en grootstedelijke regio heeft een eigen Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, alle bereikbaar via het landelijke telefoonnummer. De registratie vindt plaats in een speciaal programma (KITS), waarbij de postcode en de geboortedatum van het mishandelde kind worden vastgelegd, evenals de aard van de mishandeling en het aantal kinderen in het gezin. Er wordt dus niet alleen door mishandelde kinderen gebeld maar ook over mishandelde kinderen. De registraties van alle meldpunten zijn samengebracht en er is een uitdraai gemaakt op viercijferig postcodeniveau van alle meldingen met daarbij het geboortjaar van het betreffende kind. De gegevens van de viercijferige postcodeniveaus zijn teruggerekend naar alle gemeenten. Voor de berekening van het percentage is het aantal meldingen gedeeld door het aantal jeugdigen.

Onderwijs: aantal 5- t/m 17-jarige leerplichtige scholieren dat relatief verzuimt

Het gaat om het percentage leerlingen dat relatief verzuimt (een periode van drie aangesloten dagen, of in een periode van een

maand minimaal twaalf uren verzuim), als percentage van het totale aantal leerplichtige leerlingen. Een school moet, als een leerling verzuimt, volgens de leerplichtwet de gemeente inlichten, waarna de gemeente actie kan ondernemen. De gemeente meldt deze gegevens vervolgens jaarlijks aan de CFI, die alle gegevens van alle gemeenten rubriceert. De registratie van de leerplicht bij gemeenten is jarenlang een probleem geweest. De laatste jaren zien wij wel een verbetering in de levering van deze gegevens. Toch zijn er nog altijd gemeenten die geen gegevens hebben geleverd en waarvan in jaarverslagen ook geen gegevens omtrent de leerplicht bekend zijn gemaakt. De gemeenten met ontbrekende gegevens zijn in de kaarten blanco weergegeven; in de overzichtstabellen staan hier missende waarden voor deze indicator. De ontbrekende gegevens zijn voor de betreffende gemeenten gemiddeld meegeteld in de bepaling van de uiteindelijke totale standardscore.

Onderwijs: percentage 4- t/m 12-jarigen in het primair onderwijs met een leerlinggewicht¹ hoger dan 0

Het gaat om het percentage leerlingen in het basisonderwijs (4 t/m 12 jaar) bij wie sprake is van een gewichtsscore hoger dan 0. Leerlingen krijgen op grond van bepaalde criteria een gewicht: de zogenaamde gewichtenregeling. De huidige criteria zijn:

- Het gewicht 0,3 wordt toegekend aan leerlingen van wie de ouders die belast zijn met de dagelijkse verzorging, een opleiding uit categorie 2 hebben gehad.

- Het gewicht 1,2 wordt toegekend aan leerlingen van wie één van de ouders een opleiding heeft gehad uit categorie 1 en de ander een opleiding uit categorie 1 óf 2.
- Categorie 1: (speciaal) basisonderwijs/lager onderwijs, (v)so-zmlk.
- Categorie 2: ambachtsschool, huishoudschool, technisch onderwijs, ito, (individueel) lager beroepsonderwijs (las, lts, leao, lmo, lhno, et cetera), (individueel) voorbereidend beroepsonderwijs (zoals: vbo-administratie, leerbewerken, verkooptechniek, bouwtechniek, landbouw, et cetera), niet meer dan 2 afgeronde klassen/leerjaren mavo, havo, vwo.

De scholen ontvangen door deze regeling extra personele en materiële faciliteiten. Het uitgangspunt is dat leerlingen met een hoger gewicht meer voorzieningen nodig hebben, omdat er een hoger risico op achterstand bestaat. Alle scholen melden de aantallen gewicht-leerlingen per klas aan de gemeente. De gemeente meldt dit vervolgens jaarlijks aan de CFI, die alle gegevens van alle gemeenten rubriceert.

Openbare speelruimte: aantal 0- t/m 17-jarigen per hectare speelruimte

Ruimte voor kinderen is een onderwerp dat zelden in een cijfermatige vertaling optreedt. Vanwege het belang dat de stuurgroep hieraan hecht is toch gepoogd om aan de vraag naar gegevens over ruimte voor kinderen te voldoen. De registratie van de bestemming van ruimtes binnen een gemeente is echter nog niet zodanig dat deze zich leent voor precieze analyses. Echter, het CBS verzamelt periodiek wel informatie over de verdeling van ruimte binnen alle gemeenten in Nederland. Op basis van de door het CBS gehanteerde

---

¹ De gewichtenregeling in het onderwijs is per 1-8-2006 gewijzigd, deze wijziging heeft invloed op de hoogte van het gewicht, niet op het aantal leerlingen met een gewicht. In theorie zal deze wijziging op onze indicator dus weinig invloed hebben.

indeling is de keuze gemaakt voor die ruimtes die kinderen met de hoogste waarschijnlijkheid als speel- of sportruimte zullen gebruiken. Het gaat hierbij om zogenaamde ‘georganiseerde’ ruimte. Dit is ruimte die speciaal voor het betreffende doel is aangelegd in een gemeente. Deze ruimtes omvatten parken, sportterreinen en ruimte voor vrije recreatie. De indicator definieert het aantal 0- t/m 17-jarigen per hectare georganiseerde speelruimte.

Tienermoeders: percentage tienermoeders (15 t/m 19 jaar)

Het gaat om het percentage moeders in de leeftijd van 15 t/m 19 jaar als percentage van het totale aantal vrouwen in de leeftijd van 15 t/m 19 jaar. Doorgaans beschouwt de maatschappij het als problematisch dat tienermeisjes moeder worden. Toch is het in sommige gemeenschappen in Nederland heel geaccepteerd en normaal om al op zeer jonge leeftijd moeder te worden. Dit komt naar voren in de cijfers van sommige gemeenten in Nederland. Desondanks komt tienermoederschap in Nederland (nog) maar heel weinig voor. Hier geldt dan dat kleine absolute verschillen tussen jaren in procentueel opzicht leiden tot zeer grote verschillen.

Verantwoording totaalscore (overall ranking)

De uiteindelijke rangorde van gemeenten (zie index) is als volgt tot stand gekomen. Als eerste zijn alle numerieke waarden van de twaalf indicatoren omgezet naar standaardscores. Vervolgens zijn alle standaardscores van de twaalf indicatoren per gemeente bij elkaar opgeteld om te komen tot een totale standaardscore voor elk van de 443 gemeenten. Als laatste is de rangorde van de gemeenten bepaald op basis van deze totale standaardscore, van de slechtste waarde 1 tot de beste waarde 443.

De standaardscore geeft aan in hoeverre een score afwijkt van het landelijke gemiddelde. Dit betekent dat wanneer een gemeente het beter doet dan dit gemiddelde, de gemeente een negatieve stan-

daardscore krijgt. Doet een gemeente het slechter dan het landelijke gemiddelde, dan krijgt deze een positieve standaardscore. De standaardscore op een indicator ontstaat door de gemiddelde waarde op een indicator over alle gemeenten af te trekken van de gevonden waarde van een gemeente, en dit getal te delen door de standaardafwijking van de verdeling van alle waarden op deze indicator. De standaardscore bepaalt dus de relatieve afstand tot de gemiddelde waarde over alle gemeenten, waarbij het gemiddelde van alle standaardscores van één indicator (ongeacht welke) 0 is. De mate van afwijking van het gemiddelde is dus gestandaardiseerd, dit houdt in dat de standaardscore voor elke indicator hetzelfde betekent.

Alle indicatoren hebben hetzelfde gewicht gekregen bij de bepaling van de totale standaardscore. Er is, met andere woorden, geen poging gedaan het relatieve belang van de indicatoren mee te laten wegen in de eindscore.

Voor deze publicatie zijn alle resultaten van vorig jaar herberekend, vanwege de kleine wijzigingen in de methodiek. Dit betekent dat alle gemeenten voor de gegevens van vorig jaar een nieuwe totale standaardscore hebben gekregen. In alle gevallen wijkt deze nauwelijks af van de versie van vorig jaar. Verder kan er in een kleine gemeente sprake zijn van een enkel geval van bijvoorbeeld jeugdcriminaliteit op zeer weinig jongeren. Zoiets zou dan onevenredig zwaar mee kunnen tellen bij de berekening van de totaalscore. Dit komt overigens weinig voor, omdat de meeste gemeenten de laatste jaren gefuseerd zijn en er in Nederland maar zeer weinig echt kleine gemeenten zijn. Toch is besloten om in zulke gevallen te kiezen voor een regionaal gemiddelde. Een regionaal gemiddelde wordt vastgesteld door omliggende gemeenten samen te voegen, totdat de deelfactor voldoende groot is om een betekenisvol getal op te leveren. Op deze manier telt de incidentie of prevalentie in de betrokken gemeente wel mee bij de bepaling van de score op de indicator.

F: Betrokken organisaties en fondsen bij Kinderen In Tel

Defence for Children International Nederland is onderdeel van een internationale onafhankelijke organisatie met 42 internationale secties in alle werelddelen, die wereldwijd opkomt voor rechten van kinderen. Door onderzoek, voorlichting, belangenbehartiging, actie en rechtshulp verdedigt Defence for Children International Nederland de rechten van kinderen en stelt schendingen daarvan aan de kaak. Leidraad van het werk van Defence for Children International Nederland is het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Defence for Children International Nederland houdt zich in het bijzonder bezig met de volgende kernthema's: voorlichting over kinderrechten in het algemeen, vreemdelingenbeleid en kinderrechten, mishandeling en uitbuiting van kinderen en kinderen in conflict met de wet (kinderstrafrecht, kinderen in gevangenschappen, herstelrecht, rechtshulp). (www.defenceforchildren.nl).

Jantje Beton komt op voor de speelkansen van alle kinderen in Nederland. Als kinderen spelen hebben ze niet alleen plezier, ze doen ook allerlei ervaringen op die goed zijn voor hun ontwikkeling. Vooral voor kinderen die door omstandigheden in de verdrukking dreigen te komen, is dat extra belangrijk. Daarom bedenkt, financiert en organiseert Jantje Beton projecten om juist deze kinderen spelenderwijs voor te bereiden op een actieve deelname aan onze samenleving. Maar Jantje Beton doet meer. De organisatie maakt zich hard voor een wet die gemeenten voorschrijft hoeveel ruimte zij minimaal moeten bestemmen voor speelruimte, door overleg met andere organisaties, bedrijven en de politiek. Jantje Beton maakt onderzoek mogelijk, brengt partijen samen en stimuleert beter jeugdbeleid, en is zo de belangenbehartiger van kinderen en hun

recht op spelen. Want als kinderen samen spelen, leren ze samenleven! (www.jantjebeton.nl).

JeugdWelzijnsBeraad is een adviesorgaan voor provinciale en landelijke politiek. In het JeugdWelzijnsBeraad zitten jongeren die uit eigen ervaring kunnen praten over de jeugdzorg. In het JeugdWelzijnsBeraad brengen zij deze ervaringen bij elkaar. Het Beraad heeft daarom een belangrijke signaalfunctie voor de politiek. Ook zijn de jongeren door middel van het JeugdWelzijnsBeraad getraind om voor hun eigen mening uit te komen, naar oplossingen voor problemen te zoeken en adviezen te geven. Op dit moment zijn er 26 jongerenraden die meedoen. Het JeugdWelzijnsBeraad wordt vormgegeven vanuit Collegio, kennispraktijk voor de Jeugdzorg. (www.collegio.nl).

Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB) is de vakbond voor alle mbo'ers in Nederland, waarvan mbo'ers ook het bestuur uitmaken. Naast het informeren en adviseren van mbo-studenten via het eigen klachten- en informatiecentrum, zet JOB zich samen met mbo'ers uit heel Nederland in voor beter onderwijs. De visie van de studenten staat daarbij centraal. Voor Kinderen in Tel richt JOB zich op de indicator jeugdwerkloosheid. JOB vindt dat het bestrijden van jeugdwerkloosheid al in de school moet beginnen en niet pas op het moment dat jongeren zijn uitgevallen. De expertise van JOB ligt dan ook vooral bij het meedenken over het inrichten van onderwijs dat werkelijk aansluit bij de wensen en behoeften van studenten. Luisteren naar de mening van studenten en les en begeleiding op maat staan daarbij centraal. (www.job-site.nl).

Johanna Kinderfonds zet zich van oudsher in om de kwaliteit van leven van kinderen en jongeren tot 30 jaar met (lichamelijke) beperkingen te verbeteren door het financieel ondersteunen van onderzoek en projecten. Het is de wens van veel kinderen en jon-

geren met beperkingen om 'gewoon mee te kunnen doen' en eigen keuzes te kunnen maken. In de praktijk blijkt dat zij dat niet in alle gevallen kunnen. Daarom ondersteunt het Johanna Kinderfonds vele initiatieven die dit 'gewone meedoen' bevorderen. Bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, doorstroom naar betaalde arbeid, sportbeoefening, culturele activiteiten, vakanties en andere vormen van vrijetijdsbesteding. Daarnaast ondersteunt het Johanna Kinderfonds ook wetenschappelijke onderzoeksprojecten. (www.johannakinderfonds.nl).

Het Landelijk Cliëntenforum Jeugdzorg behartigt op landelijk niveau de belangen van de cliënten in de jeugdzorg. Dat gebeurt door de signalen van cliënten, cliëntenraden en jongerenraden, van provinciale en landelijke kinderorganisaties en van cliëntenplatforms op te pakken en te bundelen. Het forum is er voor jongeren en hun ouders. Het doel is om de kwaliteit van de jeugdzorg te verbeteren. (www.lcfj.nl).

Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind (NSGK) helpt kinderen en jongeren met een handicap om, met hun beperking, gewoon kind te kunnen zijn. De NSGK ontwikkelt en ondersteunt jaarlijks honderden initiatieven op het gebied van wonen, werken, opleiding en vrije tijd, al die dingen die belangrijk zijn voor een volwaardige ontwikkeling. (www.nsgk.nl).

NUSO Speelruimte Nederland zet zich door het uitdragen van kennis en advies al meer dan 75 jaar in voor meer en betere buitenspeelmogelijkheden voor kinderen en jongeren. De NUSO maakt zich sterk voor speelruimtebeleid dat zowel wettelijk gegarandeerd is (normen) als inhoudelijk kwaliteit heeft. Dat verbetert de fysieke en mentale gezondheid van kinderen en jongeren én bevordert de leefbaarheid in de wijken. Speeltuinen hebben daarin een belang-

rijke functie. Vergelijkbare gegevens zijn nodig voor de belangenbehartiging van meer en betere speelmogelijkheden. Daarom doet NUSO mee aan Kinderen in Tel! Bij de NUSO zijn 800 speeltuinverenigingen en kindervakantiewerkorganisaties aangesloten. Zo'n 40.000 vrijwilligers zijn actief en zetten zich jaarlijks in om ruim 2 miljoen kinderen een veilige en uitdagende speelplek te geven. NUSO ondersteunt deze organisaties en geeft daarnaast advies aan onder andere gemeenten op het gebied van speelruimte. (www.nuso.nl).

Het Platform Ruimte voor de Jeugd / Speelraad is een netwerk dat zich inzet voor de verbetering van de zelfstandige bewegingsvrijheid van de jeugd in de openbare ruimte. Het Platform biedt deskundigen op het gebied van jeugd, spelen, gezondheid, welzijn, sport, verkeer en stedenbouw de gelegenheid om informatie uit te wisselen en ideeën uit te werken. Deelnemers aan het Platform zijn o.a. Jantje Beton, VerkeersveiligheidNL, NISB, NUSO, GGD Rotterdam, Nederlandse Jeugdraad, NJi, CMOnet, Scouting NL, Netwerk Springzaad en diverse speelruimtearchitecten en deskundigen op het terrein van spelen en speelgelegenheid. (www.ruimtevoordejeugd.nl).

Scouting Nederland is de grootste jeugd- en jongerenorganisatie van het land met 90.000 jeugdleden en 30.000 kaderleden. Er zijn in Nederland 1300 lokale Scoutinggroepen. Scouting biedt kinderen en jongeren een plezierige vrijetijdsbesteding. Samenwerken, avontuur, respect voor elkaar en de leefomgeving, zelfredzaamheid en ontplooiing zijn hierbij centrale thema's. (www.scouting.nl).

Stichting Alexander is een niet-commercieel landelijk bureau voor jongerenparticipatie en voert projecten uit om jongerenparticipatie te stimuleren. Sinds 1993 verricht Stichting Alexander participatief jongerenonderzoek en verzorgt trainingen en coachingstrajecten voor jongeren, professionals, ambtenaren en bestuurders. Hierbij

worden diverse participatieve methoden ingezet. De stichting werkt voor uiteenlopende opdrachtgevers binnen de sectoren zorg, welzijn, gezondheid, onderwijs, arbeid en kunst & cultuur.

Jongeren staan in het werk centraal. Ze doen mee aan alle onderdelen van onze projecten, als medeonderzoeker, als co-trainer, als adviseur en als presentator van de resultaten. Zij gaan zelf de dialoog aan over hun aanbevelingen en voeren verbetertrajecten uit in samenspraak met volwassenen. Met de projecten realiseert de stichting een blijvend resultaat. (www.st-alexander.nl).

Nationaal Fonds Kinderhulp zorgt al bijna vijftig jaar voor een beetje gewoon geluk voor kinderen in Nederland die met jeugdzorg te maken krijgen. Voor Kinderhulp is ‘Kinderen in tehuizen’ het belangrijkste thema. Het gaat om kinderen die professionele hulp nodig hebben, meestal als gevolg van een verstoorde thuissituatie. Kinderhulp zorgt ervoor dat deze kinderen ook gewoon kind kunnen zijn, door ervoor te zorgen dat er geld is voor bijvoorbeeld een weekje kamperen, een dagje uit, speel- en spelmateriaal, het lidmaatschap van een voetbalclub of een cadeautje met Sinterklaas. (www.kinderhulp.nl).

Stichting Kinderpostzegels Nederland steunt jaarlijks honderden projecten in binnen- en buitenland om kwetsbare kinderen te helpen aan een veilige liefdevolle omgeving en een betere toekomst. Zo is de opbrengst bestemd voor kinderen die geen thuis hebben of moeten werken voor het gezinsinkomen. Kinderen die dagelijks worden gepest of die te maken krijgen met geweld. En kinderen die opgroeien in armoede en geen toegang tot onderwijs hebben. (www.kinderpostzegels.nl).

UNICEF Nederland komt op voor de rechten van kinderen wereldwijd, dus ook in Nederland. In Nederland ziet UNICEF toe op de implementatie van het Verdrag voor de Rechten van het Kind. Hoewel Nederland bekend staat om zijn kindvriendelijkheid, werd het door het VN-Comité inzake de Rechten van het Kind zowel in 1999 als in 2004 op de vingers getikt. Met het verdrag in de hand kunnen organisaties Nederland op zijn verantwoordelijkheden wijzen. Dat is nodig, want de armoede onder kinderen groeit. Ook het vreemdelingenbeleid en de positie van het kind daarin moeten verbeteren. Het Verdrag voor de Rechten van het kind raakt niet alleen het regeringsbeleid, maar ook de gemeenten. Het lokale bestuur kan een grote en eigenstandige invloed hebben op het dagelijkse leven van de kinderen en jongeren op het gebied van bijvoorbeeld sport, zorg, educatie, opvang en wonen. (www.unicef.nl).

Het Verwey-Jonker Instituut is een onafhankelijke, landelijk werkende instelling voor sociaal-wetenschappelijk onderzoek te Utrecht. Het onderzoek geeft bruikbare en wetenschappelijk onderbouwde antwoorden op sociaal-maatschappelijke vragen. Het Verwey-Jonker Instituut doet zowel adviserend als evaluatief onderzoek en heeft daarbij oog voor dilemma’s in beleid en uitvoering. Met het onderzoek wil zij bijdragen aan het vinden van duurzame oplossingen voor actuele kwesties. Het instituut wil bovendien dat de uitkomsten van onderzoek bijdragen aan de sociale participatie van burgers en de aanpak van sociale problemen. (www.verwey-jonker.nl).

Deel 2: Het landelijk beeld

In dit deel van het Databoek Kinderen in Tel 2009 presenteren we per thema de resultaten op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau. De thema's zijn:

1. Gezondheid
2. Jeugdcriminaliteit/veiligheid
3. Jeugdwerkloosheid
4. Kinderen in jeugdzorg
5. Kinderen in achterstandswijken
6. Kinderen in armoede
7. Kindermishandeling
8. Onderwijs
9. Openbare speelruimte
10. Tienermoeders
11. Vrijtijdsbesteding
12. Jeugdparticipatie

In deel 1 verantwoordden we de thema's, onderwerpen en indicatoren en hebben we uiteengezet hoe deze tot stand kwamen. In dit deel geven we voor de twaalf thema's de landelijke stand van zaken weer over het jaar 2007.

We presenteren de resultaten per thema. Ten eerste vermelden we op welk kinderrecht uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind het thema betrekking heeft. Vervolgens leggen we uit welke indicator bij het thema is geselecteerd, en wat deze indicator inhoudt. Daarna beschrijven we de gegevens. Daarbij tonen we de landelijk gemiddelde scores over 2006 en 2007. Het betreft hier een absoluut landelijk gemiddelde: er is geen wegingsfactor toegepast. Vervolgens gaan we in op de stand van zaken op provinciaal en gemeentelijk niveau. Voor elk thema geeft een kleurenkaartje van Nederland de stand van zaken weer per provincie en per gemeente over het jaar 2007. Bij elke kleurenkaart staat bovendien een provincierangorde en een overzicht van de tien minst goed scorende gemeenten. De figuren en tabellen zijn voorzien van een toelichting.

Ten slotte geeft een vertegenwoordiger van een gemeente zijn of haar visie op de betekenis van de desbetreffende cijfers voor diens gemeente.

De bijlagen bevatten een overzicht van alle provinciescores per indicator en van alle gemeentescores per indicator. Ook hebben we een overzichtstabel opgenomen met per gemeente de plaats op de ranglijst, per indicator.

THEMA: Gezondheid

Kinderrecht IVRK

Artikel 27

Ieder kind heeft recht op de best mogelijke gezondheid en gezondheidszorg. Nadruk ligt op vermindering van baby- en kindersterfte, op eerstelijnsgezondheidszorg, op voldoende voedsel en zuiver drinkwater, op pre- en postnatale zorg voor moeders, op voorlichting over gezondheid, over voeding, over de voordelen van borstvoeding en over hygiëne. Traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid moeten afgeschaft worden.

Indicator: Aantal 1- t/m 14-jarigen dat sterft

Bij deze indicator gaat het om het aantal kinderen per 100.000 kinderen tussen de 1 en 14 jaar dat jaarlijks sterft aan natuurlijke en niet-natuurlijke doodsoorzaken. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verzamelt gegevens over alle sterfgevallen die bij de gemeente worden gemeld. Omdat het absolute aantal kinderen dat in Nederland sterft zeer klein is, is ervoor gekozen het aantal sterfgevallen per 100.000 kinderen weer te geven. Tegelijkertijd zijn er maar erg weinig gemeenten in Nederland met meer dan 100.000 kinderen, waardoor elk sterfgeval zwaar telt in deze indicator. Daarom is er dit jaar voor gekozen om het gemeentelijke cijfer als vijfjaarsgemiddelde weer te geven. Het gemiddeld aantal sterfgevallen in de afgelopen vijf jaar is afgezet tegen het gemiddeld aantal jongeren in de leeftijd van 1 tot en met 14 jaar. Met deze werkwijze is de indicator iets minder gevoelig geworden voor incidenten die in één jaar plaatsvinden. Daarmee is de indicator ook waardevoller geworden op het gemeentelijke niveau, met die beperking dat

het beeld is gemaakt op basis van de afgelopen vijf jaar. Het cijfer van 2007 is dus vastgesteld op het aantal sterfgevallen van 2003 tot en met 2007. De cijfers van de voorgaande jaren zijn volgens deze definitie herberekend. Dit betekent dat het cijfer van 2006 is herberekend op basis van het aantal sterfgevallen in de periode 2002 tot en met 2006. Overigens zijn de landelijke en provinciale cijfers niet herberekend, omdat op dit niveau de jaarcijfers prima voldoen.

De gegevens

Het landelijk gemiddelde is in 2007 verder gedaald tot veertien sterfgevallen per 100.000 kinderen. Het is dus iets gezakt: in 2006 lag het aantal op zestien sterfgevallen per 100.000 kinderen. Absoluut gezien ging het in 2006 om 452 sterfgevallen en in 2007 om 390 sterfgevallen.

Hoewel het landelijke plaatje een redelijke daling laat zien, zien we op het provinciale niveau minder duidelijke verschillen met het voorgaande jaar. In vijf provincies is er een lichte stijging en in zeven provincies daalt de kindersterfte in 2007. In Overijssel en Limburg is de daling het grootst.

Om het effect van de nieuwe berekening duidelijk te maken, tonen we de herberekende gegevens van vorig jaar eveneens in de onderstaande tabel. De top tien van gemeenten komt grotendeels overeen met die van vorig jaar. Nieuw in de top tien dit jaar zijn Kollumerland, Heerde en Opmeer. De Gemeente Menterwolde is dit jaar de gemeente met de hoogste score (vorig jaar op de derde plaats). Ouderkerk, Gulpen-Wittem en Zijpe zijn in 2007 uit de top tien verdwenen.

Indicator: Promillage zuigelingen van 0 tot 1 jaar dat sterft

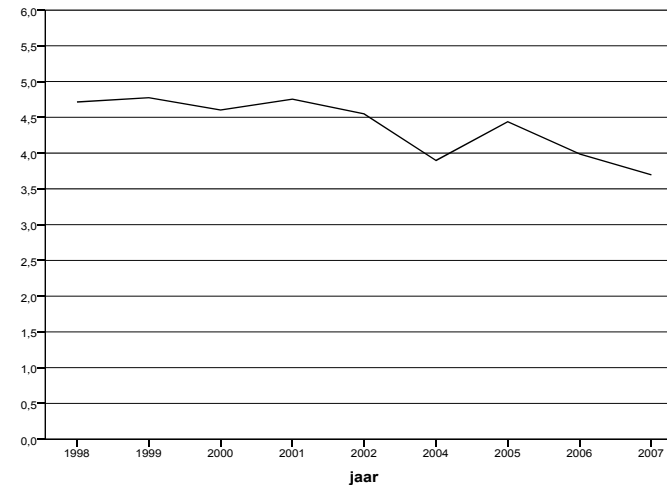
Zuigelingensterfte is overal ter wereld een veelgebruikte indicator. Hier definiëren we zuigelingensterfte als het aantal kinderen dat in hetzelfde jaar sterft als waarin het geboren is, ten opzichte van duizend levend geboren kinderen in dat jaar. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) registreert deze gegevens. Bij deze indicator is, net als bij de indicator 'Aantal 1- tot 14-jarigen dat sterft', voorzichtigheid geboden bij de interpretatie op het gemeentelijke niveau. Er zijn immers maar weinig gemeenten met duizend geboorten per jaar. Bij deze indicator kunnen de scores door incidenten en toevalligheden dan ook sterk uiteenlopen over de jaren.

De gegevens

Wanneer we naar het verloop van dit cijfer over de jaren heen kijken, zien we een gestage daling, met een kleine trendbreuk in het jaar 2005. Eind jaren negentig schommelt het absolute aantal rond de 950 sterfgevallen per jaar. Daarna daalt het zeer sterk tot ruim 750 sterfgevallen in 2004. In 2005 is er een stijging naar 834. Daarna zet de daling weer in, met 738 gestorven zuigelingen in 2006, en uiteindelijk 670 gestorven zuigelingen in 2007. De cijfers (naar duizend levend geboren kinderen per jaar) staan over de periode 1998-2007 weergegeven in de onderstaande figuur.

Het promillage laat - na de sterke daling in 2004 - een stijging in 2005 zien en vervolgens weer een gestage daling, tot een absoluut minimum van 3,70 sterfgevallen per duizend levend geboren zuigelingen in 2007.

Figuur 1 Promillage zuigelingensterfte 1998-2007

Net als vorig jaar vertonen Zeeland en Drenthe de laagste scores, hoewel het promillage in beide provincies wel is gestegen. Eveneens net als het vorige jaar, staan Overijssel en Groningen bovenaan. Wel zijn ze dit jaar van plaats gewisseld. In beide provincies is overigens vergeleken met vorig jaar het promillage fors gedaald.

Het grillige karakter van deze indicator komt ook naar voren op gemeentelijk niveau. Geen enkele gemeente die vorig jaar in de tien hoogst scorende gemeenten stond, komt daar weer in voor. De top tien bestaat dus uit tien nieuwe gemeenten. Wel zijn de promillages van de hoogst scorende gemeenten aanzienlijk lager dan vorig jaar. Op gemeentelijk niveau heeft ruim zesendertig procent van de gemeenten een promillage zuigelingensterfte dat hoger ligt dan 3,70. In bijna zevenenzeventig procent van de gemeenten is het promillage zuigelingensterfte nul.

Kinder- en zuigelingensterfte

De heer T. Voorham, senior beleidsmedewerker GGD Rotterdam-Rijnmond

‘De oversterfte in de achterstandswijken in Rotterdam is meer dan tien kinderen per jaar. In 2007 hebben de Gemeente Rotterdam en het Erasmus Medisch Centrum het *stedelijk aanvalsplan* ‘Klaar voor een kind’ opgesteld. Het voornaamste doel is: daling van de perinatale sterfte naar een landelijk gemiddelde van 10‰ in alle wijken van Rotterdam in tien jaar tijd. Het plan volgt de lijn van de *verloskundige ketenzorg*. Want een sluitende aanpak in de verschillende zorgfasen rond zwangerschap en bevalling is de enige manier om de verloskundige uitkomsten te verbeteren.

De eerste schakel is de preconceptiezorg. Wanneer ben je klaar voor een kind? Door preconceptiezorg kun je eventuele risicofactoren vóór de bevruchting opsporen en elimineren. Een voorbeeld is het voorkomen van een ‘open rug door het slikken van foliumzuur, maar ook andere leefstijlfactoren spelen mee.

Schakel twee is de zwangerschap. Een aanzienlijk deel van de zwangere vrouwen komt te laat voor verloskundige zorgverlening, terwijl in de vroege zwangerschap juist nog gezondheidswinst te behalen valt. Tijdens een eerste controle - die idealiter in de achtste week van de zwangerschap plaatsvindt - wordt duidelijk of er een verhoogd risico bestaat op complicaties. Zo nodig komt er een interventieplan.

De derde schakel is de bevalling. In achterstandsgebieden kan de thuissituatie nogal eens ongeschikt zijn voor de bevalling en de zorg voor moeder en kind in de eerste dagen erna. Een geboortecentrum, inclusief professionele kraamzorg, biedt moeders een goed en veilig alternatief.

Schakel vier betreft de kraamzorg. In Rotterdamse achterstandswijken maakt ruim 80% van de vrouwen geen gebruik van kraamzorg. Jammer, want een goede start is bijzonder belangrijk. Een professionele kraamverzorgster kan medische- en sociale problematiek vroegtijdig signaleren en een rol spelen bij interventie.

In de laatste schakel komen we bij de Consultatiebureaus van de jeugdgezondheidszorg. Problemen die zich tijdens de zwangerschap, bevalling en kraamperiode hebben voorgedaan dienen tijdig en goed gecommuniceerd te worden naar de consultatiebureaus. Rotterdam is de eerste stad in Nederland die met gerichte maatregelen in alle zorgschakels verloskundige uitkomsten probeert te verbeteren.

Wij zijn klaar voor een kind!’

THEMA: Jeugdcriminaliteit

Kinderrecht IVRK

Artikel 40

Kinderen die de strafwet hebben overtreden of daarvan verdacht worden hebben recht op een eerlijk proces en juridische bijstand. Er wordt naar gestreefd om kinderen zo mogelijk buiten de strafrechtelijke procedures te houden en met respect voor de mensenrechten van het kind naar mogelijkheden te zoeken

Indicator: Percentage 12- t/m 21-jarigen dat een delict heeft gepleegd waarvoor ze voor de rechter zijn verschenen.

Bij jeugdcriminaliteit gaat het om het percentage 12- tot en met 21-jarigen dat een delict heeft gepleegd en daardoor voor de rechter is verschenen. Dat percentage zetten we af tegen het totale aantal jongeren tussen de 12 en 21 jaar dat in een gemeente woont. We maken gebruik van de ‘zakenregistratie’ van het Openbaar Ministerie, uitgevoerd door het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC). Aan elke zaak of delict is een persoon of bedrijf gekoppeld. Dit kan betekenen dat één persoon het delict heeft begaan, of dat dit meerdere personen zijn. Ook dan staat elke persoon als unieke zaak geregistreerd. Van de gedaagde persoon worden achtergrondvariabelen geregistreerd, evenals kenmerken van het delict en de afdoening van de zaak. Speciaal voor Kinderen in Tel hebben we de betreffende data op leeftijd en woonplaats gegenereerd. In ons overzicht Jeugdcriminaliteit gaat het dus om de woonplaats van de jongere, niet om de gemeente waar het delict is gepleegd.

De gegevens

Sinds 2004 steeg het landelijk gemiddelde van 3,25% naar 3,32% in 2005 en naar 3,39% in 2006. Nu het Databoek Kinderen in Tel voor

de vierde keer verschijnt, kunnen we een trend constateren. Het percentage is namelijk opnieuw gestegen en ligt in 2007 op 3,49%. In 2007 gaat het om 69.469 jongeren die een delict hebben gepleegd waardoor ze voor de rechter zijn verschenen.

Zuid-Holland is net als in de voorgaande jaren de provincie met het hoogste percentage jeugdcriminaliteit (4,15%), gevolgd door Noord-Holland (3,99%) en Flevoland (3,69%). In drie van de twaalf provincies daalde de jeugdcriminaliteit; in Utrecht en Limburg daalde het heel licht met achtereenvolgens 0,01% en 0,06%. In Flevoland is er een nog grotere daling, namelijk van 0,22% (van 3,91% naar 3,69%). Net als in 2007 is er in de provincies Gelderland, Limburg en Overijssel de minste jeugdcriminaliteit, alleen heeft Gelderland Limburg van de laagste plaats verdrongen.

Het aantal gemeenten dat een score heeft dat hoger ligt dan het landelijk gemiddelde van 3,49%, ligt rond een kwart. Elf gemeenten hebben een jeugdcriminaliteitspercentage van meer dan 5%. Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Delfzijl staan wederom in de top tien van minst goed scorende gemeenten. In deze gemeenten is het gemiddelde percentage gestegen, behalve in Delfzijl; daar daalde de jeugdcriminaliteit van 6,38% naar 5,82%. Appingedam en Vlissingen waren vorig jaar even weg uit de top tien, maar zijn nu weer terug. Winschoten, Almelo en Dordrecht stonden er vorig jaar in, maar vallen daar nu net buiten: achtereenvolgens op de elfde, twaalfde en twintigste plaats. In 2007 stonden de gemeenten Schiermonnikoog en Rozendaal (ook de twee kleinste gemeenten van Nederland) op de eerste en tweede plaats; de jeugdcriminaliteit in deze gemeenten is echter in een jaar tijd sterk gedaald. Dat geldt ook voor Moordrecht, een gemeente die vorig jaar nog in de top tien stond. De eerste plaats is ingenomen door Den Haag waar de jeugdcriminaliteit steeg van 5,84% naar 6,21%. Nieuwkomers in de top tien zijn de gemeenten Zandvoort, Roermond, Den Helder en Zeist. Zandvoort is daarvan de grootste stijger. Daar steeg de jeugdcriminaliteit van 3,05% in 2006 naar 5,91% in 2007.

Jeugdcriminaliteit

Mevrouw M. te Wierik, coördinator Jeugdbeleid van de gemeente Apeldoorn

‘Apeldoorn stond in het Databoek Kinderen in Tel 2008 op plaats 78 met 3,64% jeugdcriminaliteit. Elk jaar brengen wij in de gemeente Apeldoorn het Databoek onder de aandacht van de wethouders. Om de jeugdcriminaliteit tegen te gaan hebben we een aantal zaken in gang gezet. Allereerst is er de inzet van de straatgroepsteams, bestaande uit een jongerenwerker, de politie en de wijkcoördinator. Per wijk houden zij in de gaten welke groepen jongeren er rondhangen. De Beke-aanpak gebruiken we om te monitoren of het gewoon ‘wat rondhangende’ jongeren zijn, of dat er meer aan de hand is. De straatgroepsteams werken met een jongerenbus. Die kunnen ze ook inzetten op plekken waar op dat moment problemen zijn of dreigen te ontstaan. De jongeren kunnen *chatten* en koffie drinken in de bus en meedoen aan sportactiviteiten rondom de bus. Ons doel is om de jongeren te leren kennen en zo grensoverschrijdend gedrag of beginnende jeugdcriminaliteit te voorkomen.

Rond preventie doet Apeldoorn mee aan een pilot Vroegsignalering 12-minners. De zorgsignalen die bij de politie binnenkomen worden doorgespeeld naar Bureau Jeugdzorg, dat samen met andere partners in het Centrum voor Jeugd en Gezin bekijkt wat de ernst is van het signaal en wat ermee moet gebeuren. Zo nodig kan het CJG *outreaching* hulpverlening regelen. Zo wordt tijdig gehandeld en voorkomen we dat jongeren in het criminele circuit belanden. De provincie bekostigt dit project grotendeels.

Naast deze preventieve inzet werkt Apeldoorn sinds kort met een ketenaanpak loverboys. Het unieke hieraan is dat deze zich zowel op daders als op slachtoffers richt. Organisaties als de GGD, het maatschappelijk werk, Jeugdzorg en ook politie en reclassering zijn hierbij betrokken. Doel is om organisatieoverstijgend te werken op een uniforme manier. Binnen deze ketenaanpak is nu ook een meldpunt loverboys gerealiseerd.

Er gebeurt dus veel in Apeldoorn. Mijn wens voor de toekomst is om alles wat nu in gang is gezet, te verstevigen en zo goed mogelijk met elkaar te verbinden. Als we dat kunnen bereiken, krijgen we steeds beter grip op onze risicojeugd en zal de jeugdcriminaliteit in Apeldoorn hopelijk ook verder dalen.’

THEMA: Jeugdwerkloosheid

Indicator: Percentage werkzoekende werkloze jongeren van 16 t/m 24 jaar

Voor deze indicator maken we gebruik van het Basisbestand uitkering, re-integratie en werk van het CBS. Vergeleken met de voorgaande jaren zijn er twee grote veranderingen.

Ten eerste heeft het CBS het bestand opgeschoond. In het oude systeem (PGI) zaten vrij veel 'vervuilde data' die niet zijn meegegaan naar het nieuwe systeem (Sonar). Hierdoor staan nu aanzienlijk minder personen ingeschreven bij het CWI als niet-werkend werkzoekend. De cijfers uit het opgeschoonde bestand zijn niet zonder meer vergelijkbaar met eerdere 'vervuilde' cijfers.

Ten tweede maken we gebruik van recentere gegevens. Bij de vorige Kinderen in Tel-uitgave hanteerden wij voor het jaar 2006 de peildatum '30 september 2005'. Dit was omdat er een achterstand bestond in het gegevensbeheer. Met het nieuwe Basisbestand hebben we de beschikking over recentere gegevens. De peildatum is nu '30 september 2007'. Bij de meeste indicatoren zit er een jaar tussen de gegevens, voor deze indicator vergelijken we dus met twee jaar geleden. Dat maakt het vergelijken op deze indicator lastig. Er is dan ook voor gekozen om dit jaar als een nulmeting te beschouwen. Vanaf nu is het mogelijk de jeugdwerkloosheid jaarlijks te monitoren met niet-vervuilde, actuele gegevens.

De gegevens

Zoals gezegd, maken we dit jaar geen vergelijkingen voor deze indicator. Toch mogen we spreken van een dalende jeugdwerkloosheid. In 2007 is 1,07% van de 16-24-jarigen werkloos. In absolute aantallen betreft het 18.780 jongeren. Belangrijk is wel dat het hier gaat om de situatie voordat de economische crisis zich inzette.

Net als in de voorgaande jaren liggen de hoogste percentages jeugdwerkloosheid in de noordelijke provincies Drenthe (1,64%) en Groningen (1,46%). Utrecht is opnieuw de provincie met de minste jeugdwerkloosheid (0,68%).

Op gemeentelijk niveau heeft 23% van alle gemeenten in Nederland een percentage jeugdwerkloosheid dat hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Opvallend is het forse aantal noordelijke gemeenten in de top tien. De gemeente Reiderland heeft het hoogste jeugdwerkloosheidspercentage van maar liefst 4,92%. De meeste gemeenten die nu in de top tien staan, kwamen ook in de afgelopen jaren (volgens de berekening met de oude databestanden) voor in de top. Wat dat betreft is er in de verdeling niet zoveel veranderd. Alleen de gemeente Kessel is een nieuwkomer. Voorheen leek daar weinig jeugdwerkloosheid te zijn en stond deze gemeente onderaan de lijst met gemeenten. In 2007 staat Kessel echter op een tiende plaats met 2,53% jeugdwerkloosheid.

Jeugdwerkloosheid

Mevrouw T. Pot-Eland, Wethouder Sociale- en Maatschappelijke Zaken en Welzijn, Jeugdbeleid, Speeltuinen - Coevorden

‘Coevorden behoorde tot de zestig minder goed scorende gemeenten van Kinderen in Tel. Dat noopte tot een analyse: hoe komt dat? De reactie is al gauw dat sommige zaken nauwelijks beïnvloedbaar zijn, zoals gezondheid. Totdat ik dacht: waarom eigenlijk niet? Door een integrale aanpak, preventie en allerlei activiteiten in de jeugdketen kun je immers veel bereiken.

Daarom proberen wij met het Project Voorzorg en de pilot Vanzelfsprekend risico's zo vroeg mogelijk te duiden. We bieden al tijdens de zwangerschap persoonlijke steun aan moeders die in een wankel positie verkeren - tot in de peuterspeelzaal. Let wel, het gaat hier om meer dan de gezonde lichamelijke ontwikkeling van een kind. Hoe vroeger je kinderen stimuleert in hun taalontwikkeling, hoe meer kansen op de arbeidsmarkt en hoe minder talenten verloren gaan.

Jeugdwerkloosheid bestrijden is voor ons dus ook: schooluitval tegengaan. In het Project Zorgvlinders (samen met het Drenthe College) bieden we spijtoptanten een opleiding aan voor een baan in de zorg. Verder dreigt juist in de varianten van het primair onderwijs (zoals LMK, MOK of LOM) uitval te ontstaan. Daarvoor hebben we - op een prachtige locatie - een zeer praktijkgerichte leergang. Daarvandaan gaan leerlingen stage lopen bij een WSW-bedrijf of een winkel. We zoeken naar manieren om het theoretisch examen desnoods in een aangepaste vorm te doen, zodat het toch mogelijk is zo'n onderwijstraject met een diploma af te ronden.

Jongeren krijgen bij ons overigens alleen een uitkering als daar een prestatie tegenover staat: Work First. Wat in deze regio speciale aandacht krijgt is de zogeheten 'erfelijke uitkering': de derde generatie uitkeringsgerechtigden. Allerlei samenhangende omstandigheden zoals woonomgeving, afkomst, opleidingsniveau en financiële mogelijkheden, leiden tot een terughoudendheid om aan het werk te gaan. Wat we kunnen oppakken, laten we niet liggen. Armoede belemmert je ontplooiingsmogelijkheden. Dus bieden wij extra ondersteuning aan kinderen op gebieden als onderwijs, kunst, cultuur en sport. Want ik geloof dat kinderen die daarmee in contact zijn geweest, een betere startpositie in het leven hebben.'

THEMA: Jeugdzorg

Kinderrecht IVRK
Artikel 5 Het recht van het kind om bij de eigen ouders op te groeien en het daaraan gekoppelde recht van ouders op ondersteuning van de overheid bij de verzorging en opvoeding

Indicator: Percentage 0-t/m 17-jarigen dat in 2007 een indicatie tot jeugdzorg heeft gekregen

In Nederland is het niet mogelijk rechtstreeks te verwijzen naar de geïndiceerde hulpverlening. Dit doet het Bureau Jeugdzorg. Jeugdzorg registreert het verzoek om hulp en stelt vervolgens de juiste zorg vast. Het gaat om het beoordelen of een jongere zorg of hulp nodig heeft, en zo ja, welke. Het beoordelen van de vraag van de cliënt staat feitelijk los van het aanbod van de jeugdzorg. Bureau Jeugdzorg dient vast te stellen of de jongere:

- jeugdzorg nodig heeft, verleend door een jeugdzorgaanbieder;
- geestelijke gezondheidszorg nodig heeft;
- zorg voor licht gehandicapte jeugdigen nodig heeft;
- in aanmerking komt voor civiele plaatsing in een justitiële jeugd-inrichting.

De indicator bij dit thema geeft het percentage 0- t/m 17-jarigen weer dat van Bureau Jeugdzorg in 2007 een nieuwe indicatie tot

hulp kreeg. Om tot deze indicator te komen, zijn - net als de vorige jaren - gegevens van de Bureaus Jeugdzorg gebruikt. Vervolgens zijn die berekend naar het gemeentelijke niveau. Voor de organisaties die verenigd zijn in Kinderen in Tel is het belangrijk om te weten hoeveel jongeren met dusdanige problemen kampen, dat hulp - al dan niet gedwongen - van buitenaf nodig is.

De gegevens

Ook dit jaar hebben we van één provincie geen gegevens: het betreft Utrecht. De reden hiervoor is dat Bureau Jeugdzorg Utrecht van mening is dat hun registratiegegevens onvoldoende betrouwbaar zijn om een goed beeld te kunnen leveren van het aantal nieuwe indicaties. Deze provincie is dan ook wit gemarkeerd in het landkaartje. Bovendien zijn de gemeenten uit Utrecht niet meegenomen in de analyse van de betreffende data.

Het aantal jongeren dat een nieuwe indicatie tot jeugdzorg heeft gekregen blijkt landelijk weer te zijn gestegen. Er is sprake van een stijgende trend. Ging het in 2005 nog om 1,31% van de jongeren, in 2006 was het percentage gestegen naar 1,57%. Nu, in 2007 is dat uitgekomen op 1,89%. In absolute aantallen gaat het in 2007 om 62.268 van de 0- t/m 17-jarigen.

In alle provincies is het percentage geïndiceerde jongeren voor jeugdzorg gestegen. De top vier is hetzelfde als vorig jaar: dit zijn de provincies waar het percentage boven de 2% ligt. Zeeland is daarvan de provincie met nog steeds het hoogste percentage jongeren met een indicator voor jeugdzorg (2,58%), op de voet gevolgd door Flevoland (2,56%) waarna Noord-Brabant (2,30%) en Zuid-Holland (2,21%) komen. Noord-Holland heeft net als in 2006 het laagste percentage geïndiceerde jongeren, namelijk 1,21%.

Ruim een vijfde van alle gemeenten in Nederland (dus zonder de gemeenten die zich in Utrecht bevinden) heeft een hoger percentage

geïndiceerde jongeren voor jeugdzorg dan het landelijk gemiddelde van 1,89%. In de top tien van minst goed scorende gemeenten staan alleen gemeenten waarvan het percentage is gestegen. De helft van deze gemeenten ligt in de provincie Noord-Brabant. De gemeente Veldhoven kent de meeste jeugdzorgindicaties. Het percentage steeg daar van 3,13% in 2006 naar 4,39% in 2007. Naast Veldhoven zijn er nog vijf andere gemeenten die vorig jaar ook al in de top tien van minst goed scorende gemeenten stonden, alleen staan deze nu doorgaans op een andere positie: Lelystad, Eindhoven, Margraten, Gouda (vorig jaar nog op 1) en Zoetermeer. Nieuwkomers zijn: Noord-Beveland, Uden, Vlissingen en Eersel waarvan vooral de stijging van Noord-Beveland opvalt. Het percentage geïndiceerde jongeren steeg daar in één jaar tijd van 2,23% naar maar liefst 4,46%, waardoor deze gemeente van een 73e naar een tweede plaats gaat.

Jeugdzorg

De heer H.J. Dannenberg, wethouder Welzijn, Jeugd en gezin, Zorg, gemeente Zwolle.

‘De score van Kinderen in Tel (Zwolle staat op plaats 59) onderstreept wat we al wisten. Namelijk, dat er in Overijssel (en ook in Zwolle) veel - en steeds meer - indicaties voor Jeugdzorg worden afgegeven. De score in het Databoek laat zien dat we met onze aanpassingen in het jeugd-beleid, goed op weg zijn. Maar het onderstreept ook de noodzaak van veranderingen.’

De cijfers

Percentage/ aantal 0- t/m 17-jarigen dat in 2006 een nieuwe indicatie tot hulp heeft ontvangen van het Bureau Jeugdzorg:

2005: 471 = 1,9% van jongeren 0 t/m 17 in Zwolle (gemiddelde in Overijssel 1,19%)

2006: 587 = 2,37% van jongeren 0 t/m 17 in Zwolle (gemiddelde in Overijssel 1,56%)

2007: 704 = 2,85% van jongeren 0 t/m 17 in Zwolle (gemiddelde in Overijssel 1,79%)

‘De cijfers laten zien dat meer investeringen in lokaal preventief jeugd beleid en signalering, de (bestaande) problematiek en hulpvragen meer en eerder zichtbaar maken. Daarmee neemt ook de behoefte toe aan geïndiceerde jeugdzorg. Dit proces vraagt om een adequaat antwoord als het gaat om prioriteit, beleid, investering en aanpak. Daarom hebben wij in Zwolle concrete investeringen gedaan in het lokale preventieve jeugd beleid. We proberen zo de zwaardere vormen van zorg te voorkomen:

- vroegsignalering door Jeugdgezondheidszorg;
- cursussen rondom opvoeden en opgroeien;
- inzet van (ambulant) jongerenwerk;
- weerbaarheidstrainingen voor kinderen en jongeren;
- preventieve casusnetwerken zoals de Zat's en de multiprobleem-netwerken;
- aanpak kindermishandeling;
- alcoholmatigingsbeleid;
- Bemoeizorg Jeugd (intensieve en integrale hulpverlening voor zorgmijdende multiprobleemgezinnen).

Kortom, wij verwachten veel van een stevig lokaal preventief jeugd beleid. We werken hard aan de Centra voor Jeugd en Gezin. Voor de toekomst zetten we aan de ene kant in op een afname van de vraag naar geïndiceerde jeugdzorg. Het Centrum voor Jeugd en Gezin kan immers opvoed- en opgroeivragen in een vroeg stadium beantwoorden. Aan de andere kant willen we de daadwerkelijke problemen in gezinnen sneller en eerder in beeld krijgen, en dat brengt onherroepelijk meer vraag naar jeugdzorg met zich mee.’

THEMA: Kinderen in achterstandswijken

Kinderrecht IVRK
Artikel 6
De staat erkent het recht op leven en ontwikkeling

Indicator: Percentage 0- t/m 17-jarigen dat in een achterstandswijk woont

Vanaf 1994 voert het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) een vierjaarlijks terugkerend onderzoek uit naar de achterstand in viercijferige postcodegebieden. Het unieke van dit onderzoek is dat het volledig landsdekkend is. Elk viercijferig postcodegebied in Nederland krijgt een score op een sociale achterstandsmaat. Deze is opgebouwd uit het inkomen van de bewoners, het opleidingsniveau en de werkloosheid. Als deze score hoger is dan een bepaalde waarde, bepaalt het SCP dat dit viercijferige postcodegebied als achterstandswijk getypeerd kan worden. Voor Kinderen in Tel hanteren we exact dezelfde definitie als het SCP (SCP, 2005). De op deze manier omschreven achterstandswijken komen lang niet altijd overeen met de door de gemeente aangegeven buurten en wijken. Deze beslaan meestal een kleiner gebied dan een viercijferig postcodegebied. In de SCP-definitie kan het gebeuren dat een typische achterstandsbuurt de viercijferige postcode deelt met een betere buurt. Met als gevolg dat het gemiddelde zo uitvalt dat we het gebied niet als achterstandswijk kunnen typeren.

De indicator bij kinderen in achterstandswijken is als volgt: 'Het percentage kinderen dat woont in een viercijferig postcodegebied dat

op basis van de achterstandsmaat zoals berekend door het SCP kan worden getypeerd als achterstandswijk.'

Het SCP berekent deze indicator eens in de vier jaar. Om toch tot een achterstandsmaat voor 2007 te komen, is dit jaar besloten om zelf te berekening uit te voeren. We gebruiken daarvoor de zelfde achtergrondgegevens en formules van het SCP (met dank aan Frans Knol van het SCP). Op basis van de achtergrondgegevens van het jaar 2007 kwamen wij tot 583 achterstandswijken, van de in totaal 4028 wijken (viercijferige postcodegebieden). Dit zijn er vijftien meer dan bij de laatste berekening van het SCP over het jaar 2006. In een aantal gemeenten is het aantal achterstandswijken sterk afgenomen, vooral in de drie grote steden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag en daarnaast in Haarlem. Daartegenover staan enkele gemeenten waar het aantal achterstandswijken sterk is toegenomen, zoals Noordoostpolder, Emmen, Steenwijkerland en Hardenberg.

De gegevens

Het percentage kinderen in een achterstandswijk is in 2007 gedaald ten opzichte van 2006. Dit betekent dat er minder jeugdigen in deze wijken wonen dan het voorgaande jaar. Dit is opmerkelijk, omdat het aantal achterstandswijken is toegenomen. Kortweg betekent dit dat in 2007 meer wijken een achterstandswijk zijn, maar dat daar minder kinderen wonen. Het landelijk percentage kinderen in een achterstandswijk is 14,47%; dat is ten opzichte van 2006 een daling van bijna 2%. Toen was het percentage 16,37%. In absolute getallen gaat het in heel Nederland om 515.815 kinderen die in een achterstandswijk wonen.

Meer nog dan in de voorgaande jaren zijn het vooral de noordelijke provincies waar meer jongeren in achterstandswijken wonen. In alle drie de noordelijke provincies vinden we een duidelijke toename, net als in Limburg en Flevoland. Het percentage in Noord-Holland is gehalveerd en ook in Zuid-Holland is het percentage sterk gedaald,

net als in Zeeland. Friesland is Groningen voorbijgegaan in de top van de lijst en staat op nummer 1. Zeeland heeft Gelderland afgelost als provincie met de minste kinderen in achterstandswijken. Op gemeentelijk niveau zien we dit jaar grote veranderingen. Zo zijn de twee grote steden Rotterdam (nu plaats 24) en Amsterdam (nu plaats 47) uit de top tien verdwenen. De gemeenten Bolsward, Stadskanaal, Weststellingwerf en Achtkarspelen zijn weliswaar uit de top tien verdwenen, maar staan nog wel in de top twintig. Nieuw in de top tien zijn enkele gemeenten die vorig jaar in de top vijfendertig scoorden (Dantumadeel, Kollumerland, Eemsmond en Ferwerderadiel). Echter, Vlagtwedde als nieuwkomer in de top tien, stond vorig jaar op plaats 74 en Vaals behoorde vorig jaar tot de gemeenten zonder achterstandswijken. Dit jaar is de grootste wijk aldaar een achterstandswijk, en dat verklaart de hoge positie van de gemeente Vaals in de lijst. Vorig jaar waren er 281 gemeenten (ruim 63%) zonder achterstandswijken, dit jaar zijn dat er 280. Deze gemeenten zijn in het landkaartje wit gemarkeerd.

Achterstandswijken

De heer S. Dekker, wethouder Onderwijs, Jeugdzaken en Sport en stadsdeelwethouder Leidschenveen/Ypenburg in Den Haag.

'Het aantal kinderen dat in de gemeente Den Haag in een achterstandswijk opgroeit staat in het Databoek 2008 Kinderen in Tel (KIT) op 43,99%. In 2007 was dat 44,75%. Het is bekend dat er in de grote steden relatief veel achterstandswijken zijn. De score op deze indicator in KIT zal dus altijd minder gunstig zijn. Om de situatie te verbeteren is actie op verschillende terreinen noodzakelijk, zowel voor de kinderen zelf als voor hun ouders. Zo moeten we overlast en werkloosheid aanpakken. Gebrek aan veiligheid in de wijk treft de meest kwetsbare personen, en dus ook de kinderen. We hebben gemerkt dat dit de kinderen zelf ook bezighoudt. Veel mensen verlaten de achterstandswijk zodra hun positie is verbeterd. Daarom zijn maatregelen nodig om de wijk voor iedereen aantrekkelijk te maken. Dit vraagt om een brede aanpak, voor een lange termijn.

Kinderen die opgroeien in achterstandswijken hebben meerdere problemen: vaak is er een taalachterstand, er zijn minder positieve rolmodellen en er is weinig speel- en sportgelegenheid. Veel projecten in Den Haag beogen dit te verbeteren:

- In samenwerking met consultatiebureaus proberen we taalachterstanden zo vroeg mogelijk te ontdekken en weg te werken. We spreken met de ouders, en voor kinderen vanaf twee jaar is er de voorschool.
- Werkende ouders vormen een positief rolmodel. We zetten massaal in om mensen aan het werk of weer naar school te krijgen.
- Creatief omgaan met de beperkte buitenruimte: bijvoorbeeld schoolpleinen openstellen en inrichten, zodat kinderen daar altijd kunnen spelen en sporten.
- Vijftien jongeren werken al drie jaar als jongerenambassadeurs. Zij geven de mening van jongeren door en adviseren de gemeente, bijvoorbeeld over de invulling van de brede school. We willen allochtone meiden stimuleren om te bewegen, bijvoorbeeld door dans, en zo overgewicht tegengaan.

We hopen dat het nieuwe KIT-rapport net als vorig jaar een positieve tendens laat zien op de meeste indicatoren, maar we moeten realistisch zijn. De stad zal altijd groepen met een achterstand aantrekken. Ons doel blijft dat jongeren alle kansen krijgen om zich optimaal te ontwikkelen.'

THEMA: Kinderen in armoede

Kinderrecht IVRK

Artikel 27

Kinderen hebben recht op een passende levensstandaard. Ouders moeten daarvoor zorgen binnen hun mogelijkheden en de staat ondersteunt hen daarbij.

Indicator: Percentage 0- t/m 17-jarigen dat in een uitkeringsgezin leeft

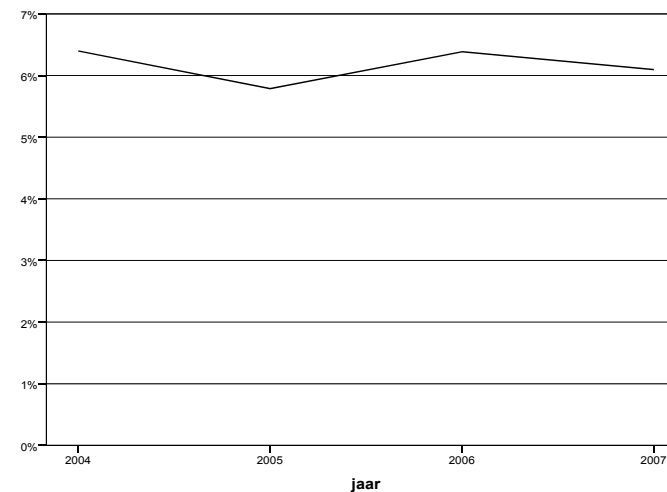
Het is belangrijk om te weten hoeveel kinderen in armoede leven. Hiervoor gebruiken we de data over het aantal kinderen in gezinnen met een bijstandsuitkering, eventueel aangevuld met bijzondere bijstand. De reden is dat deze gezinnen in inkomensniveau de onderkant van de Nederlandse samenleving vormen. De gegevens zijn afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dat deze data verzamelt via de Sociale Diensten van alle gemeenten in Nederland. We hebben ervoor gekozen om niet het aantal gezinnen weer te geven, maar het aantal kinderen (0 tot en met 17 jaar) dat in een gezin met een laag inkomen leeft ten opzichte van alle kinderen van 0 tot en met 17 jaar die in een gemeente wonen. De afgelopen jaren hebben we twee keer te maken gekregen met een lichte wijziging in de definitie van deze gegevens. Hoewel de oorspronkelijke bron al die tijd dezelfde is gebleven zijn er toch kleine wijzigingen geweest. Hoewel de wijzigingen elk jaar marginale invloed op de getoonde percentages hebben is dit wel zichtbaar omdat alle cijfers steeds met terugwerkende kracht worden herberekend over de voorgaande jaren. Dit jaar was het belangrijkste verschil dat er een andere

(meer recente) peildatum is gebruikt voor de gegevens, namelijk 1 januari van het betreffende jaar. Alle voorgaande jaren zijn hiervoor herberekend.

De gegevens

Voor de volledigheid geven we de cijfers voor de voorgaande jaren in de onderstaande figuur herberekend weer.

Figuur 2 Percentage kinderen in uitkeringsgezin in Nederland 2004 - 2007

In de periode 2000-2005 is het percentage kinderen in een uitkeringsgezin geleidelijk gedaald. In 2005 lag het onder de 6%. In 2006 was er een lichte stijging tot hetzelfde niveau als in 2004, maar deze is in 2007 weer omgeslagen naar een lichte daling. In 2007 wonen in Nederland 217.310 van de in totaal 3.564.452 0- t/m 17-jarige kinderen (6,10%) in een bijstandsgesin.

Op provinciaal niveau scoren Zuid-Holland, Groningen, Noord-Holland en Flevoland evenals in de vorige databoeken boven het

landelijk gemiddelde (boven de 6,10%). In alle provincies is het aantal jeugdigen dat in een uitkeringsgezin leeft afgenomen. In de provincie Drenthe was de daling het kleinst (0,07%), in de provincie Flevoland het grootst (0,6%).

Een kleine 15% van de gemeenten heeft een percentage kinderen in uitkeringsgezinnen dat hoger ligt dan het landelijk gemiddelde. Er hebben zich kleine verschuivingen in de top tien van hoogst scorende gemeenten voorgedaan. Groningen en Arnhem zijn van plaats verwisseld, Schiedam is uit de top tien verdwenen (nu plaats 11) en Utrecht is op plaats tien binnengekomen (vorig jaar plaats 12). Zoals andere jaren blijft armoede een grotestadsproblematiek. Ook dit jaar staan gemeenten als Rotterdam, Amsterdam, Groningen en Arnhem bovenaan.

In de meeste gemeenten is het percentage kinderen in armoede licht gedaald. In de top twintig van gemeenten met een hoog percentage kinderen in een uitkeringsgezin vinden we maar twee uitzonderingen: Maassluis (stijging van 0,54%) en Reiderland (stijging van 0,05%). In Amsterdam is het percentage vrijwel gelijk gebleven. De daling is het grootst in de gemeenten Schiermonnikoog (-5,43%), Schiedam (-1,52%), Bolsward (-1,44%), Roosendaal (-1,36%) en Nijmegen (-1,33%). Bij ruim 13% van de gemeenten is het percentage kinderen in armoede gestegen. De stijging was het grootst in de gemeenten Druten (+1,37%), Pekela (+0,81%), Vaals (+0,78%), Ommen (+0,78%) en Steenwijkerland (+0,73%).

Kinderen in uitkeringsgezinnen.

De heer B. van Gastel, senior beleidsadviseur, Gemeente Roosendaal

‘Uit het Databoek Kinderen in Tel 2007 kwam naar voren dat in de gemeente Roosendaal 7,26% van de kinderen in een uitkeringsgezin opgroeide. In het Databoek 2008 was een daling te zien naar 6,86%. Deze resultaten weerspiegelen de inspanningen van de gemeente Roosendaal om een gericht armoedebeleid te voeren. Kinderen die opgroeien in een uitkeringsgezin lopen eerder kans niet te kunnen deelnemen aan maatschappelijke activiteiten, zoals sporten en uitstapjes. Samen met inwoners, werkgevers, maatschappelijke instellingen en het onderwijs gaat Roosendaal de strijd aan tegen armoede.

Er is in Roosendaal al enkele jaren een voortdurende en meer specifieke aandacht voor minima en kinderen van minima. Dat is ten eerste te danken aan de basis die is gelegd voor het Roosendaalse armoedebeleid in de nota ‘Sociaal Roosendaal’. Verder hebben wij in 2008 een convenant afgesloten met staatssecretaris Aboutaleb om armoede tegen te gaan en gebruik te maken van de zogenaamde ‘Aboutalebgeden’.

Daarnaast kent onze gemeente sinds enkele jaren onder andere de projecten ‘bemoeizorg’ en ‘armoede in gezinnen’. Deze projecten worden uitgevoerd door Thuiszorg West-Brabant en GGD West-Brabant. Risicokinderen en kinderen in gezinnen met een laag inkomen worden actief ‘opgespoord’, waar nodig doorverwezen en (financieel) geholpen. De bijzondere bijstandsregeling is met ingang van 2008 aanzienlijk verruimd. Zo krijgen ouders met kinderen die voortgezet onderwijs volgen een tegemoetkoming in de kosten van pc-gebruik en bestaat er een participatiebudget voor deelname aan sport-, culturele en educatieve activiteiten.

Tot slot kennen wij een aantal kleinere projecten binnen de armoedebestrijding, zoals cursussen ‘omgaan met geld’ voor de hoogste klassen van het basisonderwijs en de laagste klassen van het voortgezet onderwijs en steun aan leerlingen bij deelname aan schoolkampen of aanschaf van studieboeken.

Onze duidelijke visie op de noodzaak van actieve armoedebestrijding heeft succes. Voor de toekomst hebben we vooral een voortzetting van de huidige koers voor ogen en een intensivering van de samenwerking met particuliere organisaties zoals kerken. Bij die samenwerking werken we aan een uitbreiding van de netwerken in overleg met het Verwey-Jonker Instituut, voor nog meer samenhang en slagkracht in het armoedebeleid.’

THEMA: Kindermishandeling

Kinderrecht IVRK

Artikel 19

Kinderen moeten beschermd worden tegen alle vormen van mishandeling, lichamelijk, psychisch en seksueel, binnen en buiten gezinsverband. De staat draagt zorg voor preventie en behandeling.

Indicator: Percentage gemelde mishandelde 0-t/m 17-jarigen

Bij deze indicator gaat het om het aantal mishandelde kinderen dat jaarlijks gemeld wordt bij de bureaus AMK (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling), afgezet tegen het totale aantal 0- t/m 17-jarigen dat in een gemeente woont. Deze meldingen kunnen mishandelde kinderen zelf doen, of ze kunnen over mishandelde kinderen gaan. De indicator richt zich expliciet niet op het aantal *meldingen*, zoals andere publicaties dat vaak weergegeven, maar betreft het aantal *kinderen* waarover een melding is gedaan: een melding kan immers over meerdere kinderen gaan.

Elke provincie en grootstedelijke regio heeft een eigen AMK dat bereikbaar is via een landelijk telefoonnummer. De registratie bij de AMK's geschiedt in een speciaal programma (KITS) waarin de postcode en de geboortedatum van het mishandelde kind worden vastgelegd, evenals de aard van de mishandeling en het aantal kinderen in het gezin. We hebben de registraties van alle meldpunten samengebracht en een uitdraai gemaakt van het aantal gemelde mishandelde kinderen op gemeenteniveau.

Ook dit jaar benadrukken we dat het niet per definitie verkeerd is als een gemeente een hoge score op deze indicator heeft; het is goed wanneer meer meldingen plaatsvinden. Dit kan het geval zijn

doordat de AMK's meer bekendheid genieten of door de toegenomen inzet van de 'RAAK-methodiek'.¹ Omdat de data wel iets zeggen over het aantal mishandelde kinderen ondersteunen de belangenbehartigingsorganisaties die verenigd zijn in Kinderen in Tel het belang van deze indicator. Echter, voorzichtigheid bij de interpretatie is gewenst.

De gegevens

Het percentage gemelde mishandelde kinderen blijkt weer gestegen te zijn. In 2005 was er sprake van 0,44% gemelde mishandelde 0- t/m 17-jarigen. In 2006 was dit 0,58% en in 2007 ligt dit percentage op 0,72%. In absolute aantallen gaat het nu om 25.766 gemelde mishandelde kinderen. De stijging ligt jaarlijks op 0,14%. Sinds 2004 nemen we een totale stijging waar van 0,43%.

Evenals in de voorgaande jaren voert de provincie Zuid-Holland de provincierangorde aan. Deze provincie heeft in 2007 een percentage van meer dan 1%, namelijk 1,13% gemelde mishandelde kinderen. Dit ligt ver boven het landelijk gemiddelde. In alle provincies is het percentage gestegen, maar wel in heel verschillende mate. Grootste stijger is Friesland waar het percentage steeg van 0,61% in 2006 naar 0,93% in 2007, waardoor deze provincie op de tweede plaats komt. Vorig jaar stond Flevoland nog op die plaats, maar daar is het percentage zo licht gestegen (van 0,65% naar 0,67%) dat dit in 2007 resulteert in een achtste plaats. Dit geldt ook voor Groningen, dat

---

¹ De RAAK-methode moet kindermishandeling in Nederland aanpakken en helpen voorkomen. Het is de bedoeling dat op den duur alle gemeenten, provincies en instellingen hier gebruik van gaan maken. RAAK staat voor Reflectie- en Actiegroep Aanpak Kindermishandeling.

om diezelfde reden van de derde naar de zevende plaats gaat. Het percentage steeg daar licht van 0,65% naar 0,69%.

Opvallend is dat in tegenstelling tot voorgaande jaren niet langer Zuid-Hollandse gemeenten de gemeentetop domineren. En Reiderland heeft niet meer het hoogste percentage meldingen (1,68%), al is er wel een stijging, net als bij alle gemeenten die in de top tien staan. Tilburg neemt de eerste plaats in. Daar steeg het percentage van 1,55% in 2006 naar maar liefst 2,17% in 2007. Het is daarmee de enige gemeente in Nederland met een percentage gemelde mishandelde kinderen dat boven de 2% ligt. Gouda en Leiden staan, net als in de voorgaande jaren, naast Tilburg en Reiderland in de top tien. Den Helder maakte er jarenlang deel van uit, maar staat er in 2007 niet meer in (nu 14^e plaats). Van de andere gemeenten die uit de top tien van 2006 zijn verdwenen, zijn Neder-Betuwe en Ten Boer de meest opmerkelijke. Eerstgenoemde gemeente daalt van een zesde plaats in 2006 (1,39%) naar een 141^e plaats in 2007 (0,72%). Ten Boer gaat van een negende positie (1,31%) naar een 433^e met een in 2007 vrijwel nihil percentage gemelde mishandelde kinderen. Nieuwkomers in de top tien van gemeenten met veel meldingen van kindermishandeling zijn: Het Bildt, Leeuwarden, Capelle aan den IJssel, Rotterdam, Loon op Zand en de gemeente Gilze en Rijen. In deze gemeenten is het percentage gestegen, waarbij opvalt dat in de gemeenten Het Bildt en Gilze en Rijen het percentage met meer dan 1% steeg. Het Bildt stond in 2006 nog op een 160^e plaats met 0,53%, in 2007 is dit een vierde plaats met 1,82%. De gemeente Gilze en Rijen steeg van een 123^e plaats in 2006 met 0,61% naar een tiende positie met 1,63%.

Kindermishandeling

Mevrouw P. Veldkamp, beleidsmedewerker Volksgezondheid en Jeugd, Gemeente Bloemendaal

Taakstelling Collegeprogramma

‘Onze gemeente scoort hoog op de indicator kindermishandeling, vergeleken met het landelijk gemiddelde. Daarom hebben wij de GGD verzocht om nadere gegevens over het aantal gevallen van kindermishandeling binnen onze gemeente. Het signaal dat voortvloeit uit de resultaten van Kinderen in Tel lijkt te worden bevestigd door het in september 2006 uitgekomen rapport van de GGD over kindermishandeling in Bloemendaal. Daarnaast is in het Collegeprogramma 2006-2010 in het onderdeel Jeugd als taakstelling opgenomen: ‘Onderzoeken waar het hoge percentage meldingen van kindermishandeling in onze gemeente vandaan komt en nagaan welke maatregelen er nodig zijn om dit percentage drastisch terug te dringen.’

Mobiel team en website

In navolging van de Gemeente Haarlem is ook in de Gemeente Bloemendaal onder andere het Mobiele team in het leven geroepen. Dit team bestaat uit een sociaalverpleegkundige en een maatschappelijk werker. Na een succesvolle pilot op één school werkt het team nu op alle basisscholen in Bloemendaal. Het Mobiele team heeft een aantal gesprekken gevoerd met kinderen en jongeren over wie het vermoeden bestaat dat ze mishandeld worden. Het team is daar vervolgens - uiteraard - het gesprek over aangegaan met de ouders. Verder is er de website www.kiezenvoorjeugd.nl, waar alle hulpverleningsmogelijkheden in de regio worden vermeld. We hebben gekozen voor een website omdat jongeren digitaal veel beter te bereiken zijn.

Voorlichting en cursussen

Tot slot is er de regionale Projectgroep Huiselijk Geweld Kennemerland, die is geïnitieerd door de gemeente Haarlem. Vanuit deze projectgroep worden er openbare thema-avonden en cursussen voor ouders georganiseerd. Ook zorgt de groep ervoor dat er voorlichting en trainingen plaatsvinden over de signalering van kindermishandeling.

Wat er ook speelt...

De Gemeente Bloemendaal heeft al in 2007 actiepunten op het gebied van de preventie van kindermishandeling geformuleerd in de nota ‘Wat er ook speelt in Bloemendaal, laat het vooral de kinderen zijn - preventie opvoedingsproblematiek in Bloemendaal’. Ook in 2009 zullen we doorgaan met het uitvoeren van de geformuleerde activiteiten in deze nota. Want het doel is duidelijk: het percentage mishandelde kinderen in Bloemendaal moet omlaag.’

THEMA: Onderwijs

Kinderrecht IVRK

Artikel 28

Elk kind heeft recht op verplicht en gratis basisonderwijs. De staat bevordert dat voortgezet onderwijs beschikbaar en toegankelijk is voor ieder kind, dat hoger onderwijs toegankelijk is naar gelang de capaciteiten, dat school- en beroepskeuzevoorlichting beschikbaar is en dat schooluitval aangepakt wordt. De handhaving van de schooldiscipline moet in overeenstemming zijn met de menselijke waardigheid en met dit Verdrag. Internationale samenwerking op dit onderwijsgebied is van groot belang.

Indicator: Percentage 4- t/m 12-jarige leerlingen in het primair onderwijs met een leerlinggewicht hoger dan 0

In Nederland krijgen scholen met een gewichtstoekenning extra personele en materiële faciliteiten. Uitgangspunt hierbij is dat leerlingen met een hoger gewicht meer voorzieningen nodig hebben omdat zij een groter risico op achterstand hebben. Scholen in Nederland zijn verplicht om het aantal gewichtleerlingen per klas aan de gemeente door te geven. Deze verstrekt de gegevens vervolgens aan de Centrale Financiële Instellingen (CFI). De CFI rubriceert alle gegevens. Kinderen in Tel gebruikt deze data. Het gaat bij deze data om het aantal leerlingen in het primair onderwijs met een leerlinggewicht hoger dan 0, ten opzichte van het totale aantal leerlingen in het primair onderwijs.

De gewichtenregeling is vorig jaar iets veranderd. In de oude regeling speelde de etniciteit van de ouders een rol in de gewichtstoekenning, naast hun opleidingsniveau. In de nieuwe regeling gaat het alleen nog om het opleidingsniveau van de ouders en is etniciteit

losgelaten. Voor onze definitie maakt deze verandering echter geen verschil.

De gegevens

In het vorige Databoek constateerden we een daling van meer dan 8% in zes jaar tijd. Deze daling zet zich tussen 2006 en 2007 voort van 20,68% naar 17,85%. Het gaat in absolute getallen om 279.677 leerlingen tussen de vier en twaalf jaar oud.

De provincierangorde is bijna dezelfde als die in 2006; alleen de provincies Gelderland en Overijssel en de provincies Utrecht en Friesland wisselen onderling van positie. Zuid-Holland en Noord-Holland hebben nog steeds de meeste achterstandsleerlingen en Utrecht, Friesland en Drenthe de minste.

103 gemeenten hebben een percentage achterstandsleerlingen dat hoger ligt dan het landelijke gemiddelde van 17,85%. Zes gemeenten hebben zelfs een percentage achterstandsleerlingen van meer dan 30%. Het betreft hier de gemeenten Rotterdam, Amsterdam, Schiedam, Den Haag, Vlaardingen en Boekel die net als in de voorgaande vier jaren het minst goed scoren. In alle gemeenten die in de top tien staan is het percentage echter aanzienlijk gedaald, waarbij Rotterdam net als vorig jaar een flinke uitschieter is. Daar vond een daling plaats van maar liefst 7,13%, nadat er de voorgaande jaren ook al een daling was geweest van 3,64% in 2005 en 5,71% in 2006. Nieuwkomers in de top zijn de gemeenten Pekela en Staphorst. Pekela stond vorig jaar op een vijftiende plek en Staphorst op een elfde. In beide gemeenten is het percentage achterstandsleerlingen wel gedaald.

Tot slot: noemenswaardig is de daling van de gemeente Millingen aan de Rijn. In 2006 stond deze nog in de top tien en was het percentage achterstandsleerlingen hier 34,50%. In 2007 is deze gemeente met maar liefst 12,04% gedaald naar een 43^e plaats (22,46%). Ook Reiderland is weg uit de top van gemeenten met achterstandsleerlingen; daar daalde het percentage van 33,06% naar 25,05%.

Onderwijs en schooluitval

De heer L. Geluk, Wethouder Jeugd, gezin en onderwijs, Rotterdam.

De koers van Rotterdam

‘Rotterdam heeft de jongeren uit de stad hard nodig om sociaal en economisch te blijven groeien. Veel jongeren halen niet het maximale uit zichzelf omdat de nodige zorg op school ontbreekt of omdat zij voortijdig van school gaan. Ook kiezen veel jongeren opleidingen waar ze geen werk mee vinden. Zo gaat veel talent en inzet verloren. De gemeente Rotterdam werkt samen met scholen, bedrijfsleven en zorgverlenende instanties om jongeren een steuntje in de rug te bieden. Dat begint al met de vroeg- en voorschoolse educatie.

Uitbreiding leertijd

Met het ambitieuze project Dagarrangementen Brede School realiseren we 45 scholen met een volledig dagarrangement. Daarmee willen we de ontwikkeling van Rotterdamse leerlingen een fikse impuls geven, en ook ouders helpen om werk en zorg beter te combineren. De uitbreiding van de leertijd in het primair onderwijs is uniek in Nederland.

Maatwerk en zorg

Een ander voorbeeld is het Rotterdams Offensief vmbo-mbo. Samen met scholen voor voortgezet onderwijs en ROC's steunen we jongeren in hun beroepskeuze en studieloopbaan via drie sporen: nieuw maatwerkonderwijs (onder meer wijk- en vakscholen), zorg en hulpverlening op school en extra voorlichting en hulp bij beroeps- en opleidingskeuze. Dit moet ook het aantal voortijdig schoolverlaters terugdringen.

Voortijdig schoolverlaten

Volgens ons Collegeprogramma 2006-2010 moet het aantal voortijdig schoolverlaters van 17 tot en met 22 jaar in 2010 twintig procent lager zijn dan in 2006. We volgen met de VSV-Monitor nauwgezet of we dit doel halen. De preventieve aanpak binnen mbo-scholen werkt met ‘zorg-adviesteams’, een multidisciplinair team dat in overleg met de jongere zelf de meest adequate hulp inzet. Daarnaast houden diverse maatregelen jongeren zoveel mogelijk op school: van aantrekkelijk, praktijkgericht onderwijs tot gedragstrainingen. De schooloudercontactpersonen verhogen de ouderbetrokkenheid - heel belangrijk bij het verzuimgedrag van jongeren. Verder is de verzuimregistratie en begeleiding verbeterd, zodat de groep 4 vmbo'ers soepel doorstroomt naar het mbo.

Ten slotte

Onze aanpak is succesvol, maar we zijn er nog niet. Iedere voortijdig schoolverlater is er één te veel. Wij trekken alles uit de kast om Rotterdamse kinderen hun talenten maximaal te laten ontwikkelen. Want de samenleving heeft ze hard nodig.

'Indicator: het aantal leerlingen dat jaarlijks relatief verzuimt als percentage van het totale aantal 5- tot en met 17-jarige leerplichtige scholieren

Met deze indicator wil Kinderen in Tel de problematische groep leerlingen die veelvuldig spijbelt in beeld krijgen. Relatief verzuim is als volgt gedefinieerd: afwezigheid van een leerling in een periode van drie aaneengesloten dagen of minimaal twaalf uur in een periode van een maand. Bij de indicator gaat het om het percentage 5- tot en met 17-jarige leerplichtige scholieren dat jaarlijks relatief verzuimt ten opzichte van het totale aantal leerlingen.

Scholen in Nederland melden het verzuim bij de gemeente, conform de Leerplichtwet. Gemeenten melden op hun beurt deze gegevens jaarlijks aan de Centrale Financiën Instellingen (CFI), een uitvoeringsorgaan van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dat de data weer levert aan Kinderen in Tel.

Tot onze vreugde kunnen we melden dat dit jaar van meer gemeenten de gegevens voorhanden zijn dan in de voorgaande jaren. Nog steeds ontbreken de gegevens van elf gemeenten (wit gemarkeerd in het landkaartje). Door naast de gegevens van de CFI nieuwe bronnen te raadplegen hebben we echter voor veel andere gemeenten data verkregen. Het betreft hier onder meer de recente jaarverslagen 'leerplicht' met gegevens over 2007 en over de voorgaande jaren. Ook zijn met deze nieuwe bronnen de Kinderen in Tel-gegevens van de voorgaande jaren herberekend. Hierdoor was het mogelijk van bijna twintig gemeenten de ontbrekende waarden uit de voorgaande jaren in te vullen. Tot slot: na enig speurwerk kwam Kinderen in Tel erachter dat er gemeenten zijn die voor meerdere gemeenten de registratie voeren, waardoor zij minder goed uit de bus kwamen. Door de herberekening dalen zij nu aanzienlijk in de rangorde. Het betreft hier bijvoorbeeld de gemeenten Anna Paulowna en Alblasser-

dam. Eerstgenoemde daalde hierdoor van een vierde naar een 108^e plaats en Alblasserdam van een vijftiende naar een 155^e plaats.

De gegevens

Door de herberekening zien de 'oude' jaargemiddelde cijfers er beter uit. In 2005 ging het om 1,81%, in 2006 om 1,83% en in 2007 om een gemiddelde van 1,97%. We constateren dus een stijging van het aantal leerlingen dat jaarlijks relatief verzuimt als percentage van het totale aantal 5- tot en met 17-jarige leerplichtige scholieren. Dit heeft wellicht te maken met de verbeterde leerplichtadministraties bij gemeenten.

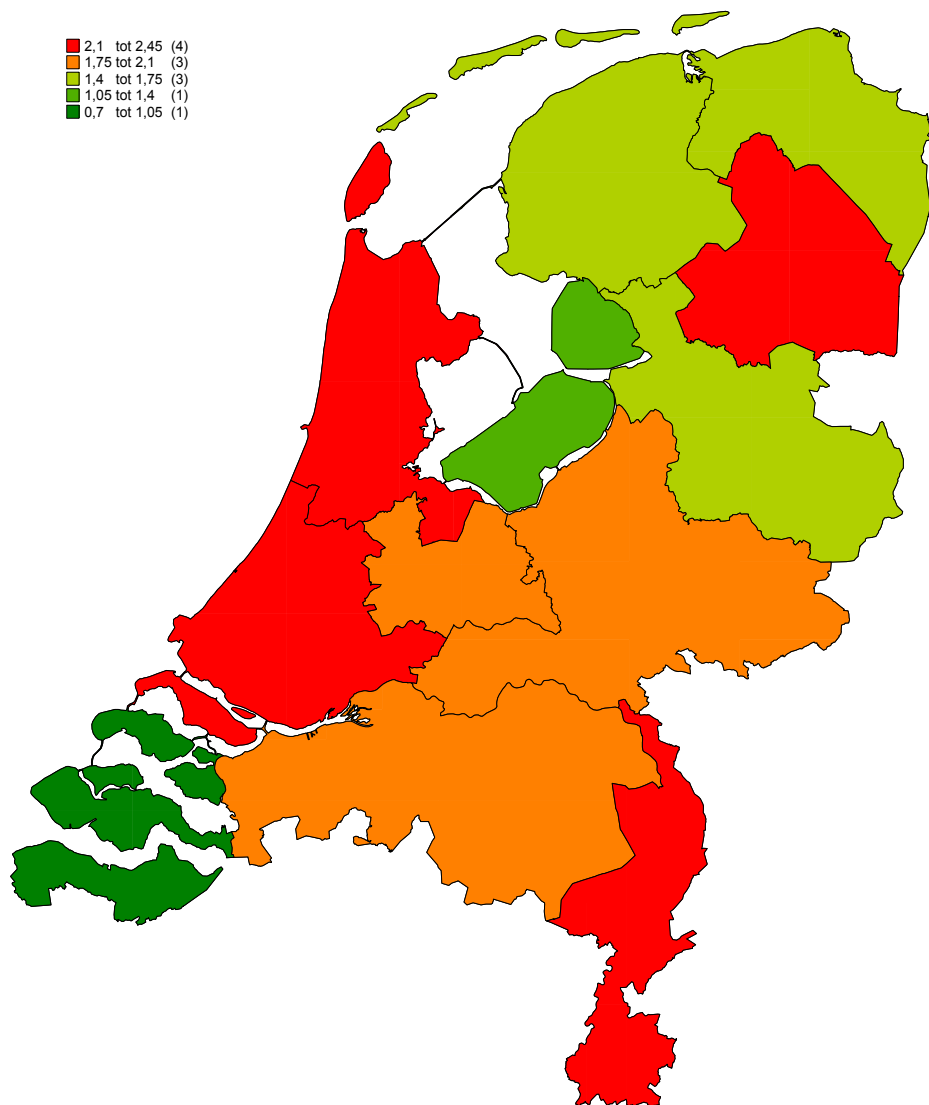
De herberekening leverde ook andere provinciale gemiddelden en rangordes op.

In plaats van de provincie Drenthe blijkt nu dat in 2006 Zuid-Holland de meeste verzuimleerlingen had. In 2007 echter zien we Drenthe toch weer bovenaan staan met een percentage van 2,38% en is Zuid-Holland gezakt naar een vierde positie met 2,24%. In de meeste provincies is het percentage verzuimleerlingen gestegen, met als uitschieter Limburg, waar het percentage steeg van 1,49% naar 2,30%. In de rangorde maakt deze provincie in één jaar tijd ook de grootste sprong omhoog naar hoger verzuimpercentages. In slechts twee provincies is het percentage gedaald, namelijk in Flevoland en in Zeeland die daarmee in de rangorde dalen naar de onderste twee posities. In Flevoland (in 2006 nog vijfde) daalde het percentage van 1,80% naar 1,34% en in Zeeland (in 2006 zevende) van 1,55% naar 0,78%.

Van alle gemeenten heeft ongeveer 15% een verzuimpercentage dat hoger ligt dan het landelijk gemiddelde van 1,97%. Van de gemeenten die in 2007 in de top tien staan is het verzuimpercentage gestegen. De helft hiervan stond vorig jaar ook al in de top. Hattem is van de eerste plaats verdreven door Vlieland. Van deze gemeente waren vorig jaar nog geen gegevens voorhanden en nu die er wel

zijn, levert dit meteen het hoogste percentage verzuimleerlingen van Nederland op, namelijk 23,56%. Opvallend hierbij is dat 98% van het verzuim in Vlieland wordt veroorzaakt door ouders die hun kinderen buiten de schoolvakanties om mee op vakantie nemen, het zogenaamde 'luxeverzuim'. Elders vinden we dit niet in die mate terug. Nieuwkomers in de top tien zijn, naast Vlieland, de gemeenten Maarssen, Geertruidenberg, Stadskanaal en Amsterdam, waarvan Geertruidenberg de grootste stijging doormaakt van 1,02% (180^e plaats) in 2006 naar 5,56% in 2007. Vlissingen, Coevorden, Zoetermeer, Landsmeer en Best stonden in 2006 in de top tien, maar zijn daar nu uit verdwenen. In tegenstelling tot de landelijke tendens van een stijgend percentage verzuimleerlingen, is het percentage in deze vijf gemeenten juist aanzienlijk gedaald, met als meest opmerkelijke uitschieters de gemeenten Vlissingen en Landsmeer. In eerstgenoemde gemeente daalde het percentage van 5,52% in 2006 (vierde plaats) naar 1,34% in 2007 (201^e plaats) en in laatstgenoemde van 4,79% in 2006 (zesde plaats) naar 0,92% (275^e plaats).

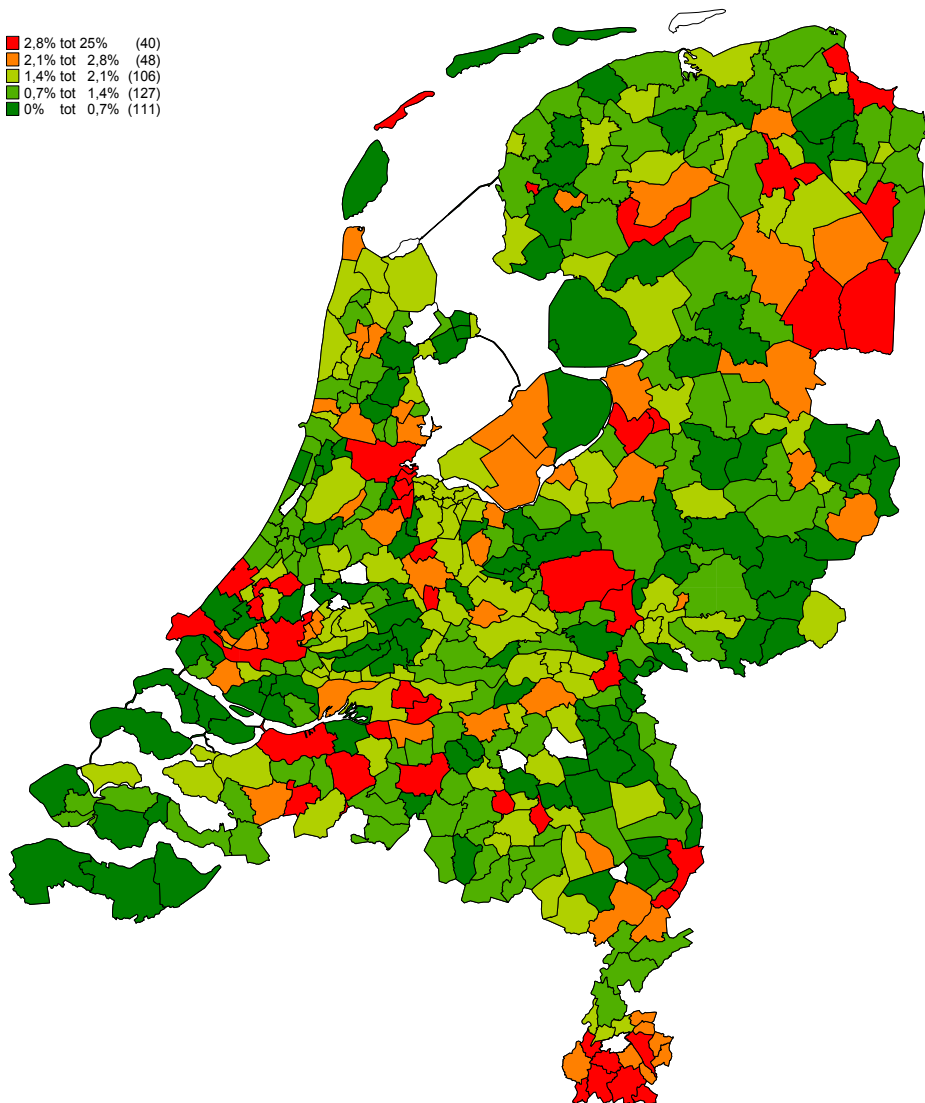
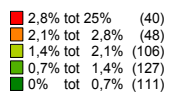
Percentage relatief verzuim per provincie, 2007

Rangorde provincies 2007

Provincie	Percentage 2007
Drenthe	2,38%
Noord-Holland	2,34%
Limburg	2,30%
Zuid-Holland	2,24%
Noord-Brabant	1,95%
Utrecht	1,90%
Gelderland	1,76%
Groningen	1,74%
Overijssel	1,51%
Friesland	1,50%
Flevoland	1,34%
Zeeland	0,78%

Percentage relatief verzuim per gemeente, 2007

Tien minst goed scorende gemeenten, 2007

Gemeente	Percentage 2007
Vlieland	23,56%
Hatter	9,70%
Moerdijk	7,92%
Maarsse	5,62%
Geertruidenberg	5,56%
Woudrichem	5,23%
Ede	5,03%
Stadskanaal	4,94%
Amsterdam	4,82%
Rotterdam	4,73%

Schoolverzuim

De heer H. Krauwel, Hoofd Bureau Leerplicht Plus, gemeente Amsterdam.

‘Amsterdam stond in het Databoek 2008 van Kinderen in Tel met 4,13% op de dertiende plaats voor de indicator schoolverzuim. Ik ben niet in het bijzonder bekend met het Databoek, maar wel met het feit dat schoolverzuim in de G4, en vooral in Rotterdam en Amsterdam, een groot probleem is. Vanuit het landelijke convenant ‘Aanval op de uitval’ zijn er afspraken gemaakt om het schoolverzuim jaarlijks met 10% terug te dringen. Deze afspraken en de desastreuze getallen over schoolverzuim waren onder andere redenen dat op 14 februari 2008 in Amsterdam het Bureau Leerplicht Plus in het leven is geroepen. Het Bureau werkt preventief: het probeert te achterhalen waarom een kind verzuimt, en is daarom veel op scholen aanwezig. Deze aanpak blijkt succesvol.

Elk van de veertien stadsdelen in Amsterdam bepaalt voor ongeveer 20% zijn eigen beleid en projecten bij het voorkomen van schoolverzuim. De aard en omvang van de problematiek en het aantal schoolsoorten zijn immers in ieder stadsdeel weer anders. Daarom leggen de verschillende stadsdelen verschillende accenten, bijvoorbeeld een grotere nadruk op zorg bij het bestrijden van schoolverzuim, of juist op handhaving. Het Bureau Leerplicht Plus zorgt voor de centrale aansturing van het beleid. Die centrale aansturing is van belang omdat schoolverzuim zeker na het primair onderwijs niet beperkt blijft tot de grenzen van een stadsdeel.

Bureau Leerplicht Plus organiseert te-laat-komacties, straatacties op hangplekken. Het zorgt in samenwerking met scholen dat zij verzuimcoördinatoren aanstellen en heeft een elektronisch volgsysteem voor de aansluiting van vmbo naar mbo. Leerplichtambtenaren zijn de ogen en oren in en om de school. Wat het Bureau constateert legt het terug op de juiste plek, zodat het probleem daar kan worden opgepakt.

Het streven is dat jongeren de hele dag met een boeiend rooster en goede docenten op school zitten. Laat de manier waarop je het onderwijs inricht afhangen van het niveau van leerlingen. Zorg voor voldoende stages en laat jongeren op heel jonge leeftijd, bijvoorbeeld al in groep 8, kennismaken met het beroepenveld.’

THEMA: OPENBARE SPEELRUIMTE

Kinderrecht IVRK
Artikel 31
Een kind heeft recht op vrije tijd, spel, kunst en cultuur.

Indicator: Aantal 0- t/m 17-jarigen per hectare speelruimte

De registratie van de bestemming van ruimten binnen een gemeente is nog niet zodanig, dat daaruit precies de hoeveelheid speel- of sportruimte valt af te leiden. Wel verzamelt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) periodiek informatie over de verdeling van ruimten binnen alle gemeenten in Nederland. Op basis van de door het CBS gehanteerde indeling hebben we de keuze gemaakt om in de indicator ruimten op te nemen die kinderen met de hoogste waarschijnlijkheid zullen gebruiken als speel- of sportruimte. Het betreft hier de zogenoemde 'georganiseerde ruimte': ruimte die speciaal voor het betreffende doel is aangelegd in een gemeente. Te denken valt aan speelvelden, parken, speel- en sportterreinen en ruimte voor vrije recreatie. Het gaat hierbij dus nadrukkelijk niet om ongeorganiseerde ruimten als bossen, strand en duinen. De indicator houdt in: het aantal 0-t/m 17-jarigen per hectare georganiseerde speelruimte. Het CBS actualiseert de cijfers over ruimte niet jaarlijks. We moeten het op dit moment nog doen met de gegevens over 2003. Aangezien het aantal kinderen wel wijzigt (en de oppervlakte dus niet), veranderen de gegevens binnen de indicator wel.

De gegevens

In het vorige Databoek zagen we dat het aantal kinderen per hectare speelruimte vanaf 2004 aan het dalen is. In 2004 waren er 55 kinderen per hectare speelruimte en in 2005 en 2006 stabiliseerde dit zich op 52 kinderen per hectare. In 2007 blijkt het aantal weer te zijn gedaald, en wel naar 51 kinderen.

Het provinciale beeld is, op wat kleine positiewijzigingen in de rangorde na, ongeveer hetzelfde als vorig jaar. In vier provincies heeft zich een verbetering voorgedaan. Dit komt doordat het aantal kinderen daar gedaald is: het CBS heeft immers na 2003 geen informatie over de verdeling van ruimten meer verzameld. Het betreft Zuid-Holland, Noord-Holland, Noord-Brabant en Limburg. In laatstgenoemde provincie was het aantal kinderen per hectare speelruimte in 2006 ook al gedaald. Net als vorig jaar zijn Flevoland, Groningen en Drenthe de provincies met het kleinste aantal kinderen per hectare speelruimte, achtereenvolgens 31, 37 en 39. Wederom is in Utrecht de minste openbare speelruimte voorhanden; het gaat hier nog steeds om 66 kinderen per hectare. Overijssel en Zuid-Holland staan op de tweede en derde plaats en hebben ten opzichte van vorig jaar onderling van positie gewisseld.

Als we de gemeenten bezien, blijkt dat in 2007 rond de 56% van de gemeenten meer kinderen per hectare speelruimte heeft dan het landelijk gemiddelde van 51. Omdat we geen data hebben over eventuele veranderingen in de oppervlaktegegevens, maar wel over het gewijzigde aantal kinderen per gemeente, verschillen de cijfers over 2007 weinig met die van 2006 en 2005. De top tien van minst scorende gemeenten is dan ook exact gelijk aan die van vorig jaar. In vrijwel alle gemeenten in de top tien is het aantal kinderen per hectare speelruimte gelijk gebleven of iets verbeterd, met uitzondering van de gemeente Ouderkerk. Daar steeg het aantal kinderen in één jaar tijd van 181 naar 183 per hectare. De gemeenten Haarlemmerliede, Rozendaal en Oostzaan hebben wederom het minste aantal

kinderen per hectare speelruimte. Rozendaal is de enige gemeente in de top tien van best scorende gemeenten waar het aantal kinderen niet verminderd of gelijk gebleven is: er vond een stijging plaats van negen naar tien kinderen per hectare speelruimte. Landsmeer en Schiermonnikoog zijn van plaats verwisseld ten opzichte van vorig jaar.

We blijven jaarlijks bij deze indicator benadrukken dat de gegevens niets zeggen over het feit of er genoeg ruimte voor kinderen is om te spelen. In bepaalde gemeenten kunnen ongeorganiseerde speelruimten zoals bossen, duinen en boerderijen overheersen, waardoor georganiseerde speelruimte voor een gemeente wellicht minder prioriteit heeft.

Speelruimte

De heer J.W. Verkroost, wethouder Wmo, Sport en recreatie, Promotie en Dienstverlening, gemeente Maarsse

‘Sinds een aantal jaren volg ik als wethouder de scores van onze gemeente bij Kinderen in Tel. Jammer genoeg zijn wij iets gezakt bij de indicator Speelruimte, en daar gaan wij actie op ondernemen. Wat betreft het belang van speelruimte: in ons raadsprogramma 2006 - 2010 heeft spelen en speelruimte veel meer aandacht gekregen. Alleen: voordat je nieuwe speelplekken hebt gerealiseerd, ben je zo een aantal jaren verder. Dus het komt goed, ook al kost het tijd.

Een eerste besluit was om in deze raadsperiode niet op het beheer van speelplaatsen te bezuinigen en juist het onderhoudsprogramma voor honderd procent uit te voeren. Dus waar vroeger speeltoestellen werden weggehaald, omdat ze onveilig waren en niet meer werden vervangen, wordt nu gelijk gekeken hoe we vernieuwingen kunnen aanbrengen. Dat gebeurt via actieve participatie, in overleg met de bewoners en kinderen.

Verder hebben wij geconstateerd dat in het oude deel van onze gemeente te weinig speelplekken zijn voor de 12-plussers. Wij gaan dat veranderen door enkele pannakooien te plaatsen en een nieuw speelveld aan te leggen. Echter: pannakooien plaatsen gaat niet vanzelf. Je hebt een bouwvergunning nodig, dan komen er bezwaren, et cetera. Doordat het college de rug recht houdt, gaat het lukken. Volhouden is mijn motto.

De verwezenlijking van een avontuurlijke speelplaats wordt een reden om trots op Maarsse te zijn. Ook hierbij zijn de eerste schetsen met actieve participatie van kinderen en bewoners gepresenteerd. Onze jeugd heeft dit soort locaties nodig om te bewegen, te ontdekken en plezier te beleven. We blijven speelruimte voor kinderen en jongeren verder verbeteren, ook door deel te nemen aan het netwerk Childfriendly cities. We vinden het belangrijk dat kinderen en jongeren binnen het ruimtelijke ordeningsbeleid aandacht krijgen. Je moet niet louter vanuit overlast kijken naar deze jongere gebruikers van de openbare ruimte. Zij zijn immers ook inwoners van onze gemeente. Kort gezegd: hoe lastig of tijdrovend processen ook zijn, wij blijven er in Maarsse voor gaan en zullen zeker in de toekomst hoger scoren op de indicator speelruimte.’

THEMA: Tienermoeders

Kinderrecht IVRK
Artikel 24
Recht op voorlichting over gezondheidszorg en gezinsplanning, preventieve gezondheidszorg.

Indicator: Percentage tienermoeders 15 t/m 19 jaar

Bij deze indicator gaat het om het aantal moeders van vijftien tot en met negentien jaar als percentage van het totale aantal vrouwen van vijftien tot en met negentien jaar dat in een gemeente woont. Het CBS heeft deze data per gemeente beschikbaar. Bij de interpretatie ervan is het belangrijk te bedenken dat tienerzwangerschappen weinig voorkomen in Nederland: kleine absolute verschillen in jaren kunnen daardoor in procentueel opzicht soms leiden tot behoorlijke verschillen. Ook is het goed te vermelden dat we het aantal tienermoeders niet per definitie als een probleem willen definiëren: in sommige gemeenschappen in Nederland is het een geaccepteerd verschijnsel en niet afwijkend om al op zeer jonge leeftijd moeder te worden. Aan de andere kant noemt de wetenschappelijke literatuur tienermoederschap wel vaak als belangrijke risicofactor voor opvoedingsproblemen.

De gegevens

Net als in de voorgaande jaren is het percentage tienermoeders dit jaar in Nederland gedaald. Tussen 2004 en 2006 daalde het percentage van 1,04% naar 0,74%. In 2007 is dit verder gedaald naar 0,66%. In absolute aantallen waren er in 2007 3226 tienermoeders. Ruim een

kwart van alle Nederlandse gemeenten heeft een hoger percentage tienermoeders dan 0,66%.

Flevoland, Zuid-Holland en Groningen zijn wederom de provincies met het hoogste percentage tienermoeders. Flevoland blijft op de eerste plaats staan. Dit is de enige provincie waar het percentage tienermoeders in één jaar tijd is toegenomen, en wel van 0,99% naar 1,16%. In alle andere provincies is het percentage juist gedaald, met als uitschieters Groningen en Drenthe. In Groningen daalde het percentage van 0,91% in 2006 naar 0,75% in 2007 en in Drenthe van 0,80% in 2006 naar 0,65% in 2007.

Op gemeentelijk niveau valt op dat het percentage tienermoeders in Rotterdam (dat zowel in 2004 als 2005 op de eerste plaats stond) in vier jaar tijd enorm is gedaald: van 2,93% in 2004 naar 1,63% in 2007. Net als vorig jaar staat de gemeente Kerkrade bovenaan met een percentage tienermoeders van 2,14%. Naast Kerkrade en Rotterdam staan de gemeenten Lelystad en Roermond ook weer in de top tien, ondanks de daling van het aantal tienermoeders. Vlis-singen en Heerlen staan voor het eerst in jaren buiten de top tien. Nieuwkomers in de top zijn Staphorst, Noord-Beveland, Dordrecht, Den Helder, Woudenberg en Smalingerland. In tegenstelling tot de landelijk dalende tendens is het percentage tienermoeders in deze gemeenten gestegen, met uitzondering van de laatstgenoemde. Enige voorzichtigheid bij de interpretatie van deze data blijft gewenst. Omdat tienerzwangerschappen in Nederland weinig en zoals nu blijkt ook steeds minder voorkomen, kunnen kleine absolute verschillen procentueel groot zijn.

Tienermoeders

De heer K. Stoel (senior beleidsadviseur afdeling Welzijn en Educatie) gemeente Capelle aan den IJssel

Gemeente Capelle aan den IJssel wist in 2007 een 57^e plaats met 1,18% tienermoeders in te ruilen voor een 105^e plaats in 2008 met 0,74% tienermoeders. Deze verbetering laat zien dat de inspanningen van de gemeente om beter te scoren op deze indicator, resultaat opleveren.

'Capelle heeft sinds medio 2006 een wethouder Jeugd. Onder zijn leiding is er een Jeugdagenda opgesteld die aandacht besteedt aan de jeugd in de breedste zin van het woord. Dit komt tot uiting in het Collegeprogramma: een van de speerpunten is dat van elke jongere wordt verwacht dat hij of zij naar school gaat.

Al in 2001 werd de gemeente via zelforganisaties geattendeerd op een grote groep van vooral Antilliaanse tienermoeders. Velen van hen kampen met fikse problemen. Daarom wilde de gemeente extra aandacht besteden aan specifiek deze groep jongeren. Dit gebeurt nu vooral als onderdeel van de sociale cohesie-aanpak in de wijken Rondelen en Florabuurt. Ons doel is: de zelfredzaamheid van tienermoeders bevorderen. De aanpak houdt in dat de projectleiders in beide wijken periodiek om de tafel zitten met instellingen als de gezondheidszorg, het jongerenwerk, het onderwijs en begeleidingsinstanties naar werk. Voor bepaalde problemen (denk aan huisvesting, schuldhulpverlening) zoeken we samen een oplossing. Daarnaast hebben we preventieprojecten. Zo heeft de Stichting Jongerenwerk een bordspel gemaakt dat relaties, seks en ouderschap op een speelse manier bespreekbaar maakt. Er is een spel voor 11- tot 13-jarigen, en eentje voor 14-17-jarigen. Het spel wil jongeren weerbaar maken. Het wordt gespeeld in buurthuizen en op scholen.

Voor de toekomst vinden we het wenselijk dat we beter zicht krijgen op de aantallen tienermoeders. De gemeente beschikt momenteel over cijfers van de GBA, van Sociale Zaken en gezondheidsinstellingen. Deze gegevens blijken alleen heel verschillend te zijn. We denken dat het registeren beter kan. Daarnaast is het goed als er meer aandacht komt voor de huisvesting van tienermoeders. Nu zijn er vaak problemen met urgentieverklaringen en komen zij vaak niet in aanmerking voor projecten begeleid wonen. Het zou ook goed zijn als er specifieke opvangprojecten komen voor tienermoeders.'

THEMA: Vrijtijdsbesteding

Indicator: Geen

In Nederland wordt nergens geregistreerd aan welke activiteiten kinderen deelnemen. Daarom is vrijtijdsbesteding moeilijk te meten. Organisaties registreren veel, maar die gegevens zijn niet te herleiden tot het kindniveau. Kinderen in Tel zou graag willen dat er een indicator komt die vrijtijdsbesteding meet, en pleit voor een vorm van registratie om inzicht te krijgen in de vrijtijdsbesteding van jongeren. Het kleurenkaartje van Nederland is net als in de voorgaande jaren leeg. Het is nog steeds niet gelukt om het kaartje ingevuld te krijgen.

Vrijtijdsbesteding

Mevrouw C. Hendriksen, Programmamanager Jeugd, Gemeente Ede.

‘De gemeente Ede vindt vrije tijd bijzonder belangrijk voor kinderen en jongeren. We zien graag dat zij op een plezierige, leuke - en soms ook zinvolle - manier hun vrije tijd kunnen invullen. Onze gemeente wil dit ondersteunen en faciliteren. We doen dat op een vraaggerichte manier, door goede basisvoorzieningen en een jeugdbeleid dat aansluit bij de wensen van jongeren en kinderen. Waar hebben organisaties behoefte aan en hoe kunnen we als gemeente hierbij van dienst zijn?’

Nu we voor de derde keer een jeugdmonitor hebben uitgevoerd, weten we meer over de vrijetijdsbesteding van de jeugd. Van de 1933 jongeren die hebben meegedaan, doet 87% actief aan sport, 17% doet vrijwilligerswerk. De Edese jeugd is grotendeels positief over het aanbod. 70% vindt dat er voldoende uitgaansgelegenheden zijn, twee derde vindt dat er voldoende sportclubs en andere verenigingen zijn. Maar 17% meent dat er te weinig wordt georganiseerd. We proberen flexibel in te spelen op nieuwe wensen. Zo bieden we nu samen met het jeugdwerk al in zes wijken pannavoetbal aan.

We willen jongere kinderen voldoende ruimte bieden om buiten te spelen. Ede heeft veel speelplekken, hier en daar met begeleiding. Buitenspelen is natuurlijk heel leuk, en bovendien gezond voor kinderen. Gelukkig hoeven kinderen in Ede niet alleen in speeltuinen te spelen, maar is er ook lekker veel bos en hei. Verder is ons speelruimteplan vorig jaar herzien. Bij de verdeling van speelplekken willen we aansluiten bij de 3% norm zoals die de minister van VROM die voor nieuwe woonwijken heeft voorgesteld.

Onlangs heeft de gemeente Ede een jongerenraad opgericht. Het blijkt nu al dat jongeren heel goed medejongeren weten te bereiken. Zij kunnen jeugd betrekken bij het formuleren en uitvoeren van het beleid. Ede kent een uitgebreid aanbod aan jeugdactiviteiten, aangeboden door allerlei organisaties, zoals Scouting. Als programmamanager ben ik de schakel tussen de gemeente en deze clubs. Zo kan ik knelpunten signaleren, en organisaties aan elkaar verbinden. Samen kijken we hoe we een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkelingen van de jeugd in de gemeente.’

THEMA: Jeugdparticipatie

Indicator: in wording

Kinderen in Tel is bijzonder verheugd dat in de editie van het Databoek 2010 een nieuwe indicator beschikbaar komt: Jeugdparticipatie Gemeenten. Daarmee kunnen we in kaart brengen hoe het staat met de mogelijkheden van jongeren om mee te denken en te beslissen op lokaal niveau. Momenteel ontwikkelen de initiatiefnemers (Verwey-Jonker Instituut en Stichting Alexander) deze indicator. De verwachting is dat het instrument rond de zomer van 2009 gereed is.

Waaruit bestaat het instrument?

Het instrument Jeugdparticipatie Gemeenten bestaat uit twee vragenlijsten die betrokkenen via het internet kunnen invullen. Een vragenlijst is bedoeld voor de gemeente, en de andere vragenlijst is voor de jongeren in de gemeente. Gezamenlijk geven de uitkomsten een beeld van de kwaliteit van participatie (lees: de mate van inspraak en medezeggenschap) van jongeren in de betreffende gemeente. Een deel van de informatie - vergelijkbare data - wordt gebruikt voor de indicator; de benchmark van Kinderen in Tel. Verder komt er een module voor maatschappelijke participatie. Tot slot stellen we ook een verkorte versie samen van het instrument, om aan te haken bij bestaande jeugd- en/of GGD-monitoren.

- Wat levert het op?

Het instrument Jeugdparticipatie Gemeenten levert niet alleen informatie voor Kinderen in Tel op. De informatie is ook bruikbaar op lokaal niveau om bestaand beleid te verbeteren of nieuw beleid te realiseren. Het wordt een activerende indicator waarmee jongeren(-

organisaties) de dialoog met hun gemeente kunnen aangaan over hun betrokkenheid bij lokaal beleid.

Wie doet er mee?

De Indicator Jeugdparticipatie Gemeenten wordt ontwikkeld door het Verwey-Jonker Instituut en Stichting Alexander, samen met zes pilotgemeenten, te weten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Tilburg. Bijzonder is dat de pilotgemeenten de ontwikkelkosten financieren, aangevuld met financiën van Unicef. De Nationale Jeugdraad en jongeren uit verschillende gemeenten zijn ook actief betrokken bij de totstandkoming van dit instrument.

Meer informatie?

Wilt u meer informatie over het instrument Jeugdparticipatie Gemeenten? Neem dan contact op met Ivet Pieper van Stichting Alexander (pieper@st-alexander.nl) of Jodi Mak van het Verwey-Jonker Instituut (jmak@verwey-jonker.nl).

Gemeente Borsele over Jeugdparticipatie

De gemeente Borsele won in 2008 de Jong Lokaal Bokaal. De prijs is een initiatief van de Nationale Jeugdraad en het programmaministerie voor Jeugd en Gezin. De bokaal gaat naar de gemeente die de beste uitwerking weet te geven aan het meedoen, meedenken en meebeslissen van jongeren op lokaal niveau.

De gemeente Borsele wist de bokaal binnen te slepen door gerichte aandacht voor jongerenparticipatie. Zo kent de gemeente een actieve jongerenraad van meisjes en jongens tussen de 13 en 25 jaar. Zowel jongeren van het vmbo, als van havo en vwo zijn vertegenwoordigd. Ze geven gevraagd en ongevraagd advies aan het college. Daarnaast buigen verschillende werkgroepen zich over de pr, veiligheid en organisatie van evenementen. Zo regelt de jongerenraad een bus om jongeren uit de vijftien kernen in Borsele naar een bioscoop in Vlissingen te brengen.

Jongerenparticipatie in Borsele heeft onder andere geleid tot een gericht jongerenhuisvestingsbeleid. Bij nieuwbouwplannen wordt rekening gehouden met huisvesting voor jongeren. En voor de verkeersveiligheid heeft de jongerenraad in 2008 een film gemaakt voor de jongeren van groep 7 en 8. De film laat zien wat de invloed is van het gedrag van jongeren op andere weggebruikers.

De website www.jongerenraadborsele.nl toont een gevarieerd geheel van artikelen, subsidieaanvragen, een forum, polls en aankondigingen van leuke jongerenactiviteiten. De onderwerpen sluiten aan bij de interesses van jongeren. Het aantal bezoekers is sinds 2003 elk jaar meer dan verdubbeld, met in 2007 wel 806.167 bezoekers.

De gemeente Borsele hecht aan enkele belangrijke uitgangspunten bij jongerenparticipatie:

- Laat ambtenaren de jongeren goed begeleiden.
- Stel daarvoor als gemeente tijd en financiële middelen beschikbaar.
- Neem jongeren serieus. Dit betekent een goede dialoog met de jongeren om een beslissing toe te lichten.
- Zorg ervoor dat de raad bestaat uit een gevarieerd gezelschap. Dit is belangrijk voor de representativiteit, maar evengoed voor het vervangen en aanvullen van het ledenaantal, wanneer dit nodig is.
- Let erop dat de taken passen bij de interesses van de jongeren.
- Laat de raad niet politiek gekleurd zijn: dat vertroebelt vaak de gegeven adviezen.

Deel 3: De resultaten per provincie en gemeente

Dit deel bevat een illustratie van de scores van alle indicatoren per gemeente in grafieken. De gemeenten worden per provincie in alfabetische volgorde behandeld.

Hoe kunnen we de gegevens per grafiek nu interpreteren?

Dit jaar is ervoor gekozen, in navolging van de Amerikaanse versie en net als het vorige jaar, om de percentuele verandering ten opzichte van het voorgaande jaar grafisch weer te geven. In elke grafiek staat ook de percentuele verandering van het landelijk cijfer weergegeven. Aan de gemeentelijke grafieken gaat een provinciale grafiek vooraf. De indicatoren staan aan de linkerzijde van de pagina. Hierbij hebben we de volgorde van vorig jaar aangehouden. De indicatoren zijn met een trefwoord omschreven. De precieze definiëring en uitwerking per indicator is te vinden in deel 1.

De leeftijdscategorie waarop de indicatoren betrekking hebben loopt van 0 tot en met 17 jaar. Als het gaat om een afwijkende leeftijdscategorie, is dit tussen haakjes achter de indicator vermeld. Rechts

van de grafiek staan de landelijk gemiddelde scores van 2006 en 2007. Daarnaast staat voor iedere provincie de ranking per indicator vermeld. De scores lopen van 1 (de laagst scorende provincie, dat wil zeggen de provincie die er het minst goed voorstaat), tot en met 12: de hoogst scorende provincie (ofwel de provincie die er het beste voorstaat). In de rechterkantlijn van de pagina is de betreffende provincie vermeld, met tussen haakjes de overall ranking van de provincie. De overall ranking van de provincie is gebaseerd op de opgetelde z-scores van alle indicatoren voor de twaalf provincies.

In deel 1 is de methodologische verantwoording te vinden van de totstandkoming van de ranking en de overall ranking. In de grafiek is de percentuele verandering van de indicatoren in de betreffende provincie ten opzichte van het voorgaande jaar weergegeven. Heeft een provincie een lagere (betere) score op een indicator dan het voorgaande jaar, dan zien we de staaf aan de rechterkant van de nullijn. Heeft een provincie een hogere (slechtere) score dan het voorgaande jaar, dan zien we de staaf aan de linkerkant van de nul-

lijn. De mate van stijging of daling is weergegeven als percentage van het voorgaande jaar. Zo was de kindersterfte in 2006 in Drenthe 13,13. In 2007 is dit 14,37. De percentuele verandering (stijging) wordt als volgt berekend: $((14,37 - 13,13) / 13,13) * 100 = 9,99\%$. De maximale daling (verbetering) wordt bereikt als de score in 2007 is teruggelopen tot nul, deze wordt dan: $((0 - 13,13) / 13,13) * 100 = -100\%$. De maximale stijging is in theorie veel groter dan 100%, zoals blijkt uit het volgende voorbeeld: $((19,04 - 9,52) / 9,52) * 100 = 200\%$. Toch hebben wij ervoor gekozen de maximale stijging weer te geven als 100%. Een reden hiervoor is dat gemeenten in 2006 soms ook nul scoorden op indicatoren. De berekening zou dan moeten zijn: $((14,37 - 0) / 0) * 100 = \text{'niet bestaand'}$. Vandaar dat ook voor de provincies en gemeenten waarbij de score op een indicator in 2006 nul bedroeg en waarbij ze in 2007 wel een waarde hadden, de stijging op 100% is gesteld. De waarde 100% is dus een illustratieve waarde en geen reële waarde. Alle andere waarden in de grafieken zijn reëel.

Na het overzicht per provincie volgen de grafieken van de gemeenten in die provincie, gerangschikt op alfabetische volgorde. De grafieken per gemeente zijn wat betreft opmaak hetzelfde als de grafieken per provincie. Bovenaan staat de naam van de gemeente waar de grafiek betrekking op heeft, met tussen haakjes de overall ranking van de gemeente. De waarden variëren van 1 (de laagst scorende gemeente, dat wil zeggen de gemeente die er het minst goed voorstaat), tot 443. 443 betekent: de hoogst scorende gemeente, ofwel de gemeente die er het beste voorstaat in vergelijking met de andere gemeenten.

We willen nog vermelden dat Kinderen in Tel is uitgegaan van de gemeentelijke indeling per 1 januari 2007. Het gaat dan om 443 gemeenten. Per 1 januari 2009 is de situatie ongewijzigd.

Bijlagen	
Bijlage 1	Bevat een overzichtstabel waarin per provincie de scores per indicator zijn weergegeven
Bijlage 2	Bevat een overzichtstabel waarin per gemeente de scores per indicator zijn weergegeven.
Bijlage 3	Bevat een overzichtstabel waarin per gemeente naast de overall ranking ook de rankings per indicator zijn weergegeven. De gemeenten zijn in de tabel gerangschikt van laag naar hoog: van de gemeente die het laagste (dus het minste) scoort, naar de hoogst scorende gemeente (de gemeenten die het op de betreffende indicator beter doen in vergelijking met de andere gemeenten).

Bijlage 1: Overzichtstabel scores provincies 2007

Deze overzichtstabel toont de scores van alle provincies op alle 12 indicatoren van Kinderen in Tel over het jaar 2007. De volgorde van de provincies in deze tabel is bepaald door de totale rangorde. De best scorende provincie krijgt rangnummer 12 en de minst goed scorende rangnummer 1. De provincie met minder goede uitslagen staat dus bovenaan op nummer 1.

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
1	Zuid-Holland	14,29	3,80	4,15%	1,20%	2,21%	16,33%	8,65%	1,13%	23,54%	2,24%	58	0,82%
2	Groningen	15,89	4,93	3,48%	1,46%	1,48%	37,66%	7,55%	0,69%	16,06%	1,74%	37	0,75%
3	Flevoland	15,28	4,41	3,69%	1,33%	2,56%	11,08%	6,38%	0,67%	17,77%	1,34%	31	1,16%
4	Friesland	16,89	3,40	3,48%	1,31%	1,87%	38,13%	4,90%	0,93%	13,93%	1,50%	47	0,66%
5	Noord-Holland	14,59	3,64	3,99%	0,95%	1,21%	11,83%	7,13%	0,52%	19,54%	2,34%	51	0,69%
6	Drenthe	14,37	2,88	3,19%	1,64%	1,75%	24,94%	4,81%	0,85%	13,69%	2,38%	39	0,65%
7	Limburg	12,35	3,07	2,95%	1,46%	1,78%	19,64%	5,88%	0,28%	17,14%	2,30%	45	0,69%
8	Noord-Brabant	13,49	3,16	3,15%	0,87%	2,30%	8,36%	4,48%	0,82%	17,09%	1,95%	51	0,48%
9	Zeeland	20,34	2,13	3,66%	0,90%	2,58%	6,25%	4,10%	0,78%	15,50%	0,78%	41	0,71%
10	Overijssel	9,44	4,56	3,01%	1,08%	1,59%	16,10%	4,81%	0,74%	15,38%	1,51%	59	0,66%
11	Utrecht	13,80	3,62	3,19%	0,68%		8,48%	5,05%	0,38%	14,81%	1,90%	66	0,46%
12	Gelderland	14,45	4,06	2,91%	0,87%	1,81%	8,09%	4,57%	0,50%	15,43%	1,76%	54	0,53%

Bijlage 2: Scores per gemeente per indicator

Deze overzichtstabel toont de scores van alle gemeenten op alle 12 indicatoren van Kinderen in Tel. De volgorde van de gemeenten in deze tabel is bepaald door de totale rangorde. De best scorende gemeente krijgt rangnummer 443 en de minst goed scorende rangnummer 1. De gemeente met minder goede uitslagen staat dus bovenaan op nummer 1.

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezinnen	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
1	Rotterdam	22,90	6,33	6,13%	1,95%	1,94%	54,98%	21,66%	1,67%	45,95%	4,73%	59	1,63%
2	s-Gravenhage	19,74	3,31	6,21%	2,19%	2,81%	32,33%	13,33%	1,20%	36,15%	3,23%	99	1,28%
3	Amsterdam	25,76	4,86	6,18%	1,25%	1,94%	36,84%	17,15%	0,35%	40,98%	4,82%	62	1,18%
4	Reiderland	0,00	12,66	1,90%	4,92%	1,83%	100,00%	9,91%	1,68%	25,05%	1,25%	32	1,02%
5	Heerlen	21,46	1,33	4,27%	2,31%	2,95%	74,28%	11,90%	0,46%	26,94%	3,84%	34	1,25%
6	Almelo	23,58	4,60	4,96%	2,74%	1,85%	39,22%	9,13%	0,97%	24,00%	2,73%	61	1,22%
7	Kerkrade	15,59	5,45	4,27%	2,90%	2,09%	48,07%	9,27%	0,38%	27,29%	2,48%	32	2,14%
8	Enschede	20,66	8,50	3,78%	1,82%	2,34%	46,11%	11,14%	1,49%	24,16%	2,77%	43	0,90%
9	Dordrecht	17,38	1,60	4,74%	1,53%	3,19%	29,60%	9,32%	1,43%	29,73%	2,12%	44	1,59%
10	Schiedam	17,67	3,68	4,79%	1,13%	1,98%	30,12%	10,78%	1,17%	36,17%	2,48%	70	1,28%
11	Roermond	32,77	5,67	5,25%	1,99%	2,36%	42,99%	9,19%	0,35%	27,50%	2,47%	38	1,31%
12	Appingedam	10,56	24,79	5,75%	2,66%	1,21%	50,79%	7,52%	0,46%	18,55%	2,06%	60	0,61%
13	het Bildt	38,49	7,94	3,09%	0,95%	2,38%	89,68%	4,16%	1,82%	15,91%	0,72%	73	1,29%
14	Tilburg	13,16	3,09	4,33%	1,01%	2,18%	36,86%	8,57%	2,17%	23,31%	3,69%	61	0,95%
15	Den Helder	12,45	5,09	5,21%	2,10%	2,44%	16,73%	9,23%	1,43%	24,65%	2,18%	34	1,46%
16	Leeuwarden	19,28	2,86	4,86%	2,05%	2,80%	31,46%	11,83%	1,80%	15,95%	1,44%	34	1,01%
17	Arnhem	10,24	8,29	4,32%	1,67%	2,25%	31,39%	14,42%	0,84%	25,72%	3,24%	30	1,00%
18	Delfzijl	21,91	8,00	5,82%	2,55%	1,04%	29,78%	8,15%	0,71%	26,86%	2,87%	23	1,10%
19	Lelystad	12,47	4,94	4,59%	1,84%	3,70%	8,00%	8,06%	0,79%	22,40%	2,34%	24	1,91%
20	Hoogezand-Sappemeer	17,71	3,08	4,29%	2,71%	1,62%	56,27%	9,77%	0,77%	28,22%	0,51%	39	1,30%
21	Helmond	28,39	5,31	3,99%	2,51%	3,13%	31,12%	6,98%	0,90%	22,74%	1,89%	66	0,34%
22	Vlissingen	26,25	0,00	5,94%	0,99%	3,47%	14,76%	8,76%	1,31%	21,53%	1,34%	45	1,14%
23	Smallingerland	14,44	5,06	4,19%	1,57%	2,61%	43,48%	6,33%	1,24%	20,16%	2,02%	63	1,31%
24	Delft	16,62	3,18	3,90%	0,94%	3,12%	27,62%	10,27%	1,20%	20,06%	3,66%	67	0,74%
25	Groningen	22,33	3,04	3,96%	1,05%	2,44%	41,18%	14,29%	0,95%	18,66%	2,50%	46	0,89%
26	Emmen	11,07	1,89	3,79%	2,18%	2,04%	55,53%	6,84%	1,18%	23,24%	4,32%	35	0,80%
27	Maassluis	22,47	6,62	4,77%	1,23%	1,98%	0,00%	9,72%	1,05%	28,41%	2,65%	60	0,87%
28	Pekela	8,74	0,00	4,01%	2,38%	1,56%	99,64%	7,80%	0,92%	30,00%	0,84%	38	0,89%
29	Menterwolde	54,93	19,05	3,28%	2,63%	1,05%	49,56%	4,00%	0,15%	18,86%	0,24%	39	0,81%
30	Capelle aan den IJssel	12,67	10,28	4,25%	0,85%	1,77%	9,17%	8,98%	1,67%	20,80%	2,66%	58	1,07%
31	Gouda	6,08	4,46	4,02%	1,33%	3,55%	0,00%	6,83%	1,88%	20,84%		90	0,66%
32	Nijmegen	13,31	4,19	3,56%	1,32%	2,58%	25,50%	12,16%	0,77%	21,64%	4,64%	54	0,45%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
33	Eindhoven	20,36	4,13	4,23%	0,87%	3,69%	13,33%	8,69%	1,14%	24,40%	1,44%	48	0,88%
34	Stadskanaal	14,43	0,00	2,67%	2,41%	1,30%	57,64%	7,91%	0,82%	16,28%	4,94%	37	1,26%
35	Venlo	23,27	3,06	4,23%	1,60%	2,11%	22,20%	7,77%	0,27%	25,81%	4,12%	56	0,86%
36	Bolsward	36,62	0,00	4,08%	1,09%	1,49%	68,95%	5,58%	1,07%	9,95%	2,84%	55	1,16%
37	Leiden	9,44	1,50	4,09%	1,11%	3,18%	7,25%	8,50%	1,87%	21,96%	0,99%	80	0,73%
38	Assen	10,44	3,98	4,69%	2,54%	2,04%	22,80%	7,21%	1,22%	10,12%	2,01%	34	1,29%
39	Brunssum	18,12	8,30	3,76%	1,77%	2,06%	45,49%	8,22%	0,35%	20,55%	2,49%	34	0,84%
40	Leerdam	15,33	4,22	3,64%	0,84%	1,94%	30,05%	4,34%	1,16%	26,91%	1,55%	118	0,88%
41	Utrecht	17,96	3,65	4,20%	0,77%		31,33%	10,86%	0,52%	28,93%	2,51%	66	0,58%
42	Zoetermeer	14,67	4,70	4,07%	1,26%	3,49%	5,01%	8,58%	1,03%	16,67%	3,31%	46	0,56%
43	Winschoten	22,37	0,00	5,04%	2,37%	1,89%	17,89%	8,44%	0,79%	16,93%	2,01%	33	1,03%
44	Harlingen	29,95	0,00	3,58%	1,36%	1,64%	56,94%	6,46%	0,70%	17,65%	1,81%	77	0,98%
45	Doesburg	18,98	10,64	4,92%	0,99%	2,15%	18,65%	7,18%	0,49%	24,89%	2,66%	56	0,32%
46	Ferwerderadiel	48,07	0,00	2,48%	2,18%	1,56%	79,68%	3,77%	0,57%	12,45%	0,66%	85	0,80%
47	Sneek	17,09	8,22	4,39%	1,80%	2,10%	39,12%	6,63%	0,76%	10,14%	2,55%	43	0,74%
48	Vlaardingen	17,73	1,39	3,92%	1,41%	1,84%	0,00%	10,10%	0,95%	31,74%	2,38%	45	0,66%
49	Breda	20,53	3,98	4,14%	1,17%	2,44%	15,72%	6,99%	0,85%	16,20%	3,52%	73	0,43%
50	Spijkensisse	15,84	1,42	3,78%	0,89%	2,29%	4,22%	8,66%	1,22%	26,08%	1,86%	57	0,97%
51	Moordrecht	0,00	10,99	3,04%	1,26%	3,08%	0,00%	3,32%	0,76%	15,78%	1,87%	132	1,26%
52	Kollumerland c.a.	49,50	13,33	2,29%	0,69%	1,27%	82,27%	3,59%	0,39%	23,06%	0,81%	36	0,46%
53	Middelburg	35,10	3,87	4,41%	1,18%	2,98%	0,17%	5,84%	0,83%	15,44%	0,99%	56	0,89%
54	Achtkarspelen	27,46	2,73	2,75%	1,28%	1,58%	65,03%	3,50%	1,08%	20,83%	0,49%	64	0,99%
55	Hoogeveen	21,54	3,16	3,07%	1,68%	2,25%	37,45%	6,00%	0,83%	22,78%	1,08%	42	0,88%
56	Eemmond	26,11	11,90	2,06%	1,25%	1,38%	81,85%	5,48%	0,81%	11,26%	0,87%	57	0,62%
57	Maastricht	11,48	4,54	2,80%	1,28%	2,57%	32,92%	9,87%	0,40%	20,14%	2,68%	46	0,77%
58	Veendam	17,53	7,58	3,83%	2,99%	1,53%	14,68%	6,54%	0,91%	21,78%	1,60%	19	0,24%
59	Tiel	10,10	2,03	4,29%	1,64%	1,91%	8,61%	6,89%	1,00%	25,10%	0,40%	81	0,91%
60	Winterswijk	11,85	13,07	3,74%	1,48%	1,99%	12,35%	3,22%	0,77%	16,76%	1,44%	58	1,18%
61	Zutphen	12,20	3,62	3,95%	2,06%	2,50%	20,68%	6,70%	0,71%	11,59%	0,99%	55	1,21%
62	Ouderkerk	38,44	12,50	2,24%	0,00%	2,39%	0,00%	1,49%	1,14%	13,55%	1,52%	183	0,00%
63	Almere	16,38	3,51	3,86%	1,53%	2,28%	4,05%	7,65%	0,75%	20,52%	1,47%	42	1,10%
64	Ede	25,50	2,26	2,57%	0,60%	2,06%	0,00%	4,54%	0,48%	17,70%	5,03%	130	0,67%
65	Vlagtwedde	30,43	13,61	2,91%	1,38%	0,93%	99,30%	2,39%	0,69%	14,64%	1,15%	27	0,22%
66	Deventer	14,61	4,84	4,93%	1,15%	2,19%	15,55%	5,78%	0,78%	16,91%	1,80%	59	0,78%
67	Beverwijk	30,23	7,16	3,58%	1,42%	1,00%	0,00%	5,34%	0,90%	20,16%	1,86%	68	0,78%
68	Vaals	13,82	0,00	1,78%	1,26%	1,81%	72,11%	7,57%	0,00%	23,39%	4,59%	37	0,89%
69	Zwolle	19,91	3,61	4,27%	1,07%	2,77%	9,53%	6,46%	0,99%	12,42%	1,69%	53	0,80%
70	Noord-Beveland	18,68	0,00	4,87%	0,00%	4,26%	0,00%	2,94%	0,88%	12,78%	1,70%	40	1,85%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
71	Terneuzen	15,33	3,93	4,15%	1,88%	2,81%	8,26%	5,44%	1,04%	18,16%	0,22%	38	0,90%
72	Nieuw-Lekkerland	26,59	0,00	2,68%	0,83%	1,92%	0,00%	1,78%	1,18%	18,69%	0,44%	187	0,85%
73	Geertruidenberg	11,59	0,00	3,26%	1,03%	1,92%	0,00%	3,23%	1,39%	18,75%	5,56%	38	0,93%
74	Boskoop	13,35	5,08	2,59%	0,68%	3,20%	0,00%	3,70%	0,77%	14,95%	1,43%	210	0,00%
75	Oss	14,91	8,99	3,86%	1,01%	3,22%	0,00%	4,31%	0,38%	21,41%	2,77%	46	0,51%
76	Dantumadeel	21,55	0,00	3,89%	1,80%	1,17%	84,29%	4,97%	0,67%	12,40%	1,71%	52	0,30%
77	Dongeradeel	17,24	6,87	2,57%	1,11%	1,35%	67,55%	4,43%	0,95%	20,52%	1,01%	50	0,48%
78	Sittard-Geleen	19,97	0,00	3,14%	2,46%	2,14%	19,35%	7,53%	0,35%	16,54%	1,04%	59	0,76%
79	Alkmaar	19,73	5,59	3,69%	0,96%	1,16%	8,25%	6,32%	1,23%	18,90%	1,92%	53	0,64%
80	Bellingwedde	41,15	0,00	2,19%	2,45%	1,40%	42,48%	5,05%	0,45%	19,93%	1,01%	20	0,76%
81	IJsselstein	20,17	4,45	3,70%	0,94%		0,00%	4,40%	0,29%	14,59%	1,79%	181	0,30%
82	Weststellingwerf	13,99	0,00	4,59%	1,25%	1,55%	70,98%	4,62%	0,74%	16,08%	0,43%	51	0,73%
83	Cuijk	4,52	8,03	3,08%	1,36%	2,85%	40,86%	4,33%	1,05%	17,44%	0,70%	52	0,30%
84	Rucphen	17,39	0,00	2,06%	1,50%	1,74%	36,31%	3,76%	0,78%	26,68%	2,91%	97	0,00%
85	Bodegraven	20,27	4,41	2,67%	0,48%	2,80%	0,00%	2,84%	1,08%	14,27%		141	0,31%
86	Hellevoetsluis	26,21	4,94	4,57%	0,71%	1,46%	0,00%	4,44%	0,90%	20,46%	1,21%	69	0,66%
87	s-Hertogenbosch	18,41	4,32	4,69%	1,05%	0,03%	19,70%	6,82%	0,90%	20,00%	2,40%	41	0,72%
88	Amersfoort	16,84	6,12	3,32%	1,17%		9,69%	5,20%	0,51%	12,92%	1,22%	108	0,82%
89	Gorinchem	13,39	2,66	3,93%	1,18%	2,58%	9,21%	5,42%	1,03%	21,47%	1,56%	56	0,22%
90	Boxtel	31,30	0,00	3,00%	0,94%	2,81%	19,30%	4,62%	0,88%	17,11%	1,46%	62	0,41%
91	De Marne	10,64	18,52	2,90%	1,01%	0,96%	43,07%	5,23%	0,65%	12,07%	1,49%	17	0,94%
92	Rijswijk	6,43	2,19	3,60%	1,73%	2,43%	0,00%	8,61%	0,82%	22,20%	1,93%	21	0,57%
93	Haarlem	20,33	1,64	4,05%	1,04%	1,13%	13,59%	5,94%	0,98%	20,90%	0,66%	70	0,81%
94	Hengelo (O.)	24,24	3,14	3,65%	1,69%	0,02%	0,00%	6,66%	1,08%	15,28%	0,97%	64	1,21%
95	Oosterhout	15,43	3,97	4,59%	0,60%	2,21%	0,00%	4,08%	1,40%	16,46%	2,02%	45	0,52%
96	Heerenveen	8,47	2,13	4,71%	0,95%	2,09%	19,57%	5,11%	0,98%	11,61%	3,54%	41	0,48%
97	Leidschendam-Voorburg	17,79	5,41	3,65%	1,13%	2,41%	8,63%	7,01%	0,81%	11,47%	1,63%	62	0,38%
98	Zaanstad	17,50	2,46	3,37%	1,45%	1,16%	17,56%	6,22%	0,35%	21,83%	2,41%	71	0,61%
99	Nijefurd	41,71	7,41	2,38%	1,07%	1,54%	65,08%	2,50%	1,00%	8,22%	1,65%	33	0,00%
100	Zwijndrecht	24,26	8,99	2,64%	0,44%	2,23%	0,00%	5,75%	1,14%	17,40%	1,55%	45	0,55%
101	Noordoostpolder	17,20	8,61	2,75%	0,81%	2,17%	62,33%	4,22%	0,58%	10,54%	0,52%	42	0,88%
102	Hoorn	16,37	3,95	4,46%	1,22%	1,25%	0,00%	4,77%	0,74%	16,88%	1,49%	80	0,77%
103	Margraten	0,00	10,87	4,27%	0,78%	3,57%	0,00%	2,02%	0,10%	4,64%	4,61%	110	0,24%
104	Renkum	35,77	3,66	3,46%	1,27%	1,60%	0,00%	4,04%	0,90%	8,69%	1,00%	61	0,87%
105	Heerhugowaard	26,17	3,03	3,22%	0,76%	1,25%	0,00%	3,32%	1,08%	11,15%	2,14%	107	0,67%
106	Tholen	11,94	9,29	2,21%	0,73%	2,02%	14,14%	2,96%	0,45%	21,62%	1,94%	93	0,65%
107	Alblasserdam	16,66	4,20	3,70%	0,53%	2,42%	0,00%	3,70%	1,35%	14,15%	1,56%	73	0,38%
108	Sliedrecht	37,88	0,00	3,35%	0,77%	1,62%	0,00%	3,17%	0,50%	21,88%	1,55%	91	0,56%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
109	Nieuwegein	16,09	6,45	3,81%	0,74%		0,00%	5,54%	0,51%	17,16%	3,08%	40	0,56%
110	Loppersum	20,03	18,18	2,04%	0,91%	0,70%	41,87%	5,33%	0,45%	7,40%	1,35%	81	0,30%
111	Veenendaal	19,60	4,93	2,32%	0,71%		10,28%	6,23%	0,33%	16,56%	1,19%	137	0,38%
112	Venray	16,59	5,41	3,81%	1,10%	0,86%	21,57%	4,89%	0,46%	19,19%	1,92%	88	0,27%
113	Roosendaal	7,60	1,24	3,23%	0,76%	2,25%	0,00%	5,08%	0,82%	22,86%	2,47%	71	0,61%
114	Landgraaf	13,93	6,58	3,26%	2,19%	1,42%	0,00%	6,14%	0,38%	18,97%	2,48%	32	0,36%
115	Steenwijkerland	7,79	8,58	2,14%	1,17%	1,96%	40,25%	4,66%	0,70%	12,12%	1,41%	56	0,69%
116	Staphorst	5,19	11,81	1,93%	0,00%	0,65%	27,71%	1,02%	0,18%	28,49%	0,34%	133	1,68%
117	Urk	27,14	0,00	3,89%	0,35%	1,56%	0,00%	2,13%	0,27%	21,73%	0,27%	140	1,10%
118	Goes	29,74	0,00	4,06%	1,16%	3,01%	0,00%	4,58%	0,93%	11,94%	0,78%	30	0,49%
119	Reimerswaal	18,22	2,96	2,49%	0,82%	2,59%	21,63%	2,88%	0,43%	20,75%	0,73%	52	1,19%
120	Rheden	14,93	11,11	3,00%	1,01%	1,78%	13,60%	5,22%	0,43%	12,98%	1,83%	58	0,43%
121	Harderwijk	18,42	1,95	3,25%	0,63%	2,01%	0,00%	3,81%	0,55%	19,05%	2,70%	76	0,64%
122	Waalwijk	18,38	2,10	3,36%	0,66%	1,48%	0,00%	3,53%	1,05%	19,76%	2,32%	59	0,68%
123	Hilversum	18,44	2,12	4,00%	0,65%	1,18%	0,00%	4,18%	0,72%	13,59%	1,65%	97	0,89%
124	Alphen aan den Rijn	9,32	5,60	3,69%	0,53%	2,94%	0,00%	4,13%	1,42%	11,43%	1,67%	38	0,36%
125	Neder-Betuwe	7,88	6,62	2,30%	0,38%	1,24%	0,00%	1,88%	0,72%	19,76%	1,16%	139	1,21%
126	Twenterand	9,35	6,85	1,51%	0,78%	1,24%	40,16%	3,05%	0,65%	22,87%	1,89%	88	0,48%
127	Beesel	17,28	0,00	2,88%	0,73%	1,85%	0,00%	4,38%	0,37%	19,23%	3,67%	87	0,56%
128	Leiderdorp	28,67	3,88	3,51%	0,45%	2,64%	0,00%	3,44%	1,20%	8,43%	0,99%	71	0,27%
129	Ooststellingwerf	21,54	0,00	2,14%	1,19%	1,55%	53,34%	3,46%	0,62%	13,69%	1,14%	49	0,90%
130	Oldebroek	27,64	0,00	3,83%	0,33%	1,84%	0,00%	1,96%	0,70%	19,44%	2,97%	92	0,12%
131	Doetinchem	16,18	3,38	3,77%	0,93%	2,71%	8,80%	3,52%	0,42%	11,76%	1,88%	62	0,51%
132	Uden	11,08	0,00	3,27%	0,77%	3,74%	0,00%	3,71%	0,49%	15,10%		46	0,77%
133	Drunten	47,07	5,24	2,56%	1,15%	0,94%	0,00%	3,91%	0,32%	17,28%	1,66%	52	0,36%
134	Zeist	18,39	1,53	5,07%	0,79%		0,00%	5,16%	0,42%	11,75%	1,44%	43	0,40%
135	Schagen	33,48	0,00	4,05%	1,10%	1,17%	0,00%	4,22%	0,67%	13,80%	0,95%	65	0,57%
136	Coevorden	9,80	2,96	2,85%	1,24%	1,36%	11,58%	4,91%	0,79%	15,22%	3,50%	26	0,61%
137	Maarssen	17,21	4,66	3,15%	0,48%		0,00%	2,31%	0,27%	10,87%	5,62%	55	0,55%
138	Elburg	18,49	3,58	2,32%	0,79%	1,72%	0,00%	1,81%	0,47%	14,93%	1,18%	167	0,42%
139	Dongen	8,81	7,91	2,50%	0,82%	1,52%	0,00%	2,82%	1,22%	14,07%	0,78%	73	0,92%
140	Bergen op Zoom	12,69	0,00	3,57%	0,76%	1,83%	8,51%	5,65%	0,70%	26,02%	0,93%	46	0,50%
141	Rozenburg	0,00	0,00	4,76%	0,82%	1,23%	0,00%	4,60%	0,77%	23,75%	1,83%	29	1,17%
142	Lemsterland	0,00	0,00	3,97%	0,81%	2,01%	61,10%	4,15%	0,61%	13,20%	1,97%	51	0,26%
143	Katwijk	18,56	1,28	2,60%	0,27%	1,83%	0,00%	2,31%	1,15%	20,97%	0,99%	107	0,41%
144	Deurne	21,12	3,47	3,43%	1,14%	2,23%	0,00%	3,07%	0,40%	15,57%	1,01%	71	0,47%
145	Hattem	18,63	0,00	2,31%	0,00%	1,39%	0,00%	1,83%	0,40%	4,46%	9,70%	48	0,76%
146	Schijndel	4,85	9,13	3,77%	0,43%	2,98%	0,00%	2,34%	0,66%	14,95%		63	0,14%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
147	Etten-Leur	14,45	2,36	2,76%	1,24%	1,71%	0,13%	4,59%	1,00%	13,59%	1,02%	75	0,50%
148	Vianen	22,12	0,00	3,15%	0,50%		19,34%	3,70%	0,57%	11,09%	1,47%	109	0,34%
149	Bunschoten	24,49	0,00	2,43%	0,39%		0,00%	1,36%	0,25%	25,59%	2,28%	119	0,41%
150	Schoonhoven	9,34	0,00	3,01%	0,75%	2,64%	0,00%	4,03%	0,88%	15,20%	1,50%	98	0,26%
151	Woensdrecht	41,14	0,00	1,76%	0,54%	1,97%	0,00%	2,32%	0,97%	19,75%	0,92%	58	0,54%
152	Hardinxveld-Giessendam	16,63	4,33	2,32%	0,49%	2,33%	0,00%	0,65%	0,57%	13,96%	1,55%	135	0,48%
153	Culemborg	7,39	9,55	2,07%	0,76%	1,43%	0,33%	7,24%	0,45%	16,54%	0,74%	89	0,60%
154	Purmerend	14,70	0,00	3,94%	1,00%	1,29%	0,00%	4,49%	0,28%	18,22%	2,78%	52	0,76%
155	Meppel	15,08	2,77	3,12%	1,61%	1,59%	13,24%	4,49%	0,71%	11,78%	0,77%	57	0,45%
156	Aalburg	7,60	0,00	3,53%	0,68%	1,52%	0,00%	0,61%	0,64%	22,08%	3,53%	89	0,46%
157	Heerde	44,23	0,00	3,83%	0,57%	1,94%	0,00%	2,24%	0,50%	18,09%	0,73%	45	0,38%
158	Heusden	17,49	6,49	3,07%	0,68%	2,45%	0,00%	3,61%	0,50%	18,53%	1,33%	47	0,29%
159	Opsterland	25,41	3,11	2,17%	1,04%	1,73%	28,31%	3,00%	0,50%	13,27%	2,57%	44	0,22%
160	Veldhoven	10,79	4,88	3,08%	0,72%	4,39%	0,00%	2,99%	0,34%	8,17%	1,40%	49	0,46%
161	Kampen	12,41	6,13	2,42%	0,51%	1,97%	11,73%	3,19%	0,68%	12,03%	2,11%	80	0,42%
162	Apeldoorn	15,21	1,81	3,43%	0,97%	2,28%	3,92%	4,61%	0,58%	15,08%	0,95%	51	0,52%
163	Papendrecht	18,15	2,81	3,47%	0,66%	1,92%	0,00%	3,99%	0,78%	12,28%	1,55%	62	0,45%
164	Moerdijk	22,39	0,00	1,57%	0,60%	1,67%	0,00%	2,43%	0,72%	12,99%	7,92%	30	0,00%
165	Weesp	22,31	0,00	3,02%	0,56%	0,85%	0,00%	6,14%	0,67%	12,81%	1,64%	62	1,05%
166	Wieringermeer	17,16	14,29	2,35%	0,81%	1,18%	0,00%	3,03%	0,94%	9,70%	1,70%	32	0,54%
167	Grootegast	7,99	0,00	2,77%	0,82%	0,98%	69,34%	2,85%	0,66%	12,74%	0,78%	60	0,82%
168	Woudenberg	43,16	0,00	2,37%	0,87%		0,00%	2,04%	0,20%	9,57%	0,60%	60	1,36%
169	Boekel	20,41	0,00	2,12%	0,00%	2,70%	0,00%	2,01%	0,24%	31,04%	0,27%	83	0,97%
170	Hillegom	17,53	4,69	4,22%	0,00%	1,92%	0,00%	2,32%	0,90%	9,86%	1,00%	90	0,44%
171	Vlieland	0,00	0,00	1,85%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,39%	6,03%	23,56%	51	2,15%
172	Zandvoort	0,00	6,49	5,91%	0,78%	1,77%	0,00%	5,20%	1,21%	10,37%	0,48%	17	0,25%
173	Velsen	19,56	6,61	3,52%	1,08%	1,01%	0,00%	4,37%	0,75%	13,57%	1,10%	25	0,65%
174	Valkenburg aan de Geul	40,50	0,00	1,79%	0,68%	1,36%	0,00%	3,99%	0,20%	7,02%	4,58%	49	0,71%
175	Heemskerk	12,39	0,00	2,61%	1,00%	1,01%	0,00%	5,33%	0,92%	21,27%	2,16%	45	0,54%
176	Wûnseradiel	25,63	0,00	2,80%	0,87%	1,33%	19,34%	2,74%	0,99%	7,19%	0,96%	98	0,28%
177	Boarnsterhim	11,22	13,51	3,95%	1,18%	1,48%	7,03%	2,83%	0,59%	7,27%	0,99%	45	0,20%
178	Borger-Odoorn	17,50	0,00	1,20%	1,36%	1,60%	23,79%	3,19%	0,99%	10,30%	2,36%	44	0,66%
179	Schermer	20,63	21,28	1,61%	0,00%	0,87%	0,00%	1,58%	0,87%	7,25%	1,37%	115	0,00%
180	Beek	0,00	9,52	2,21%	1,30%	1,93%	0,00%	4,69%	0,18%	10,57%	1,61%	107	0,42%
181	Barneveld	14,37	8,53	2,45%	0,45%	1,77%	11,77%	1,89%	0,30%	23,57%	0,35%	75	0,60%
182	Gilze en Rijen	17,74	0,00	2,60%	0,80%	1,51%	0,00%	3,15%	1,63%	17,55%	0,90%	32	0,54%
183	Bergambacht	33,23	0,00	2,03%	0,00%	2,46%	0,00%	1,27%	0,85%	14,08%	1,47%	102	0,30%
184	Rhenen	18,17	4,07	2,87%	0,54%		0,00%	3,45%	0,30%	23,35%	1,83%	65	0,21%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelinstensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uiteringsegin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
185	Nieuwerkerk aan den IJssel	13,82	4,24	4,00%	0,40%	2,14%	0,00%	2,77%	0,83%	3,79%	2,43%	49	0,63%
186	Zevenhuizen-Moerkapelle	29,07	0,00	2,26%	0,00%	2,08%	0,00%	2,31%	0,65%	9,91%		63	1,21%
187	Schinnen	18,28	11,24	1,66%	0,85%	1,40%	0,00%	5,15%	0,22%	13,80%	1,65%	43	0,76%
188	Zwartewaterland	27,72	3,13	2,83%	0,37%	1,23%	0,92%	1,26%	0,41%	13,22%	0,89%	87	1,17%
189	Franekeradeel	10,56	0,00	3,02%	1,53%	1,69%	20,73%	4,91%	0,83%	15,00%	0,73%	47	0,17%
190	Ridderkerk	20,46	5,48	2,27%	1,12%	0,97%	0,00%	4,72%	0,74%	19,56%	1,24%	36	0,41%
191	Veghel	17,32	5,31	2,57%	0,78%	2,52%	0,00%	2,98%	0,28%	15,84%	1,70%	69	0,17%
192	Halderberge	20,74	0,00	2,21%	0,74%	1,92%	0,00%	3,64%	0,71%	18,75%	1,15%	60	0,59%
193	Soest	12,59	2,11	2,62%	0,95%		0,00%	3,23%	0,28%	11,38%	2,40%	102	0,39%
194	Wageningen	16,78	0,00	1,96%	0,34%	1,70%	14,94%	5,88%	0,64%	10,93%	1,34%	69	0,91%
195	Anna Paulowna	14,64	0,00	3,93%	0,68%	1,00%	27,59%	2,05%	0,56%	17,09%	1,67%	60	0,43%
196	Oisterwijk	13,03	0,00	2,02%	0,81%	1,50%	0,00%	2,56%	1,14%	9,00%	1,15%	72	1,18%
197	Tynaarlo	17,77	7,33	3,21%	0,78%	1,62%	0,00%	1,44%	0,60%	3,32%	3,70%	57	0,20%
198	Nijkerk	30,15	2,05	2,35%	0,47%	1,51%	0,00%	1,59%	0,29%	14,18%	0,62%	118	0,65%
199	Goirle	16,29	0,00	2,05%	0,86%	2,89%	0,00%	2,57%	1,11%	12,83%	0,00%	50	0,72%
200	Geldrop-Mierlo	9,18	2,70	2,26%	0,86%	3,16%	0,00%	3,89%	0,58%	13,77%	1,27%	50	0,38%
201	Zundert	16,50	6,49	1,69%	0,50%	2,04%	0,00%	2,04%	0,52%	15,97%	1,58%	98	0,16%
202	Meerssen	12,53	0,00	1,78%	1,81%	1,62%	0,00%	3,49%	0,10%	4,66%	4,61%	59	0,72%
203	Marum	29,67	0,00	3,64%	1,00%	0,73%	14,77%	2,43%	0,73%	13,95%	1,23%	63	0,00%
204	Korendijk	9,76	0,00	3,05%	0,88%	1,62%	0,00%	0,79%	1,42%	13,87%	0,59%	72	0,56%
205	Menaldumadeel	7,38	13,70	2,18%	0,75%	1,66%	1,29%	1,78%	0,74%	13,52%	0,56%	59	0,46%
206	Waddinxveen	16,46	0,00	2,15%	0,34%	2,96%	0,00%	2,65%	1,44%	13,49%	0,58%	45	0,34%
207	Weert	19,91	4,52	2,45%	1,09%	1,11%	0,00%	4,78%	0,20%	19,56%	1,55%	44	0,44%
208	Millingen aan de Rijn	18,78	0,00	1,37%	1,87%	1,43%	0,00%	3,76%	0,45%	22,46%	0,60%	95	0,00%
209	Oude IJsselstreek	8,38	2,53	1,89%	0,57%	1,58%	42,04%	3,58%	0,45%	17,59%	0,39%	91	0,28%
210	Abcoude	11,10	0,00	1,96%	1,50%		0,00%	1,33%	0,31%	2,39%	3,47%	119	0,41%
211	Neerijnen	25,75	6,41	1,45%	0,86%	1,14%	0,00%	1,67%	0,30%	19,99%	1,34%	86	0,29%
212	Zeewolde	0,00	12,30	2,93%	1,00%	3,03%	6,13%	2,48%	0,36%	2,37%	2,32%	16	0,43%
213	Cromstrijen	9,02	16,13	1,80%	0,86%	1,54%	0,00%	1,07%	1,22%	7,14%	0,43%	36	0,52%
214	Hardenberg	13,97	4,67	1,88%	0,48%	1,50%	9,86%	2,62%	0,46%	14,35%	2,54%	66	0,48%
215	Rijnwaarden	10,13	10,10	2,43%	1,05%	1,60%	5,33%	4,11%	0,70%	17,21%	0,66%	32	0,00%
216	Enkhuizen	13,35	0,00	4,50%	0,54%	0,86%	0,00%	3,37%	0,60%	20,98%	1,50%	49	0,36%
217	Onderbanken	0,00	0,00	1,89%	1,27%	1,12%	0,00%	4,74%	0,12%	13,02%	2,45%	80	1,28%
218	Stede Broec	19,85	4,17	2,91%	0,90%	1,18%	0,00%	2,95%	1,10%	13,32%	0,68%	35	0,31%
219	Renswoude	21,20	0,00	2,56%	0,00%		0,00%	1,58%	0,39%	16,71%	1,24%	63	1,14%
220	Beuningen	16,05	9,66	2,28%	0,79%	1,73%	0,00%	3,42%	0,28%	10,99%	1,80%	59	0,12%
221	Leeuwarderadeel	0,00	0,00	2,25%	0,96%	2,46%	3,48%	2,73%	1,02%	12,19%	0,91%	66	0,57%
222	Valkenswaard	20,11	0,00	2,46%	1,04%	3,08%	0,00%	4,04%	0,40%	10,27%	0,77%	37	0,36%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
223	Epe	14,57	0,00	2,81%	0,65%	1,31%	16,27%	1,87%	0,26%	17,89%	2,23%	65	0,44%
224	Scheemda	0,00	0,00	2,60%	2,28%	1,56%	10,59%	3,91%	0,13%	15,59%	0,97%	33	0,84%
225	Tytsjerksteradiel	24,34	3,05	2,45%	0,64%	1,86%	0,00%	2,17%	0,75%	10,82%	1,29%	39	0,44%
226	Montferland	16,11	3,42	2,36%	0,65%	1,78%	0,28%	2,97%	0,50%	15,55%	1,36%	62	0,30%
227	Kapelle	17,35	0,00	2,93%	0,89%	2,35%	0,00%	1,66%	0,53%	7,52%	0,50%	126	0,00%
228	Dronten	5,20	2,30	2,77%	0,83%	2,75%	0,15%	4,95%	0,63%	12,09%	0,10%	14	0,91%
229	Kessel	26,71	0,00	2,10%	2,53%	1,05%	0,00%	2,10%	0,63%	7,11%	0,85%	73	0,00%
230	Asten	6,57	5,85	2,03%	1,22%	2,17%	0,00%	2,58%	0,39%	13,31%	2,34%	61	0,00%
231	Midden-Drenthe	6,75	0,00	2,93%	0,99%	1,64%	31,16%	2,65%	0,52%	9,02%	2,19%	62	0,10%
232	Huizen	21,13	4,42	3,02%	0,46%	0,83%	0,00%	3,23%	0,65%	9,50%	1,65%	70	0,28%
233	Aalten	8,11	3,13	2,44%	0,38%	1,82%	29,04%	1,75%	0,45%	13,60%	0,67%	58	0,73%
234	Wymbritseradiel	54,18	0,00	2,65%	0,63%	1,27%	6,47%	1,68%	0,34%	7,18%	0,58%	60	0,21%
235	Nieuwkoop	19,56	3,79	1,60%	0,35%	1,79%	0,76%	1,89%	1,04%	9,11%	0,81%	104	0,11%
236	Best	7,21	2,95	1,80%	0,73%	3,04%	0,00%	3,39%	0,24%	8,77%	3,86%	47	0,11%
237	Steenbergen	5,07	0,00	2,30%	0,48%	2,20%	0,00%	2,83%	0,71%	17,32%	1,46%	70	0,46%
238	Lopik	13,33	0,00	2,48%	0,00%	0,00%	0,00%	2,12%	0,42%	17,22%	0,51%	126	0,43%
239	Echt-Susteren	12,35	3,86	2,08%	1,05%	1,41%	2,32%	3,92%	0,25%	13,06%	0,77%	85	0,46%
240	Westland	16,19	0,87	3,55%	0,47%	1,57%	0,42%	2,49%	0,34%	13,30%	0,65%	109	0,18%
241	Leek	17,02	9,48	2,82%	1,07%	0,93%	0,00%	3,85%	0,29%	6,28%	1,49%	48	0,33%
242	Oud-Beijerland	22,63	0,00	2,70%	0,39%	1,78%	0,00%	1,75%	0,96%	5,25%	0,57%	87	0,50%
243	Diemen	4,96	0,00	2,87%	0,35%	1,46%	0,00%	6,18%	0,30%	17,53%	3,06%	53	0,25%
244	Beemster	25,62	12,05	1,06%	1,27%	0,62%	0,00%	2,08%	0,10%	3,50%	0,27%	96	0,79%
245	Gemert-Bakel	19,78	3,26	1,76%	0,67%	1,66%	0,00%	2,82%	0,41%	18,83%	0,25%	63	0,54%
246	Winsum	7,27	0,00	2,30%	0,76%	1,37%	16,12%	4,39%	0,76%	8,08%	0,86%	53	0,88%
247	Someren	5,62	7,41	0,88%	1,06%	1,47%	0,00%	2,52%	0,57%	18,05%	1,62%	89	0,00%
248	Hulst	13,40	0,00	3,54%	0,49%	1,93%	0,00%	2,45%	0,60%	12,77%	0,58%	48	0,72%
249	Buren	16,94	11,24	1,93%	0,41%	1,37%	0,00%	1,51%	0,44%	12,19%	1,87%	25	0,66%
250	Binnenmaas	12,91	3,53	2,17%	0,37%	1,60%	0,00%	1,50%	1,45%	8,71%	0,51%	50	0,63%
251	Loon op Zand	9,99	0,00	2,63%	0,87%	1,41%	0,00%	1,99%	1,67%	15,00%	1,12%	23	0,15%
252	Voorschoten	19,89	0,00	2,84%	0,50%	2,04%	0,00%	2,52%	1,24%	6,23%	1,00%	50	0,14%
253	Bussum	18,45	6,02	2,41%	0,81%	0,59%	0,00%	3,00%	0,19%	6,11%	1,64%	117	0,27%
254	Langedijk	19,62	3,65	2,71%	0,36%	0,71%	0,00%	2,92%	0,78%	11,46%	2,35%	63	0,12%
255	Dirksland	12,16	0,00	2,05%	0,00%	0,82%	0,00%	1,44%	1,40%	17,28%	0,66%	44	1,23%
256	Krimpen aan den IJssel	15,33	0,00	3,35%	0,34%	1,38%	0,00%	3,34%	0,55%	14,26%	1,04%	51	0,65%
257	Brummen	21,24	0,00	4,35%	0,52%	1,63%	0,00%	2,12%	0,32%	14,60%	0,56%	52	0,33%
258	Stein	20,09	4,74	2,72%	0,89%	1,26%	0,00%	3,59%	0,08%	12,58%	1,63%	43	0,41%
259	Hendrik-Ido-Ambacht	25,25	2,87	2,12%	0,41%	1,47%	0,00%	1,39%	0,53%	11,17%	1,55%	91	0,12%
260	Medemblik	15,99	3,69	2,62%	0,39%	1,06%	0,00%	1,59%	0,41%	11,80%		63	0,71%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
261	Schouwen-Duiveland	17,85	0,00	3,16%	0,33%	2,21%	8,96%	2,01%	0,90%	12,42%	0,68%	26	0,33%
262	Werkendam	12,14	3,36	2,27%	0,34%	1,33%	0,00%	1,43%	0,62%	21,25%	1,97%	56	0,23%
263	Aa en Hunze	18,46	8,44	2,34%	1,05%	1,56%	0,90%	2,56%	0,66%	6,86%	1,52%	30	0,00%
264	Borne	20,31	0,00	2,47%	0,54%	1,64%	0,00%	2,43%	0,36%	9,69%	1,68%	78	0,46%
265	Ommen	26,83	5,52	1,96%	0,53%	1,34%	11,24%	2,33%	0,26%	8,06%	1,08%	26	0,88%
266	Losser	5,19	0,00	2,87%	0,89%	1,58%	19,75%	1,85%	0,49%	11,07%	0,39%	76	0,58%
267	Gaasterlân-Sleat	21,16	0,00	1,79%	0,00%	2,49%	57,51%	1,27%	0,46%	13,42%	0,33%	50	0,00%
268	Westervoort	0,00	0,00	3,43%	0,54%	1,16%	0,00%	5,41%	0,16%	15,06%	1,89%	88	0,33%
269	Overbetuwe	9,73	4,32	2,74%	0,79%	2,07%	0,00%	2,22%	0,47%	7,57%	0,69%	59	0,53%
270	Zijpe	39,01	0,00	1,87%	0,96%	1,22%	4,91%	2,29%	0,50%	10,79%	1,69%	42	0,00%
271	Helden	5,51	5,49	2,18%	1,06%	1,33%	52,23%	1,77%	0,20%	12,73%	0,29%	65	0,00%
272	Zevenaar	11,62	0,00	2,22%	0,72%	1,54%	0,00%	4,09%	0,70%	10,86%	1,48%	36	0,70%
273	Woudrichem	15,20	0,00	2,58%	0,00%	1,30%	0,00%	1,48%	0,65%	15,75%	5,23%	29	0,00%
274	Hellendoorn	15,90	2,34	2,17%	0,53%	1,73%	7,79%	2,34%	0,75%	12,74%	0,33%	63	0,28%
275	Gulpen-Wittem	34,95	0,00	1,12%	0,73%	0,90%	0,00%	1,79%	0,29%	8,84%	4,58%	25	0,49%
276	Ermelo	8,69	4,15	2,94%	0,65%	1,58%	0,00%	2,21%	0,29%	11,17%	1,50%	58	0,52%
277	Rijssen-Holten	10,55	6,12	1,43%	0,23%	0,76%	0,00%	1,64%	0,50%	17,77%	0,77%	109	0,56%
278	Pijnacker-Nootdorp	6,80	0,00	2,84%	0,54%	1,59%	0,00%	1,93%	0,36%	6,85%	1,75%	132	0,24%
279	Haaren	37,80	0,00	1,50%	0,00%	2,55%	0,00%	1,23%	0,40%	7,05%	0,48%	82	0,46%
280	Eersel	17,97	13,99	1,39%	0,59%	3,27%	0,00%	1,46%	0,17%	6,69%	1,09%	23	0,00%
281	Rijnwoude	5,73	0,00	2,03%	0,47%	1,75%	0,00%	1,38%	0,92%	15,00%	1,26%	84	0,33%
282	Groesbeek	12,82	6,94	1,95%	1,20%	1,14%	27,43%	3,55%	0,30%	14,17%	0,40%	20	0,18%
283	Putten	4,44	4,00	2,19%	0,39%	1,52%	0,00%	2,10%	0,47%	15,49%	1,24%	67	0,66%
284	Westerveld	19,34	0,00	2,64%	0,61%	1,36%	7,19%	3,33%	0,56%	5,73%	0,75%	31	1,00%
285	Jacobswoude	10,44	8,40	1,74%	0,00%	2,59%	0,00%	1,23%	0,90%	7,76%	0,22%	90	0,00%
286	Utrechtse Heuvelrug	14,20	2,39	3,69%	0,43%		0,00%	2,78%	0,35%	8,46%	1,72%	41	0,14%
287	Lochem	18,67	6,85	2,81%	0,76%	1,68%	0,00%	2,16%	0,45%	7,25%	0,67%	37	0,31%
288	Graafstroom	8,98	0,00	1,98%	0,00%	1,62%	0,00%	0,70%	0,60%	15,81%	0,19%	177	0,00%
289	Zaltbommel	7,47	0,00	2,20%	0,37%	1,21%	1,41%	2,48%	0,64%	19,90%	1,60%	49	0,61%
290	Borsele	4,52	0,00	2,82%	0,44%	2,23%	0,00%	2,17%	0,65%	12,22%	0,24%	92	0,30%
291	Vlist	10,71	0,00	1,28%	0,00%	2,82%	0,00%	1,28%	0,73%	13,96%	1,49%	102	0,00%
292	Berkelland	9,97	2,21	4,09%	0,49%	1,93%	7,45%	2,16%	0,39%	11,89%	0,36%	50	0,16%
293	Hilvarenbeek	13,75	29,20	1,97%	0,00%	1,06%	0,00%	1,63%	0,27%	6,23%	0,79%	14	0,00%
294	Alkemade	7,26	7,94	1,65%	0,00%	2,01%	0,00%	2,01%	0,78%	12,79%	0,60%	73	0,21%
295	Giessenlanden	21,63	7,09	1,73%	0,65%	1,48%	0,00%	1,13%	0,65%	10,15%	0,00%	53	0,43%
296	Littenseradiel	8,80	0,00	2,37%	0,99%	1,16%	24,46%	1,76%	0,53%	6,52%	0,67%	95	0,28%
297	Bernheze	14,17	3,07	1,91%	0,32%	2,03%	0,00%	2,22%	0,35%	13,80%	0,94%	64	0,42%
298	Oost Gelre	14,33	0,00	2,63%	0,35%	2,26%	0,00%	1,82%	0,49%	11,94%	0,43%	67	0,45%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
299	Woerden	12,93	3,27	2,63%	0,40%		0,00%	2,38%	0,11%	10,97%	1,59%	74	0,20%
300	Cranendonck	11,85	5,00	1,46%	0,53%	2,48%	0,00%	2,60%	0,43%	10,11%	1,50%	50	0,18%
301	Nederlek	7,54	0,00	3,25%	0,67%	2,10%	0,00%	2,47%	0,71%	15,17%	1,48%	25	0,00%
302	Oldenzaal	14,62	0,00	2,42%	0,70%	1,54%	11,21%	3,51%	0,60%	9,86%	1,10%	41	0,22%
303	Olst-Wijhe	18,41	0,00	1,27%	0,61%	1,17%	0,00%	2,19%	0,44%	10,34%	0,81%	103	0,57%
304	Wieringen	14,22	0,00	2,39%	1,19%	0,66%	0,00%	2,75%	0,28%	12,47%		52	0,45%
305	Gennep	14,44	0,00	2,44%	0,65%	0,91%	0,00%	3,70%	0,37%	15,77%	1,11%	72	0,22%
306	Noordenveld	18,30	0,00	2,24%	1,18%	1,14%	0,57%	3,38%	0,62%	5,66%	1,21%	45	0,34%
307	Barendrecht	15,26	3,49	3,04%	0,51%	0,87%	0,00%	1,47%	0,58%	9,12%	0,84%	69	0,33%
308	Raalte	17,16	7,50	1,78%	0,26%	1,63%	0,00%	2,71%	0,27%	13,01%	0,55%	76	0,00%
309	De Ronde Venen	12,18	3,05	1,79%	0,59%		0,00%	2,44%	0,37%	9,66%	2,43%	37	0,28%
310	Vught	8,82	0,00	4,53%	0,44%	3,08%	0,00%	2,09%	0,52%	6,90%	0,28%	32	0,00%
311	Heemstede	18,25	9,17	1,99%	0,00%	0,45%	0,00%	1,98%	0,59%	1,14%	0,55%	109	0,53%
312	Houten	8,47	4,31	1,47%	0,40%		0,00%	2,14%	0,26%	4,79%	1,62%	88	0,58%
313	Nunspeet	18,79	0,00	1,74%	0,31%	1,47%	0,00%	1,79%	0,40%	14,35%	1,48%	67	0,43%
314	Waalre	19,76	0,00	1,56%	0,76%	2,13%	0,00%	2,56%	0,15%	5,14%	0,75%	108	0,20%
315	Baarn	5,09	0,00	3,07%	0,47%		0,00%	4,40%	0,64%	7,16%	0,41%	63	0,30%
316	Zederik	29,03	0,00	1,82%	0,00%	1,17%	0,00%	1,76%	0,50%	11,98%	0,39%	122	0,00%
317	Maasdonk	0,00	0,00	2,02%	0,87%	2,27%	0,00%	1,06%	0,28%	16,36%	1,47%	94	0,00%
318	Muiden	15,96	0,00	3,25%	0,00%	0,50%	0,00%	3,15%	0,32%	7,36%	1,65%	53	1,05%
319	Boxmeer	14,72	0,00	2,58%	0,76%	2,15%	0,00%	1,94%	0,21%	14,63%	0,43%	64	0,11%
320	Duiven	10,77	4,33	3,12%	0,43%	1,27%	0,00%	2,96%	0,25%	5,35%	1,42%	90	0,00%
321	Laarbeek	15,56	0,00	2,19%	0,93%	1,75%	0,00%	1,63%	0,27%	18,53%	0,67%	63	0,00%
322	Landerd	14,22	0,00	2,18%	0,68%	2,76%	0,00%	1,15%	0,17%	9,71%	1,62%	51	0,22%
323	Heumen	23,84	0,00	1,20%	0,71%	1,37%	0,00%	2,44%	0,27%	6,19%	1,27%	74	0,63%
324	Leudal	12,19	0,00	1,59%	0,58%	2,57%	0,00%	2,07%	0,22%	7,49%	2,50%	56	0,26%
325	West Maas en Waal	42,93	5,46	0,75%	0,61%	1,48%	0,00%	1,97%	0,17%	10,42%	1,42%	28	0,00%
326	Goedereede	9,77	6,80	1,17%	0,84%	0,72%	0,00%	1,89%	0,98%	14,97%	0,32%	22	0,60%
327	Haarlemmermeer	9,64	3,20	3,37%	0,60%	0,77%	0,02%	2,56%	0,29%	8,21%	1,73%	53	0,40%
328	Bernisse	27,78	0,00	1,64%	0,80%	1,00%	0,00%	1,85%	0,44%	14,53%	2,16%	19	0,26%
329	Teylingen	5,86	0,00	3,09%	0,29%	2,12%	0,00%	1,26%	0,93%	7,13%	0,99%	66	0,09%
330	Scherpenzeel	21,33	0,00	0,93%	0,00%	0,82%	0,00%	0,86%	0,39%	11,72%	0,91%	101	1,06%
331	Lingewaard	30,38	0,00	2,02%	0,51%	0,88%	0,00%	2,61%	0,12%	12,62%	0,89%	81	0,16%
332	Simpelveld	11,86	0,00	2,00%	0,95%	0,93%	0,00%	2,79%	0,09%	14,43%	2,47%	77	0,00%
333	Noordwijkerhout	14,65	0,00	2,80%	0,63%	1,82%	0,00%	2,06%	0,65%	5,16%		29	0,21%
334	Aalsmeer	19,84	3,17	3,27%	0,45%	0,83%	0,00%	1,81%	0,09%	8,73%	2,20%	32	0,42%
335	Wijchen	16,12	7,25	1,68%	0,54%	1,47%	0,00%	3,31%	0,26%	7,35%	1,55%	34	0,26%
336	Oostflakkee	11,60	0,00	1,19%	1,03%	0,78%	0,00%	1,84%	1,29%	14,94%	0,19%	72	0,00%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
337	Oegstgeest	4,84	4,90	1,79%	0,41%	1,90%	0,00%	1,54%	0,69%	3,66%	0,98%	73	0,43%
338	Bronckhorst	27,06	6,02	1,34%	0,64%	1,33%	6,03%	1,54%	0,40%	9,18%	0,87%	45	0,00%
339	Lingewaal	0,00	8,26	2,76%	0,91%	1,49%	0,00%	3,06%	0,08%	16,57%	0,82%	36	0,00%
340	Uitgeest	41,84	0,00	1,22%	0,85%	0,53%	0,00%	2,00%	0,47%	7,67%	0,90%	53	0,27%
341	Liesveld	9,60	6,94	2,16%	0,00%	1,99%	0,00%	1,15%	0,50%	13,67%	0,15%	75	0,00%
342	Meerlo-Wanssum	42,11	11,63	2,44%	0,00%	0,62%	0,00%	1,13%	0,00%	13,24%	0,39%	24	0,00%
343	Texel	16,16	0,00	4,05%	0,94%	0,46%	0,00%	2,62%	0,23%	12,04%	0,25%	32	0,58%
344	Bergeijk	29,63	0,00	1,92%	0,58%	2,08%	0,00%	1,65%	0,14%	9,98%	0,72%	62	0,00%
345	Geldermalsen	3,91	3,19	2,29%	0,39%	1,01%	0,00%	1,98%	0,29%	11,67%	0,99%	107	0,25%
346	Drimmelen	8,66	0,00	1,74%	0,39%	1,56%	0,00%	1,39%	0,73%	16,70%	0,59%	70	0,24%
347	Son en Breugel	0,00	0,00	1,12%	0,85%	3,09%	0,00%	2,76%	0,41%	8,02%	1,53%	53	0,26%
348	Ameland	0,00	0,00	2,22%	0,00%	0,64%	43,55%	0,00%	0,00%	24,94%	0,17%	15	1,56%
349	Sint-Michielsgestel	11,62	0,00	3,06%	0,38%	2,18%	0,00%	1,70%	0,42%	8,81%	0,91%	56	0,11%
350	Bergen (NH.)	20,31	0,00	2,89%	0,39%	0,54%	0,00%	2,45%	0,69%	6,18%	1,49%	57	0,24%
351	Middelharnis	0,00	5,88	1,43%	0,55%	1,12%	0,00%	1,50%	1,32%	12,70%	0,07%	58	0,18%
352	Sluis	16,57	0,00	2,20%	0,53%	1,70%	3,24%	2,68%	0,51%	16,15%	0,21%	19	0,36%
353	Roerdalen	12,38	0,00	1,52%	0,54%	1,74%	0,00%	2,74%	0,37%	13,24%	0,98%	43	0,53%
354	Heeze-Leende	7,37	7,25	1,83%	0,00%	2,58%	0,00%	2,40%	0,51%	8,30%	1,01%	43	0,00%
355	Baarle-Nassau	21,33	0,00	3,06%	0,00%	1,18%	2,07%	0,84%	0,42%	9,17%	1,02%	46	0,59%
356	Montfoort	14,44	6,02	1,47%	0,00%		0,00%	1,43%	0,17%	8,43%	0,55%	94	0,23%
357	Wijk bij Duurstede	4,31	3,92	2,06%	0,40%		0,00%	2,06%	0,15%	6,60%	2,64%	72	0,00%
358	Opmeer	44,01	0,00	2,08%	0,00%	0,53%	4,58%	1,41%	0,25%	11,12%	0,87%	64	0,00%
359	Skarsterlân	11,63	0,00	2,90%	0,37%	1,19%	2,11%	2,17%	0,80%	10,11%	1,09%	35	0,12%
360	Reusel-De Mierden	18,70	0,00	1,39%	0,00%	2,95%	0,00%	2,21%	0,04%	8,74%	0,73%	44	0,64%
361	De Wolden	13,57	4,42	2,17%	0,95%	1,12%	0,00%	1,29%	0,15%	8,32%	0,58%	76	0,14%
362	Voorst	40,24	4,81	2,83%	0,41%	0,93%	0,00%	1,38%	0,20%	9,58%	0,15%	18	0,00%
363	Voerendaal	19,45	0,00	2,28%	0,91%	0,96%	0,00%	3,19%	0,00%	7,94%	2,49%	28	0,27%
364	Nuth	0,00	0,00	0,70%	1,50%	0,80%	0,00%	2,68%	0,20%	10,89%		83	0,47%
365	Nuenen c.a.	14,19	0,00	2,00%	0,96%	0,00%	0,00%	3,26%	0,48%	3,80%	3,30%	45	0,28%
366	Wormerland	13,68	6,76	2,24%	0,71%	0,63%	0,00%	1,65%	0,27%	9,09%	0,58%	44	0,44%
367	Leusden	14,91	0,00	1,83%	0,35%		0,00%	1,49%	0,33%	3,72%	0,68%	59	0,66%
368	Strijen	0,00	0,00	2,82%	0,00%	1,82%	0,00%	1,97%	0,99%	9,73%	0,91%	65	0,00%
369	Edam-Volendam	15,20	5,85	1,87%	0,36%	0,50%	0,00%	1,91%	0,07%	16,46%	1,03%	76	0,00%
370	Grave	0,00	0,00	1,77%	0,83%	3,17%	0,00%	1,36%	0,58%	11,19%	0,55%	41	0,00%
371	Oudewater	20,92	0,00	1,46%	0,00%		0,00%	0,83%	0,00%	10,83%	1,39%	105	0,00%
372	Maasdriel	13,88	0,00	2,40%	0,86%	1,13%	0,00%	1,48%	0,24%	15,02%	0,96%	47	0,14%
373	Uithoorn	11,86	3,45	2,65%	0,44%	0,64%	0,00%	2,19%	0,22%	10,40%	0,97%	70	0,15%
374	Dalfsen	27,10	0,00	1,77%	0,38%	1,30%	0,00%	1,21%	0,41%	8,11%	0,78%	73	0,00%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
375	Bladel	16,96	0,00	1,52%	0,54%	2,89%	0,00%	1,13%	0,14%	9,18%	0,67%	46	0,18%
376	Zoeterwoude	12,53	0,00	2,22%	0,00%	1,78%	1,30%	1,02%	0,66%	6,25%	0,97%	62	0,32%
377	Maasbree	16,96	6,58	1,76%	0,77%	1,11%	0,00%	1,35%	0,13%	4,06%	0,09%	96	0,00%
378	Breukelen	7,27	6,62	3,20%	0,00%		0,00%	1,42%	0,11%	5,83%	0,35%	42	0,46%
379	Drechterland	17,07	5,46	2,42%	0,51%	0,68%	0,00%	1,35%	0,70%	7,32%	0,06%	56	0,00%
380	Haaksbergen	18,62	0,00	3,01%	0,46%	1,04%	0,00%	2,01%	0,44%	8,95%	0,17%	54	0,14%
381	Lith	14,86	0,00	2,10%	0,00%	2,75%	0,00%	1,80%	0,12%	18,90%	0,55%	30	0,00%
382	De Bilt	0,00	2,50	2,19%	0,55%		0,00%	3,33%	0,19%	5,66%	2,08%	46	0,16%
383	Oirschot	17,75	0,00	1,12%	0,00%	2,29%	0,00%	1,19%	0,12%	10,11%	0,75%	81	0,36%
384	Niedorp	17,39	0,00	2,07%	0,86%	0,75%	0,00%	1,02%	0,24%	12,83%	1,66%	59	0,00%
385	Bedum	9,67	0,00	2,61%	0,92%	0,78%	0,00%	1,95%	0,43%	3,45%	1,17%	69	0,30%
386	Arcen en Velden	38,69	0,00	2,11%	0,00%	0,84%	0,00%	2,11%	0,21%	5,85%	0,00%	41	0,69%
387	Lansingerland	8,32	5,75	2,29%	0,70%	0,89%	0,00%	2,28%	0,29%	8,47%	0,45%	38	0,44%
388	Maasgouw	26,38	0,00	2,08%	0,46%	1,65%	0,00%	2,35%	0,13%	9,43%	0,84%	20	0,32%
389	Waterland	26,75	0,00	1,39%	0,59%	1,01%	0,00%	1,60%	0,11%	4,98%	2,33%	45	0,38%
390	Tubbergen	22,61	3,97	0,76%	0,47%	0,46%	5,99%	0,53%	0,34%	12,27%	0,51%	97	0,00%
391	Ten Boer	26,65	0,00	2,23%	0,00%	0,70%	1,42%	1,61%	0,00%	9,41%	1,00%	74	0,43%
392	Wierden	31,51	0,00	1,75%	0,40%	0,57%	0,00%	1,60%	0,32%	12,69%	0,97%	45	0,13%
393	Sint-Oedenrode	0,00	0,00	2,56%	0,60%	2,34%	0,00%	2,21%	0,52%	11,14%	0,53%	42	0,00%
394	Reeuwijk	0,00	0,00	0,88%	0,77%	2,49%	0,00%	1,31%	0,95%	14,02%	0,31%	25	0,24%
395	Loenen	12,79	0,00	2,25%	0,00%		0,00%	1,58%	0,42%	6,45%	0,28%	90	0,00%
396	Veere	25,27	0,00	2,00%	0,00%	1,86%	0,00%	1,43%	0,33%	7,91%	0,60%	32	0,32%
397	Zuidhorn	10,47	4,98	2,19%	0,57%	0,64%	11,71%	1,44%	0,41%	4,53%	0,61%	59	0,00%
398	Noordwijk	5,30	0,00	2,55%	0,39%	1,49%	0,00%	1,86%	0,74%	6,97%	0,99%	33	0,14%
399	Wassenaar	4,45	0,00	3,03%	0,48%	1,63%	0,00%	2,78%	0,59%	5,38%	0,79%	16	0,25%
400	Slochteren	14,50	0,00	1,70%	1,51%	0,75%	1,06%	2,88%	0,52%	4,44%	0,12%	33	0,23%
401	Andijk	0,00	0,00	4,60%	0,00%	0,66%	0,00%	1,31%	0,98%	11,09%	0,35%	28	0,00%
402	Lisse	0,00	0,00	2,20%	0,45%	1,79%	0,00%	1,63%	0,65%	6,28%	0,99%	43	0,15%
403	Horst aan de Maas	3,66	0,00	1,77%	0,73%	0,77%	7,49%	1,90%	0,19%	11,77%	1,15%	50	0,33%
404	Wervershoof	0,00	0,00	2,05%	0,00%	0,33%	0,00%	1,40%	1,16%	13,60%	1,18%	36	0,36%
405	Alphen-Chaam	22,95	0,00	1,55%	0,00%	0,93%	4,04%	1,39%	0,37%	4,45%	0,92%	35	0,70%
406	Eemnes	0,00	0,00	3,96%	0,00%		0,00%	2,22%	0,36%	3,25%	1,62%	32	0,00%
407	Westvoorne	0,00	8,93	1,60%	0,00%	1,56%	0,00%	1,39%	0,59%	10,47%	0,09%	43	0,00%
408	Wijdmeren	4,91	9,22	2,29%	0,00%	0,38%	0,00%	1,54%	0,54%	5,20%	1,64%	26	0,16%
409	Hof van Twente	12,99	0,00	2,26%	0,33%	0,78%	0,00%	2,04%	0,32%	9,35%	0,83%	35	0,32%
410	Landsmeer	11,11	0,00	3,89%	1,02%	0,72%	0,00%	2,24%	0,22%	3,91%	0,92%	14	0,00%
411	Nederweert	6,85	0,00	1,70%	0,61%	0,73%	0,00%	1,35%	0,19%	16,23%	0,60%	73	0,00%
412	Harenkarspel	6,40	0,00	1,79%	0,63%	0,71%	0,00%	1,53%	0,08%	13,07%	1,34%	58	0,20%

Overall ranking	Provincie	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
413	Amstelveen	9,62	1,33	2,63%	0,51%	0,78%	0,00%	2,68%	0,13%	3,92%	1,25%	36	0,29%
414	Eijsden	0,00	0,00	1,05%	0,94%	0,99%	0,00%	2,27%	0,04%	4,48%	4,61%	37	0,00%
415	Dinkelland	22,86	0,00	1,28%	0,83%	0,66%	4,32%	0,90%	0,09%	6,91%	0,14%	64	0,27%
416	Mook en Middelaar	0,00	0,00	2,34%	1,74%	0,60%	0,00%	1,63%	0,11%	6,88%	0,51%	34	0,47%
417	Bergen (L.)	0,00	0,00	1,78%	0,77%	0,57%	0,00%	2,35%	0,20%	17,40%	0,95%	39	0,24%
418	Koggenland	9,67	4,39	1,23%	0,46%	0,47%	0,00%	0,95%	0,36%	7,62%	0,66%	61	0,29%
419	Sint Anthonis	17,08	0,00	1,56%	0,87%	1,48%	0,95%	1,72%	0,00%	6,61%	0,27%	35	0,27%
420	Brielle	7,50	0,00	3,26%	0,00%	0,95%	0,00%	2,36%	0,50%	8,94%	0,63%	16	0,23%
421	Albrandswaard	5,37	0,00	2,31%	0,54%	0,78%	0,00%	1,60%	0,30%	11,57%	1,06%	45	0,00%
422	Zeevang	32,13	0,00	0,65%	0,00%	0,78%	0,00%	0,65%	0,13%	2,74%	1,61%	81	0,00%
423	Castricum	6,25	0,00	2,06%	0,61%	0,65%	0,00%	1,88%	0,41%	6,08%	0,83%	55	0,10%
424	Heiloo	25,92	0,00	2,06%	0,00%	0,37%	0,00%	1,45%	0,35%	2,01%	1,61%	43	0,00%
425	Meijel	19,37	0,00	1,75%	0,00%	0,54%	0,00%	1,55%	0,00%	5,69%		59	0,00%
426	Haren	18,13	0,00	1,57%	0,72%	0,62%	0,00%	1,92%	0,07%	3,59%	1,57%	22	0,18%
427	Ouder-Amstel	25,86	0,00	1,66%	0,00%	1,08%	0,00%	2,03%	0,03%	8,29%	0,24%	18	0,27%
428	Mill en Sint Hubert	10,00	0,00	0,99%	0,00%	1,63%	0,00%	1,19%	0,08%	12,76%	0,68%	56	0,00%
429	Oostzaan	11,64	0,00	2,21%	1,30%	0,74%	0,00%	0,46%	0,05%	7,32%	1,19%	11	0,00%
430	Schiermonnikoog	0,00	0,00	1,52%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%		13	2,15%
431	Ubbergen	0,00	0,00	0,96%	0,00%	1,25%	0,00%	2,08%	0,88%	2,15%	0,42%	37	0,48%
432	Blaricum	13,48	0,00	1,62%	0,00%	0,37%	0,00%	2,66%	0,05%	3,92%	1,65%	35	0,39%
433	Midden-Delfland	16,46	5,59	1,59%	0,00%	0,95%	0,00%	1,10%	0,18%	3,56%	0,20%	35	0,00%
434	Haarlemmerliede c.a.	0,00	0,00	2,24%	0,00%	0,62%	0,00%	2,34%	0,39%	9,85%	0,30%	7	0,45%
435	Naarden	0,00	0,00	3,07%	0,00%	0,46%	0,00%	1,39%	0,25%	5,24%	1,66%	31	0,00%
436	Terschelling	0,00	0,00	1,68%	0,00%	0,80%	4,53%	1,14%	0,57%	2,33%	0,00%	73	0,00%
437	Laren	0,00	0,00	1,43%	0,00%	0,42%	0,00%	0,93%	0,74%	1,61%	1,64%	49	0,00%
438	Bennebroek	0,00	0,00	2,90%	0,00%	0,19%	0,00%	0,95%	0,29%	3,11%	0,87%	55	0,00%
439	Bloemendaal	0,00	0,00	2,49%	0,00%	0,37%	0,00%	1,00%	0,12%	0,68%	0,77%	54	0,39%
440	Sevenum	14,33	0,00	1,91%	0,00%	0,34%	4,08%	1,12%	0,00%	5,57%	0,00%	16	0,47%
441	Bunnik	7,65	0,00	1,04%	0,00%		0,00%	1,51%	0,12%	0,83%	0,57%	29	0,00%
442	Graft-De Rijp	0,00	0,00	0,90%	0,00%	0,44%	0,00%	1,25%	0,19%	4,63%	1,15%	61	0,00%
443	Rozendaal	26,38	0,00	0,60%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	10	0,00%

Bijlage 3: Rankings per gemeente per indicator

Deze overzichtstabel toont voor alle gemeenten de positie op de ranglijst voor alle 12 indicatoren van Kinderen in Tel. Deze positie is altijd een waarde tussen 1 (hoogste plaats in de rangorde en dus de minst goede score) en 443 (laagste plaats in de rangorde en dus de beste score). Let wel: de waarde 443 komt niet bij alle indicatoren voor. Dit is omdat meerdere gemeenten soms de laagste score hebben op een indicator. In dat geval is de laagste positie een gemiddelde van alle gemeenten die de laagste score hebben. Zo is de laagste plaats (en dus beste score) bij de indicator Zuigelingensterfte 340.

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
1	Rotterdam	81	83	3	27	132	24	1	8	1	10	198	7
2	s-Gravenhage	128	177	1	20	38	50	5	34	4	34	43	17
3	Amsterdam	65	119	2	73	134	47	2	309	2	9	174	32
4	Reiderland	423	15	347	1	154	1	14	6	25	209	384	46
5	Heerlen	96	232	39	17	30	9	7	247	15	21	370	22
6	Almelo	78	127	12	4	149	43	22	72	31	44	182	24
7	Kerkrade	221	103	40	3	108	29	19	294	14	60	384	3
8	Enschede	106	44	86	31	76	30	9	11	30	42	316	62
9	Dordrecht	181	227	20	47	13	59	18	15	8	87	307	8
10	Schiedam	173	162	17	95	126	56	11	38	3	61	129	18
11	Roermond	29	94	8	26	74	35	21	308	13	64	342	12
12	Appingedam	318	2	7	6	284	27	41	246	96	90	188	138
13	het Bildt	19	54	141	140	73	4	123	4	142	321	112	16
14	Tilburg	274	189	35	123	95	46	29	1	36	23	182	54
15	Den Helder	287	109	9	23	67	85	20	14	28	83	370	10
16	Leeuwarden	137	201	16	25	40	51	8	5	141	186	370	47
17	Arnhem	324	48	36	40	86	52	3	101	22	33	394	49
18	Delfzijl	91	52	6	8	313	58	33	147	17	39	417	40
19	Lelystad	286	114	26	30	4	120	34	112	44	74	415	4
20	Hoogezand-Sappemeer	172	190	38	5	195	22	16	120	12	367	337	14
21	Helmond	44	106	63	11	17	55	47	88	42	102	144	250
22	Vlissingen	59	340	4	131	9	92	24	23	54	201	297	37
23	Smallingerland	248	111	48	44	49	33	58	26	71	91	163	13
24	Delft	201	182	73	144	18	63	12	33	73	25	140	100
25	Groningen	88	195	66	109	66	39	4	78	95	56	285	64
26	Emmen	313	224	84	22	116	23	49	37	37	18	363	85
27	Maassluis	85	73	18	77	127	304	17	53	11	49	188	75
28	Pekela	349	340	60	15	212	2	36	83	7	292	342	67
29	Menterwolde	1	4	121	7	311	28	132	398	90	407	337	84
30	Capelle aan den IJssel	282	28	43	171	167	112	23	7	64	48	208	41
31	Gouda	380	130	59	60	7	304	50	2	62		64	123
32	Nijmegen	273	144	104	61	52	66	6	121	52	11	233	204

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
33	Eindhoven	111	147	45	160	5	97	25	45	29	187	275	72
34	Stadskanaal	249	340	199	14	269	19	35	107	135	8	348	20
35	Venlo	79	192	44	43	105	70	37	349	21	19	222	77
36	Bolsward	23	340	53	101	231	13	72	52	301	40	229	35
37	Leiden	339	229	51	98	14	124	30	3	47	251	91	103
38	Assen	323	151	23	9	115	69	43	28	296	94	370	15
39	Brunssum	163	47	89	35	113	31	32	311	66	58	370	79
40	Leerdam	226	142	99	175	131	57	117	40	16	164	22	71
41	Utrecht	165	164	47	206		53	10	218	9	54	144	148
42	Zoetermeer	238	123	54	69	8	132	28	59	127	31	285	154
43	Winschoten	87	340	11	16	145	83	31	114	121	93	376	45
44	Harlingen	37	340	102	58	185	21	56	150	106	112	95	51
45	Doesburg	138	27	14	128	99	82	44	235	27	47	222	264
46	Ferwerderadiel	4	340	229	21	214	8	141	205	234	333	79	87
47	Sneek	190	50	33	34	107	44	54	127	295	52	316	99
48	Vlaardingen	171	231	72	55	150	304	13	76	5	71	297	117
49	Breda	108	150	50	87	68	88	46	99	137	28	112	214
50	Spijkenisse	220	230	85	156	79	137	26	31	19	108	214	53
51	Moordrecht	423	25	151	70	22	304	170	126	145	105	14	21
52	Kollumerland c.a.	3	13	263	233	273	6	151	288	38	299	355	191
53	Middelburg	25	158	32	84	27	160	68	105	152	256	222	65
54	Achtkarspelen	48	204	192	64	205	16	158	49	63	371	155	50
55	Hoogeveen	94	184	144	39	87	45	65	102	41	236	324	73
56	Eemsmond	62	19	319	72	252	7	74	109	266	286	214	134
57	Maastricht	308	128	186	65	55	49	15	283	72	46	285	93
58	Veendam	174	56	81	2	222	93	55	85	50	150	426	307
59	Tiel	326	222	37	41	143	116	48	62	24	382	86	60
60	Winterswijk	301	14	90	52	124	99	177	123	124	189	208	31
61	Zutphen	292	166	68	24	59	74	52	148	260	257	229	25
62	Ouderkerk	20	16	277	409	72	304	370	42	200	167	3	406
63	Almere	207	170	78	45	81	139	38	130	68	180	324	38
64	Ede	69	214	220	261	114	304	107	238	105	7	15	115
65	Vlagtwedde	33	11	166	56	332	3	247	158	169	226	404	323
66	Deventer	242	120	13	92	94	89	69	117	122	113	198	89
67	Beverwijk	35	63	101	54	319	304	78	93	70	107	137	90
68	Vaals	262	340	364	71	158	10	39	438	34	15	348	66
69	Zwolle	122	167	42	106	41	110	57	64	236	123	239	86
70	Noord-Beveland	142	340	15	409	2	304	196	95	223	120	334	5

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
71	Terneuzen	225	155	49	28	37	118	75	57	100	411	342	63
72	Nieuw-Lekkerland	56	340	198	177	139	304	332	36	94	375	2	78
73	Geertruidenberg	307	340	126	118	142	304	175	20	92	5	342	56
74	Boskoop	271	110	216	238	12	304	148	124	166	190	1	406
75	Oss	234	39	77	120	11	304	119	292	56	43	285	174
76	Dantumadeel	93	340	74	34	292	5	90	163	237	119	247	270
77	Dongeradeel	185	67	221	97	260	14	111	75	67	243	261	183
78	Sittard-Geleen	120	340	137	12	102	78	40	305	130	238	198	97
79	Alkmaar	129	96	94	135	297	119	59	27	89	100	239	129
80	Bellingwedde	13	340	291	13	249	36	89	252	76	245	423	96
81	IJsselstein	116	131	92	142		304	112	333	172	115	4	277
82	Weststellingwerf	258	340	27	74	217	11	101	136	139	379	254	101
83	Cuijk	396	51	142	57	34	40	118	55	110	322	247	274
84	Rucphen	180	340	321	51	171	48	142	118	18	38	48	406
85	Bodegraven	115	134	200	305	39	304	201	51	177		7	268
86	Hellevoetsluis	60	115	28	228	242	304	110	92	69	216	134	121
87	s-Hertogenbosch	152	138	22	111	409	76	51	91	74	70	330	104
88	Amersfoort	197	85	120	89		109	84	221	218	214	31	82
89	Gorinchem	269	206	71	86	53	111	76	58	55	156	222	319
90	Boxtel	32	340	159	145	36	81	102	97	119	184	174	226
91	De Marne	317	5	168	122	325	34	81	168	245	173	431	55
92	Rijswijk	377	216	100	37	69	304	27	106	45	98	421	150
93	Haarlem	112	226	57	114	302	96	66	71	61	337	129	83
94	Hengelo (O.)	76	185	97	38	410	304	53	48	153	263	155	28
95	Oosterhout	223	153	25	262	91	304	128	18	133	92	297	171
96	Heerenveen	353	217	21	137	109	77	87	70	259	26	330	184
97	Leidschendam-Voorburg	167	105	96	94	71	115	45	110	262	141	174	239
98	Zaanstad	177	209	115	53	296	84	61	312	49	68	124	137
99	Nijefurd	12	59	247	105	220	15	234	61	341	131	376	406
100	Zwijndrecht	75	38	204	325	88	304	70	44	112	157	297	160
101	Noordoostpolder	187	41	193	189	97	17	121	197	286	364	324	74
102	Hoorn	208	154	31	78	277	304	96	137	123	175	91	91
103	Margraten	423	26	41	200	6	304	297	417	410	13	25	309
104	Renkum	24	163	111	68	199	304	129	90	333	247	182	76
105	Heerhugowaard	61	196	131	211	275	304	171	50	270	86	34	116
106	Tholen	297	34	287	220	120	94	194	249	53	97	56	126
107	Alblasserdam	199	143	91	292	70	304	147	21	181	155	112	241
108	Sliedrecht	21	340	118	202	192	304	181	225	48	161	60	153

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugd- zorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
109	Nieuwegein	215	81	83	217		304	73	223	118	35	334	155
110	Loppersum	119	6	325	152	370	38	80	251	356	198	86	274
111	Veenendaal	131	116	255	230		107	60	318	129	218	10	237
112	Venray	202	105	82	100	341	72	94	248	85	99	72	296
113	Roosendaal	361	235	130	213	85	304	88	108	40	62	124	139
114	Landgraaf	260	77	125	19	246	304	63	293	87	59	384	248
115	Steenwijkerland	359	42	305	88	130	41	100	152	243	193	222	113
116	Staphorst	388	20	342	409	376	62	424	387	10	392	12	6
117	Urk	49	340	76	361	209	304	280	348	51	401	8	39
118	Goes	38	340	55	90	25	304	106	81	249	304	394	179
119	Reimerswaal	159	198	228	184	51	71	199	261	65	319	247	29
120	Rheden	232	24	160	121	164	95	82	263	217	110	208	218
121	Harderwijk	151	223	128	253	123	304	140	208	86	45	98	128
122	Waalwijk	155	220	117	242	233	304	155	54	78	78	198	114
123	Hilversum	150	218	61	246	286	304	122	142	198	132	48	68
124	Alphen aan den Rijn	342	95	93	288	31	304	125	17	264	126	342	247
125	Neder-Betuwe	358	73	261	347	279	304	319	141	79	222	9	27
126	Twenterand	340	69	403	196	278	42	186	176	39	103	72	185
127	Beesel	184	340	171	223	148	304	115	296	84	24	75	156
128	Leiderdorp	43	157	109	322	48	304	162	35	336	259	124	292
129	Ooststellingwerf	95	340	306	82	216	25	160	183	193	228	269	61
130	Oldebroek	47	340	80	366	151	304	308	156	83	37	58	360
131	Doetinchem	211	175	88	147	45	114	156	270	255	104	174	173
132	Uden	312	340	122	203	3	304	144	237	157		285	92
133	Druten	5	108	222	91	329	304	136	320	114	130	247	244
134	Zeist	154	228	10	193		304	85	265	256	188	316	232
135	Schagen	27	340	56	100	291	304	120	162	190	272	149	152
136	Coevorden	330	198	175	75	259	103	92	113	154	29	407	135
137	Maarssen	186	126	136	307		304	259	353	280	4	229	159
138	Elburg	147	168	256	192	175	304	328	242	168	219	6	224
139	Dongen	347	55	226	182	225	304	205	30	183	305	112	57
140	Bergen op Zoom	281	340	103	210	152	117	71	151	20	274	285	175
141	Rozenburg	423	340	19	183	280	304	104	122	32	111	399	34
142	Lemsterland	423	340	64	188	121	18	124	186	211	95	254	297
143	Katwijk	146	234	213	372	153	304	258	41	60	252	34	227
144	Deurne	103	172	114	93	89	304	184	278	149	244	124	188
145	Hattem	144	340	259	409	251	304	325	281	414	2	275	95
146	Schijndel	394	37	87	327	26	304	254	165	165		163	349

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
147	Etten-Leur	245	211	191	76	176	162	105	63	197	241	102	176
148	Vianen	90	340	135	301		79	145	204	274	182	28	252
149	Bunschoten	73	340	240	344		304	393	360	23	79	20	228
150	Schoonhoven	341	340	157	215	47	304	131	96	155	170	45	302
151	Woensdrecht	14	340	371	284	129	304	257	73	80	277	208	165
152	Hardinxveld-Giessendam	200	137	257	304	78	304	435	203	185	158	11	182
153	Culemborg	366	31	316	209	244	158	42	253	131	315	68	141
154	Purmerend	237	340	69	127	270	304	108	344	99	41	247	98
155	Meppel	231	203	139	42	203	98	109	145	253	309	214	202
156	Aalburg	362	340	107	236	224	304	437	179	46	27	68	191
157	Heerde	6	340	79	273	133	304	264	231	101	316	297	236
158	Heusden	178	79	145	239	65	304	150	228	98	203	279	279
159	Opsterland	70	188	299	116	173	61	188	229	207	51	307	318
160	Veldhoven	314	118	143	225	1	304	190	313	343	194	269	193
161	Kampen	288	84	243	295	128	101	179	160	247	88	91	223
162	Apeldoorn	228	225	113	132	82	141	103	198	158	271	254	169
163	Papendrecht	161	202	110	243	140	304	134	115	238	161	174	203
164	Moerdijk	86	340	395	263	181	304	245	143	216	3	394	406
165	Weesp	89	340	155	274	343	304	64	161	221	140	174	44
166	Wieringermeer	189	8	251	186	288	304	187	79	308	122	384	161
167	Grootegast	357	340	188	181	323	12	200	164	227	303	188	81
168	Woudenberg	8	340	249	164		304	294	375	312	344	188	11
169	Boekel	110	340	307	409	46	304	299	364	6	402	82	52
170	Hillegom	175	124	46	409	138	304	256	87	303	248	64	210
171	Vlieland	423	340	353	409	413	304	442	287	392	1	254	2
172	Zandvoort	423	79	5	198	165	304	83	32	290	372	431	306
173	Velsen	132	75	108	103	316	304	116	129	199	231	411	127
174	Valkenburg aan de Geul	15	340	359	235	257	304	133	378	371	17	269	108
175	Heemskerk	289	340	212	125	317	304	79	82	57	85	297	163
176	Wûnseradiel	67	340	185	162	262	80	213	66	364	268	45	283
177	Boarnsterhim	309	12	67	85	235	126	202	195	361	260	297	331
178	Borger-Odoorn	176	340	423	59	201	68	178	65	292	72	307	118
179	Schermer	107	3	390	409	340	304	358	98	363	196	24	406
180	Beek	423	32	284	62	136	304	99	389	285	148	34	220
181	Barneveld	250	43	235	320	166	100	316	328	33	390	102	142
182	Gilze en Rijen	170	340	214	190	227	304	182	10	108	283	384	163
183	Bergambacht	28	340	326	409	63	304	402	100	182	181	40	271
184	Rhenen	160	148	174	278		304	161	331	35	109	149	325

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
185	Nieuwerkerk aan den IJssel	263	141	62	335	101	304	209	104	422	67	269	131
186	Zevenhuizen-Moerkapelle	41	340	273	409	111	304	260	169	302		163	26
187	Schinnen	157	23	385	173	250	304	86	370	189	133	316	94
188	Zwartewaterland	46	187	178	353	281	153	405	276	210	284	75	33
189	Franekeradeel	319	340	154	46	179	73	93	103	163	318	279	339
190	Ridderkerk	109	100	270	96	324	304	98	132	81	210	355	229
191	Veghel	183	107	219	197	58	304	191	345	143	121	134	340
192	Halderberge	105	340	286	218	141	304	149	144	93	227	188	144
193	Soest	283	219	210	139		304	176	341	265	69	40	235
194	Wageningen	198	340	338	365	177	90	67	180	278	200	134	58
195	Anna Paulowna	240	340	70	237	321	64	292	207	120	127	188	211
196	Oisterwijk	275	340	329	185	228	304	231	43	324	225	119	31
197	Tynaarlo	168	60	132	200	193	304	378	188	429	22	214	328
198	Nijkerk	36	221	252	314	226	304	356	340	179	340	22	125
199	Goirle	209	340	324	170	33	304	227	46	219	430	261	107
200	Geldrop-Mierlo	343	205	271	168	16	304	138	196	192	206	261	240
201	Zundert	204	79	382	299	117	304	295	215	140	153	45	341
202	Meerssen	285	340	367	32	196	304	159	418	409	14	198	105
203	Marum	39	340	98	126	364	91	244	138	187	213	163	406
204	Korendijk	332	340	150	158	197	304	433	16	188	347	119	157
205	Menaldumadeel	367	10	298	216	183	150	333	135	201	356	198	195
206	Waddinxveen	205	340	304	362	28	304	220	13	202	353	297	253
207	Weert	121	129	234	102	307	304	95	379	82	163	307	208
208	Millingen aan de Rijn	140	340	416	29	245	304	143	250	43	345	53	406
209	Oude IJsselstreek	354	207	348	272	207	37	153	254	107	385	60	285
210	Abcoude	311	340	340	49		304	397	325	433	30	20	225
211	Neerijnen	66	82	409	166	300	304	342	327	75	202	77	278
212	Zeewolde	423	17	163	125	24	128	237	301	434	77	434	219
213	Cromstrijen	344	7	357	167	221	304	420	29	367	377	355	172
214	Hardenberg	259	125	350	308	229	108	222	245	175	53	144	180
215	Rijnwaarden	325	29	239	112	198	131	126	153	117	335	384	406
216	Enkhuizen	270	340	30	281	342	304	166	190	59	168	269	249
217	Onderbanken	423	340	349	66	303	304	97	410	214	65	91	19
218	Stede Broec	124	145	165	153	287	304	195	47	204	325	363	267
219	Renswoude	100	340	223	409		304	359	285	125	212	163	36
220	Beuningen	216	30	268	194	174	304	163	343	276	114	198	357
221	Leeuwarderadeel	423	340	275	134	64	142	214	60	241	281	144	149
222	Valkenswaard	117	340	232	115	20	304	130	280	293	310	348	245

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
223	Epe	243	340	183	245	266	86	320	356	103	80	149	208
224	Scheemda	423	340	215	18	210	106	137	402	148	265	376	80
225	Tytsjerksteradiel	74	194	233	251	147	304	275	131	283	204	337	205
226	Montferland	214	174	250	249	161	159	192	224	150	197	174	269
227	Kapelle	182	340	164	157	75	304	343	211	354	370	17	406
228	Dronten	387	213	189	180	44	161	91	181	244	422	438	59
229	Kessel	54	340	310	10	312	304	285	182	369	291	112	406
230	Asten	376	92	328	79	98	304	226	290	205	75	182	406
231	Midden-Drenthe	375	340	162	130	186	54	221	219	323	82	174	366
232	Huizen	102	133	156	318	345	304	174	175	313	136	129	288
233	Aalten	356	186	236	348	157	60	337	255	196	331	208	102
234	Wymbritseradiel	2	340	201	254	271	127	341	316	365	352	188	326
235	Nieuwkoop	133	160	392	360	160	155	317	56	321	300	37	363
236	Best	372	199	358	222	23	304	164	365	329	20	279	362
237	Steenbergen	391	340	262	306	93	304	203	149	113	185	129	195
238	Lopik	272	340	230	409		304	282	266	116	368	17	215
239	Echt-Susteren	291	159	313	113	248	144	135	363	213	307	79	198
240	Westland	210	236	105	311	208	157	235	315	206	338	28	337
241	Leek	193	33	181	104	333	304	139	332	383	172	275	256
242	Oud-Beijerland	83	340	197	341	162	304	338	74	402	355	75	177
243	Diemen	392	340	173	357	243	304	62	330	109	36	239	305
244	Beemster	68	18	430	67	381	304	288	416	427	404	51	88
245	Gemert-Bakel	126	179	372	240	182	304	204	277	91	406	163	163
246	Winsum	370	340	260	214	254	87	114	125	345	290	239	70
247	Someren	383	59	438	108	241	304	233	201	102	144	68	406
248	Hulst	268	340	106	303	137	304	239	191	224	349	275	107
249	Buren	196	23	343	330	255	304	366	260	242	106	411	123
250	Binnenmaas	278	169	300	351	200	304	367	12	332	365	261	132
251	Loon op Zand	328	340	207	159	247	304	303	9	161	229	417	346
252	Voorschoten	123	340	177	300	118	304	232	25	387	249	261	350
253	Bussum	149	88	244	187	386	304	189	386	390	137	23	291
254	Langedijk	130	165	196	355	368	304	197	116	263	73	163	361
255	Dirksland	295	340	322	409	347	304	376	19	115	336	307	23
256	Krimpen aan den IJssel	224	340	119	363	253	304	167	209	178	239	254	124
257	Brummen	99	340	34	293	189	304	281	323	171	357	247	259
258	Stein	118	122	195	155	274	304	152	422	232	142	316	230
259	Hendrik-Ido-Ambacht	72	200	308	332	240	304	385	213	269	162	60	359
260	Medemblik	217	161	209	346	309	304	355	273	252		163	109

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugd- zorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
261	Schouwen-Duiveland	166	340	134	367	92	113	301	89	235	326	407	260
262	Werkendam	296	176	269	364	263	304	381	184	58	96	222	317
263	Aa en Hunze	148	45	254	110	215	154	229	167	376	166	394	406
264	Borne	113	340	231	283	187	304	243	300	309	125	93	196
265	Ommen	52	98	339	289	261	104	255	357	346	235	407	69
266	Losser	389	340	172	154	204	75	322	234	275	384	98	145
267	Gaasterlân-Sleat	101	340	361	409	61	20	403	244	203	393	261	406
268	Westervoort	423	340	112	286	295	304	77	394	159	101	72	254
269	Overbetuwe	333	139	194	195	112	304	268	241	353	323	198	168
270	Zijpe	17	340	352	136	282	133	261	233	284	124	324	406
271	Helden	384	99	296	107	265	26	334	380	228	398	149	406
272	Zevenaar	305	340	281	224	218	304	127	155	281	178	355	110
273	Woudrichem	230	340	218	409	267	304	371	172	147	6	399	406
274	Hellendoorn	219	212	301	290	172	121	252	128	226	394	163	284
275	Gulpen-Wittem	26	340	427	221	336	304	330	337	327	16	411	178
276	Ermelo	350	146	161	247	206	304	271	336	268	169	208	170
277	Rijssen-Holten	320	86	411	374	359	304	346	226	104	311	28	158
278	Pijnacker-Nootdorp	374	340	176	285	202	304	311	302	377	116	14	313
279	Haaren	22	340	404	409	57	304	408	284	370	373	83	193
280	Eersel	164	9	415	267	10	304	374	393	378	233	417	406
281	Rijnwoude	382	340	327	310	169	304	391	84	162	207	80	259
282	Groesbeek	279	66	341	80	299	65	154	326	180	383	423	335
283	Putten	399	149	293	342	223	304	284	240	151	211	140	119
284	Westerveld	136	340	203	258	258	125	168	206	395	313	391	48
285	Jacobsvoude	322	46	376	409	50	304	407	86	350	410	64	406
286	Utrechtse Heuvelrug	255	210	95	329		304	207	306	335	118	330	354
287	Lochem	143	69	184	212	180	304	278	256	362	332	348	266
288	Graafstroom	345	340	336	409	194	304	434	189	144	414	5	406
289	Zaltbommel	365	340	288	354	283	148	236	177	77	151	269	136
290	Borsele	397	340	182	326	90	304	274	173	240	408	58	272
291	Vlist	316	340	419	409	35	304	401	140	186	174	40	406
292	Berkelland	329	215	52	302	135	123	277	286	251	388	261	345
293	Hilvarenbeek	264	1	337	409	310	304	350	350	386	301	438	406
294	Alkemade	371	54	387	409	122	304	300	119	222	342	112	324
295	Giessenlanden	92	64	379	248	237	304	415	171	294	430	239	213
296	Littenseradiel	348	340	248	129	294	67	335	212	381	330	53	287
297	Bernheze	257	191	345	369	119	304	266	310	191	273	155	222
298	Oost Gelre	252	340	206	359	84	304	326	236	250	378	140	201

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugd- zorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
299	Woerden	277	178	208	334		304	248	413	277	152	105	332
300	Cranendonck	300	112	407	291	62	304	225	264	298	171	261	338
301	Nederlek	363	340	129	241	106	304	238	146	156	177	411	406
302	Oldenzaal	241	340	242	232	219	105	157	187	304	232	330	320
303	Olst-Wijhe	153	340	420	256	293	304	273	259	291	298	38	151
304	Wieringen	253	340	246	81	373	304	211	346	233		247	200
305	Gennep	247	340	238	244	335	304	146	298	146	230	119	322
306	Noordenveld	156	340	276	83	298	156	165	185	398	215	297	251
307	Barendrecht	227	171	152	294	339	304	373	200	320	293	134	257
308	Raalte	188	57	365	373	188	304	215	351	215	358	98	406
309	De Ronde Venen	294	194	360	266		304	242	299	310	66	348	286
310	Vught	346	340	29	324	21	304	286	214	374	400	384	406
311	Heemstede	158	36	335	409	399	304	305	192	439	361	28	167
312	Houten	352	140	406	337		304	279	355	408	145	72	147
313	Nunspeet	139	340	377	370	238	304	331	282	176	179	140	217
314	Waalre	127	340	398	208	103	304	228	396	406	312	31	330
315	Baarn	390	340	147	312		304	113	178	366	381	163	274
316	Zederik	42	340	356	409	290	304	336	230	248	386	18	406
317	Maasdonk	423	340	331	164	83	304	421	342	134	183	55	406
318	Muiden	218	340	127	409	393	304	183	324	357	134	239	43
319	Boxmeer	236	340	217	207	100	304	310	374	170	376	155	365
320	Duiven	315	137	138	328	272	304	193	361	401	192	64	406
321	Laarbeek	222	340	295	148	168	304	348	354	97	329	163	406
322	Landerd	254	340	297	235	42	304	412	390	307	146	254	321
323	Heumen	77	340	424	227	256	304	242	352	388	206	105	133
324	Leudal	293	340	394	269	56	304	289	372	355	55	222	298
325	West Maas en Waal	9	102	440	259	236	304	307	391	288	191	402	406
326	Goedereede	331	70	426	176	365	304	315	68	164	395	420	140
327	Haarlemmermeer	336	180	116	265	358	163	230	338	342	117	239	231
328	Bernisse	45	340	388	191	320	304	323	257	173	84	426	301
329	Teylingen	381	340	140	371	104	304	404	80	368	258	144	368
330	Scherpenzeel	97	340	435	409	348	304	430	291	257	278	42	42
331	Lingewaard	34	340	330	296	338	304	224	411	231	285	86	342
332	Simpelveld	299	340	332	138	330	304	206	419	174	63	95	406
333	Noordwijkerhout	239	340	187	255	155	304	291	174	405		399	327
334	Aalsmeer	125	183	123	321	346	304	327	420	331	81	384	221
335	Wijchen	213	62	383	279	239	304	172	358	358	159	370	300
336	Oostflakkee	306	340	425	117	351	304	324	24	167	415	119	406

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelin- gensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugd- zorg	Kk in ach- terstands- wijken	Kk in uit- keringsge- zin	Melding kindermis- handeling	Achter- stands- leerlingen	Relatief verzuim	Speel- ruimte	Tiener- moeders
337	Oegstgeest	395	117	363	331	144	304	363	157	424	262	112	216
338	Bronckhorst	51	88	417	251	264	129	361	279	317	287	297	406
339	Lingewaal	423	49	190	150	230	304	185	424	128	297	355	406
340	Uitgeest	11	340	422	174	391	304	302	243	351	282	239	293
341	Liesveld	338	66	303	409	125	304	413	232	194	418	102	406
342	Meerlo-Wanssum	10	21	237	409	384	304	416	438	208	387	415	406
343	Texel	212	340	58	146	398	304	223	368	246	405	384	147
344	Bergeijk	40	340	344	270	110	304	344	399	300	320	174	406
345	Geldermalsen	401	181	264	343	318	304	304	335	258	253	34	304
346	Drimmelen	351	340	378	339	213	304	389	139	126	348	129	308
347	Son en Breugel	423	340	429	173	19	304	210	272	347	165	239	299
348	Ameland	423	340	283	409	378	32	442	438	26	416	436	9
349	Sint-Michielsgestel	304	340	148	349	96	304	340	269	328	280	222	364
350	Bergen (NH.)	114	340	170	340	390	304	240	159	389	176	214	311
351	Middelharnis	423	90	412	276	305	304	368	22	229	425	208	336
352	Sluis	203	340	290	287	178	143	217	220	138	412	426	247
353	Roerdalen	290	340	400	282	170	304	212	295	209	261	316	166
354	Heeze-Leende	368	62	354	409	54	304	246	222	339	246	316	406
355	Baarle-Nassau	98	340	149	409	289	146	431	268	319	242	285	143
356	Montfoort	247	88	405	409		304	379	392	337	360	55	316
357	Wijk bij Duurstede	400	156	318	336		304	290	395	380	50	119	406
358	Opmeer	7	340	314	409	392	134	383	362	272	288	155	406
359	Skarsterlân	303	340	167	352	285	145	276	111	297	234	363	358
360	Reusel-De Mierden	141	340	414	409	29	304	270	431	330	317	307	130
361	De Wolden	266	132	302	141	304	304	400	397	338	351	98	352
362	Voorst	16	121	179	333	331	304	390	381	311	419	429	406
363	Voerendaal	134	340	267	151	326	304	180	438	348	57	402	289
364	Nuth	423	340	441	50	349	304	218	377	279		82	187
365	Nuenen c.a.	256	340	333	133	413	304	173	239	421	32	297	282
366	Wormerland	265	71	279	229	380	304	345	347	322	350	307	209
367	Leusden	233	340	355	358		304	369	317	423	327	198	120
368	Strijen	423	340	180	409	156	304	306	67	306	279	149	406
369	Edam-Volendam	229	92	351	356	394	304	313	426	132	240	98	406
370	Grave	423	340	370	179	15	304	392	199	267	362	330	406
371	Oudewater	104	340	408	409		304	432	438	282	195	36	406
372	Maasdriel	261	340	245	166	301	304	372	366	160	269	279	351
373	Uithoorn	298	173	202	323	377	304	272	371	289	267	129	348
374	Dalftsen	50	340	368	350	268	304	409	275	344	306	112	406

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
375	Bladel	194	340	401	281	32	304	417	400	318	328	285	334
376	Zoeterwoude	284	340	282	409	163	149	423	166	385	264	174	261
377	Maasbree	195	77	373	204	306	304	396	401	417	424	51	406
378	Breukelen	369	73	133	409		304	382	412	394	389	324	197
379	Drechterland	192	102	241	298	371	304	395	154	360	426	222	406
380	Haaksbergen	145	340	158	316	314	304	298	258	325	417	233	353
381	Lith	235	340	311	409	43	304	329	408	88	359	394	406
382	De Bilt	423	208	292	275		304	169	382	397	89	285	343
383	Oirschot	169	340	428	409	80	304	411	409	299	314	86	244
384	Niedorp	179	340	315	169	360	304	422	367	220	129	198	406
385	Bedum	335	340	211	149	356	304	309	262	428	221	134	276
386	Arcen en Velden	18	340	309	409	344	304	283	373	393	430	330	112
387	Lansingerland	355	93	266	231	337	304	262	334	334	374	342	206
388	Maasgouw	57	340	312	315	184	304	251	404	314	294	423	265
389	Waterland	53	340	413	268	315	304	354	415	407	76	297	238
390	Tubbergen	84	153	439	313	397	130	438	314	239	369	48	406
391	Ten Boer	55	340	280	409	369	147	351	438	315	250	105	213
392	Wierden	31	340	375	338	388	304	352	321	230	266	297	356
393	Sint-Oedenrode	423	340	224	264	77	304	269	217	271	363	324	406
394	Reeuwijk	423	340	437	205	60	304	398	77	184	396	411	310
395	Loenen	280	340	274	409		304	357	267	382	399	64	406
396	Veere	71	340	334	409	146	304	380	319	349	343	384	263
397	Zuidhorn	321	113	294	271	379	102	377	274	412	341	198	406
398	Noordwijk	386	340	225	345	232	304	321	133	372	254	376	355
399	Wassenaar	398	340	153	309	190	304	208	193	400	302	434	303
400	Slochteren	244	340	380	48	361	151	198	216	416	421	376	314
401	Andijk	423	340	24	409	374	304	399	69	273	391	402	406
402	Lisse	423	340	289	319	159	304	349	170	384	255	316	347
403	Horst aan de Maas	402	340	369	219	357	122	314	383	254	223	261	255
404	Wervershoof	423	340	323	409	407	304	384	39	195	220	355	242
405	Alphen-Chaam	80	340	399	409	334	140	387	297	415	276	363	111
406	Eemnes	423	340	65	409		304	267	304	430	143	384	406
407	Westvoorne	423	40	391	409	211	304	388	194	287	423	316	406
408	Wijdmeren	393	35	265	409	402	304	362	210	404	139	407	344
409	Hof van Twente	276	340	272	368	355	304	294	322	316	296	363	262
410	Landsmeer	310	340	75	119	366	304	265	369	420	275	438	406
411	Nederweert	373	340	381	260	363	304	394	384	136	346	112	406
412	Harenkarspel	378	340	362	252	367	304	364	425	212	199	208	329

Overall ranking	Gemeente	Kindersterfte	Zuigelingensterfte	Met delict voor rechter	Werkloze jongeren	Kk in jeugdzorg	Kk in achterstandswijken	Kk in uitkeringsgezin	Melding kindermishandeling	Achterstandsleerlingen	Relatief verzuim	Speelruimte	Tienermoeders
413	Amstelveen	337	233	205	297	354	304	216	405	419	208	355	281
414	Eijsden	423	340	431	143	322	304	263	430	413	12	348	406
415	Dinkelland	82	340	418	178	372	136	429	421	373	420	155	294
416	Mook en Middelaar	423	340	253	36	385	304	347	414	375	366	370	189
417	Bergen (L.)	423	340	366	201	387	304	250	376	111	270	337	313
418	Koggenland	334	135	421	317	395	304	427	303	352	334	182	280
419	Sint Anthonis	191	340	397	161	234	152	339	438	379	403	363	295
420	Brielle	364	340	124	409	328	304	249	227	326	339	434	315
421	Albrandswaard	385	340	258	277	352	304	353	329	261	237	297	406
422	Zeevang	30	340	442	409	353	304	436	403	432	149	86	406
423	Castricum	379	340	320	257	375	304	318	272	391	295	229	367
424	Heiloo	63	340	317	409	405	304	375	307	437	147	316	406
425	Meijel	135	340	374	409	389	304	360	438	396		198	406
426	Haren	162	340	396	226	382	304	312	427	425	154	420	334
427	Ouder-Amstel	64	340	386	409	308	304	296	432	340	409	429	290
428	Mill en Sint Hubert	327	340	433	409	191	304	410	423	225	324	222	406
429	Oostzaan	302	340	285	63	362	304	439	429	359	217	441	406
430	Schiermonnikoog	423	340	402	409	413	304	442	438	443		440	2
431	Ubbergen	423	340	434	409	276	304	287	94	436	380	348	182
432	Blaricum	267	340	389	409	404	304	219	428	418	135	363	234
433	Midden-Delfland	206	97	393	409	327	304	419	388	426	413	363	406
434	Haarlemmerliede c.a.	423	340	278	409	383	304	254	289	305	397	443	199
435	Naarden	423	340	146	409	396	304	387	359	403	128	391	406
436	Terschelling	423	340	384	409	350	135	414	202	435	430	112	406
437	Laren	423	340	410	409	401	304	428	134	438	138	269	406
438	Bennebroek	423	340	169	409	408	304	426	339	431	289	229	406
439	Bloemendaal	423	340	227	409	403	304	425	406	441	308	233	233
440	Sevenum	251	340	346	409	406	138	418	438	399	430	434	186
441	Bunnik	360	340	432	409		304	365	407	440	354	399	406
442	Graft-De Rijp	423	340	436	409	400	304	406	385	411	224	182	406
443	Rozendaal	58	340	443	409	413	304	442	438	443	430	442	406

Index Gemeentes

A

Aa en Hunze 127
Aalburg 279
Aalsmeer 199
Aalten 153
Abcoude 183
Achtkarspelen 109
Alblasserdam 231
Albrandswaard 231
Alkemade 232
Alkmaar 199
Almelo 135
Almere 149
Alphen aan den Rijn 232
Alphen-Chaam 279
Ameland 109
Amersfoort 183
Amstelveen 200
Amsterdam 200
Andijk 201
Anna Paulowna 201
Apeldoorn 153
Appingedam 95
Arcen en Velden 315
Arnhem 154
Assen 127
Asten 280

B

Baarle-Nassau 280

Baarn 184
Barendrecht 233
Barneveld 154
Bedum 95
Beek 315
Beemster 202
Beesel 316
Bellingwedde 96
Bennebroek 202
Bergambacht 233
Bergeijk 281
Bergen (L) 316
Bergen (NH) 203
Bergen op Zoom 281
Berkelland 155
Bernheze 282
Bernisse 234
Best 282
Beuningen 155
Beverwijk 203
Binnenmaas 234
Bladel 283
Blaricum 204
Bloemendaal 204
Boarnsterhim 110
Bodegraven 235
Boekel 283
Bolsward 110
Borger-Odoorn 128
Borne 135
Borsele 271
Boskoop 235
Boxmeer 284
Boxtel 284
Breda 285

Breukelen 184
Brielle 236
Bronckhorst 156
Brummen 156
Brunssum 317
Bunnik 185
Bunschoten 185
Buren 157
Bussum 205

C

Capelle aan den IJssel 236
Castricum 205
Coevorden 128
Cranendonck 285
Cromstrijen 237
Cuijk 286
Culemborg 157

D

Dalfsen 136
Dantumadeel 111
De Bilt 186
Delft 237
Delfzijl 97
De Marne 96
Den Helder 206
De Ronde Venen 186
Deurne 286
Deventer 136
De Wolden 129
Diemen 206
Dinkelland 137

Dirksland 238
Doesburg 158
Doetinchem 158
Dongen 287
Dongeradeel 111
Dordrecht 238
Drechterland 207
Drimmelen 287
Dronten 149
Druten 159
Duiven 159

E

Echt-Susteren 317
Edam-Volendam 207
Ede 160
Eemnes 187
Eemsmond 97
Eersel 288
Eijsden 318
Eindhoven 288
Elburg 160
Emmen 129
Enkhuizen 208
Enschede 137
Epe 161
Ermelo 161
Etten-Leur 289

F

Ferwerderadiel 112
Franekeradeel 112

G

Gaasterlân-Sleat 113
Geertruidenberg 289
Geldermalsen 162
Geldrop-Mierlo 290
Gemert-Bakel 290
Gennep 318
Giessenlanden 239
Gilze en Rijen 291
Goedereede 239
Goes 271
Goirle 291
Gorinchem 240
Gouda 240
Graafstroom 241
Graft-De Rijp 208
Grave 292
's-Gravenhage 241
Groesbeek 162
Groningen 98
Grootegast 98
Gulpen-Wittem 319

H

Haaksbergen 138
Haaren 292
Haarlem 209
Haarlemmerliede c.a. 209
Haarlemmermeer 210
Halderberge 293
Hardenberg 138
Harderwijk 163
Hardinxveld-Giessendam 242

Haren 99
Harenkarspel 210
Harlingen 113
Hattem 163
Heemskerk 211
Heemstede 211
Heerde 164
Heerenveen 114
Heerhugowaard 212
Heerlen 319
Heeze-Leende 293
Heiloo 212
Helden 320
Hellendoorn 139
Hellevoetsluis 242
Helmond 294
Hendrik-Ido-Ambacht 243
Hengelo 139
's-Hertogenbosch 294
Het Bildt 114
Heumen 164
Heusden 295
Hillegom 243
Hilvarenbeek 295
Hilversum 213
Hof van Twente 140
Hoogeveen 130
Hoogezand-Sappemeer 99
Hoorn 213
Horst aan de Maas 320
Houten 187
Huizen 214
Hulst 272

I

IJsselstein 188

J

Jacobswoude 244

K

Kampen 140
Kapelle 272
Katwijk 244
Kerkrade 321
Kessel 321
Koggenland 214
Kollumerland c.a. 115
Korendijk 245
Krimpen aan den IJssel 245

L

Laarbeek 296
Landerd 296
Landgraaf 322
Landsmeer 215
Langedijk 215
Lansingerland 246
Laren 216
Leek 100
Leerdam 246
Leeuwarden 115
Leeuwarderadeel 116
Leiden 247
Leiderdorp 247

Leidschendam-Voorburg 248
Lelystad 150
Lemsterland 116
Leudal 322
Leusden 188
Liesveld 248
Lingewaal 165
Lingewaard 165
Lisse 249
Lith 297
Littenseradiel 117
Lochem 166
Loenen 189
Loon op Zand 297
Lopik 189
Loppersum 100
Losser 141

M

Maarsse 190
Maasbree 323
Maasdonk 298
Maasdriel 166
Maasgouw 323
Maassluis 249
Maastricht 324
Margraten 324
Marum 101
Medemblik 216
Meerlo-Wanssum 325
Meerssen 325
Meijel 326
Menaldumadeel 117
Menterwolde 101

Meppel 130
Middelburg 273
Middelharnis 250
Midden-Delfland 250
Midden-Drenthe 131
Mill en Sint Hubert 298
Millingen aan de Rijn 167
Moerdijk 299
Montferland 167
Montfoort 190
Mook en Middelaar 326
Moordrecht 251
Muiden 217

N

Naarden 217
Neder-Betuwe 168
Nederlek 251
Nederweert 327
Neerijnen 168
Niedorp 218
Nieuwegein 191
Nieuwerkerk aan den IJssel 252
Nieuwkoop 253
Nieuw-Lekkerland 252
Nijefurd 118
Nijkerk 169
Nijmegen 169
Noord-Beveland 273
Noordenveld 131
Noordoostpolder 150
Noordwijk 253
Noordwijkerhout 254
Nuenen c.a. 299

Nunspeet 170
Nuth 327

O

Oegstgeest 254
Oirschot 300
Oisterwijk 300
Oldebroek 170
Oldenzaal 141
Olst-Wijhe 142
Ommen 142
Onderbanken 328
Oosterhout 301
Oostflakkee 255
Oost Gelre 171
Ooststellingwerf 118
Oostzaan 218
Opmeer 219
Opsterland 119
Oss 301
Oud-Beijerland 255
Oude IJsselstreek 171
Ouder-Amstel 219
Ouderkerk 256
Oudewater 191
Overbetuwe 172

P

Papendrecht 256
Pekela 102
Pijnacker-Nootdorp 257
Purmerend 220
Putten 172

R

Raalte 143
Reeuwijk 257
Reiderland 102
Reimerswaal 274
Renkum 173
Renswoude 192
Reusel-de Mierden 302
Rheden 173
Rhenen 192
Ridderkerk 258
Rijnwaarden 174
Rijnwoude 258
Rijssen-Holten 143
Rijswijk 259
Roerdalen 328
Roermond 329
Roosendaal 302
Rotterdam 259
Rozenburg 260
Rozendaal 174
Rucphen 303

S

Schagen 220
Scheemda 103
Schermer 221
Scherpenzeel 175
Schiedam 260
Schiermonnikoog 119
Schijndel 303
Schinnen 329
Schoonhoven 261

Schouwen-Duiveland 274
Sevenum 330
Simpelveld 330
Sint Anthonis 304
Sint-Michielsgestel 304
Sint-Oedenrode 305
Sittard-Geleen 331
Skarsterlân 120
Sliedrecht 261
Slochteren 103
Sluis 275
Smallingerland 120
Sneek 121
Soest 193
Someren 305
Son en Breugel 306
Spijkenisse 262
Stadskanaal 104
Staphorst 144
Stede Broec 221
Steenbergen 306
Steenwijkerland 144
Stein 331
Strijen 262

T

Ten Boer 104
Terneuzen 275
Terscheling 121
Texel 222
Teylingen 263
Tholen 276
Tiel 175
Tilburg 307

Tubbergen 145
Twenterand 145
Tynaarlo 132
Tytsjerksteradiel 122

U

Ubbergen 176
Uden 307
Uitgeest 222
Uithoorn 223
Urk 151
Utrecht 193
Utrechtse Heuvelrug 194

V

Vaals 332
Valkenburg aan de Geul 332
Valkenswaard 308
Veendam 105
Veenendaal 194
Veere 276
Veghel 308
Veldhoven 309
Velsen 223
Venlo 333
Venray 333
Vianen 195
Vlaardingen 263
Vlagtwedde 105
Vlieland 122
Vlissingen 277
Vlist 264
Voerendaal 334

Voorschoten 264
Voorst 176
Vught 309

W

Waalre 310
Waalwijk 310
Waddinxveen 265
Wageningen 177
Wassenaar 265
Waterland 224
Weert 334
Weesp 224
Werkendam 311
Wervershoof 225
Westerveld 132
Westervoort 178
Westland 266
West Maas en Waal 177
Weststellingwerf 123
Westvoorne 266
Wierden 146
Wieringen 225
Wieringermeer 226
Wijchen 178
Wijdmeren 226
Wijk bij Duurstede 195
Winschoten 106
Winsum 106
Winterswijk 179
Woensdrecht 311
Woerden 196
Wormerland 227
Woudenberg 196

Woudrichem 312
Wûnseradiel 123
Wymbritseradiel 124

Z

Zaanstad 227
Zaltbommel 179
Zandvoort 228
Zederik 267
Zeevang 228
Zeewolde 151
Zeist 197
Zevenaar 180
Zevenhuizen-Moerkapelle 267
Zijpe 229
Zoetermeer 268
Zoeterwoude 268
Zuidhorn 107
Zundert 312
Zutphen 180
Zwartewaterland 146
Zwijndrecht 269
Zwolle 147

Colofon

Financiers

Jantje Beton
Johanna Kinderfonds
Nationaal Fonds Kinderhulp
Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind
Stichting Kinderpostzegels Nederland
Unicef Nederland

Redactie

Dr. M.J. Steketee, drs. D.J. Mak, drs. B. Tierolf

Eindredactie

Tekstbureau Schakenraad, Oss; I. Linse

Omslag

Artwise, Charlotte Boersma, Amsterdam

Drukwerk

Greve Offset, Eindhoven

Uitgave

Verwey-Jonker Instituut
Kromme Nieuwegracht 6
3512 HG Utrecht
telefoon 030-2300799
telefax 030-2300683
e-mail secr@verwey-jonker.nl
website www.verwey-jonker.nl

De publicatie

De publicatie kan besteld worden via onze website: <http://www.verwey-jonker.nl>.

Behalve via deze site kunt u producten bestellen door te mailen naar verwey-jonker@adrepak.nl of faxen naar 070-359 07 01 onder vermelding van de titel van de publicatie, uw naam, factuuradres en afleveradres.

Zie ook: <http://www.kinderenintel.nl>.

ISBN 978-90-5830-309-7

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2009

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.
The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction is allowed, on condition that the source is mentioned.

